

Matiu

Yesu pi wel wiak kutömweri sëen wë ënëmak Matiuuk Yesuu ngön ompyaö epët retëng ëa. Matiu, yapin nent Liwai, pöp Yesuu ru 12 pöröakaanëp. Pi tektek ngön yaauröa ngaan retëng ëa pöt Yesuu naë kë oröön pi Anutuu wa ngaöök nimëepna pöt ngës rëere Yesuu ngön kësang ök ëa pöt retëng ëa. Ngön pöt, Yuta omnarö Yesuun Anutuu Yaö Mëëaup pöt ewat sëpënëak retëng ëa.

Pöt epël wia.

Yesuu ëere körööröere pim wilauta ngönte *1:1-2:23*

Son i yamëaupë ya mënaut *3:1-12*

Yesu i momëen morök elmëaut *3:13-4:11*

Yesuu Kalili yangerak ya mënaut *4:12-18:35*

Kalili yangerakaan Yerusalemë saut *19:1-20:34*

Yerusalem kak Yesuu naë oröaut *21:1-27:66*

Yesuu wal ëak ëö pet elmëaut *28:1-20*

*Yesu Kristo pim ëere körööröa ngönte
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Kristo pim ëere körööröa kurment epël. Yesu pi Tewit pim kurmentëkaanëp. Ën Tewit pi Apram pim kurmentëkaanëp.

² Apram pi Aisakë pepap.

Ën Aisak pi Yakopë pepap.

Ën Yakop pi Yutaare pim nangre nanöröa pepap.

³ Ën Yuta pi Peresre Siraë pepap, ën piarpim ëlëp Tema.

Ën Peres pi Esonë pepap.

Ën Eson pi Ramë pepap.

- 4 Ën Ram pi Aminatapë pepap.
 Ën Aminatap pi Nasonë pepap.
 Ën Nason pi Salmonë pepap.
 5 Ën Salmon pi Poasë pepap, ën pim ëlëp Reap.
 Ën Poas pi Opetë pepap, ën pim ëlëp Rut.
 Ën Opet pi Sesi pim pepap.
 6 Ën Sesi pi omp ak Tewit pim pepap.
 Ën Tewit pi Solomonë pepap, pim ëlëp pöt Yuraiaë
 öng kapirëp.
 7 Ën Solomon pi Riapoamë pepap.
 Ën Riapoam pi Apaisaë pepap.
 Ën Apaisa pi Esaë pepap.
 8 Ën Esa pi Seosapatë pepap.
 Ën Seosapat pi Soramë pepap.
 Ën Soram pi Asaiaë pepap.
 9 Ën Asaia pi Sotamë pepap.
 Ën Sotam pi Easë pepap.
 Ën Eas pi Esekaiaë pepap.
 10 Ën Esekaia pi Manasaë pepap.
 Ën Manasa pi Emosë pepap.
 Ën Emos pi Sosaiaë pepap.
 11 Ën Sosaia pi Sekonaiaare pim nangaröa pepap.
 Akun pötak Papilon nga omnaröak Yuta om-
 naröa naëaan narö wii tëak wak së Papi-
 lon yangerak moulmëen pitëm inëen eim
 wakaima.
 12 Yuta omën narö Papilon yangerak wakaima
 akun pötak Sekonaia Sialtielë pepap
 wakaima.
 Ën Sialtiel pi Serapapelë pepap.

13 Ën Serapapel pi Apaiatë pepap.

Ën Apaiat pi Elaiakimë pepap.

Ën Elaiakim pi Esoë pepap.

14 Ën Eso pi Setokë pepap.

Ën Setok pi Ekimë pepap.

Ën Ekim pi Elaiatë pepap.

15 Ën Elaiat pi Eliesaë pepap.

Ën Eliesa pi Matanë pepap.

Ën Matan pi Yakopë pepap.

16 Ën Yakop pi Yosepë pepap.

Ën Yosep pi Mariaë ompöp.

Ënak Mariaak Yesu, pim yapinte Kristo pël yema pöp wila.

17 Apramökaan yewaisem wais Tewitëk elën, omën kur pöment 14 yaë. Ën Tewitëkaan yewaisem wais Papilon omnaröa pit wii tëak wak së Papi-lon yangerak moulmëa akun pötak ela pöröeta 14 tapël yaë. Ën pitëm Papilon yangerak wii kaatak saö pörekaan yewaisem wais Yesuu wilaurek oröa pöröeta 14 tapël yaë.

*Yesu Kristoë wilauta ngönte
(Luk 2:1-7)*

18 Yesu Kristo pim wilauta ngönte epët. Öng Maria Yesu pim ël pöp omp Yosep pöp koirëpënëak yaö elmëen wëa. Pël äautak piarip yal naën om namp nerek wëen, Maria pi Ngëëngk Pulöök elmëen önga namp tekeri sa. 19 Pël ëen pim omp yaö elmëaup Yosep pi omën wotpilëp yak Maria omnaröa ëöetak ëö sëpanëak ëlëep wes momëepënëak kön wia. 20 Yosep pi pël kön wieim

ka uraan Aköpë ensel nampök wangartak orök piin epël ök mëea. “Yosep, Tewitë körööp, ni Maria pim öngaap wë piptaan kas ëengan. Pim önga tekeri sak wë pipop, Ngëengk Pulöök kaamök elmëenak wë. ²¹ Pël ëen pi yokotup wilën pöt pim yapinte Yesu pël mam. Pi tapöpök pim omnaröa ketre saunat ent ë nuulëak utpetetakaan kama niöpnaap.”

²² Omën nant peene e orö yes epot, Aköp pimtë tektek ngön yaaö omën naröen ök maan pitëm tekeri wesak ök niaö aprö ima pötök kë yaarö. ²³ “Kat wieë. Koont öng tek nampök ru yak sak yokot namp wilëpnaan yaë. Pël ëen pitök yokot pöpë yapinte Emanuel pël mapnaap.” Yapin pöta songönte epët. “Anutu tiarring wë.” ²⁴ Pël maan Yosep pi wal ëak Aköpë enselëpë ök mëea pöl ëak Maria koira. ²⁵ Pël ëautak Maria yokot pöp nawilën wëen Yosep piiring ka naurön ëa. Pël ëen yokotup wilën pim yapinte Yesu pël mëea.

2

Këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö Yesuun itaampënëak waisa

¹ Omp Erot pim Yutia yangerak omp ak sak wëa pötak Mariaak pörek Petelem kak Yesu wila. Pël ëen ënëmak këtëpë yengampiaulaan ëwat omën narö Yerusalem kak së orök epël pëel mëea. ² “Runga ngolöp oröaup, Yuta omnaröa omp ak sëpna pöp e tarëk wë? Ten pim tangewes këtëpë yengampiaulaan orök wëen itenak yaya manëak yewais,” pël mëea. ³ Pël maan omp ak Erot pöpren ën Yerusalem kakë omnarö pit ngön pöten kat wiak

yaan sak kön selap wia. ⁴ Pël äak omën omp ak Erot pi kiri ar yaaö wotöököröere ën Mosesë ngön kosangotë ngarangk pouröen ngön maan së pim naë rongan ëen ngön pötaan yak pitën, “Kristo pi kak tarëk orööpnaap?” pël mëak pëlpël mëëa. ⁵ Pël maanak pit epël mëëa. “Petelem kak Yutia yangerak orööpnaap. Ngön pöt tektek ngön yaaö omën nampök epël retëng äaut.

⁶ ‘O Petelem kak Yutia yangerak wëaurö, arim kak Yutia yangerak ka wia pötë iri naëpan. Pöt arim naëaan omën kësang nampök oröak Israel nem omnaröa ngarangk sëpnaat.’ ”

⁷ Pël maanak omp ak Erot pi ëlëp këtëpë yengampiaulaan ëwat omën pöröen ngön maan pim naë sëen pitën, “Tangewes akun taltak oröak wëen itena?” pöten pëël kat wia. ⁸ Pël ëen pit ök maan pi pitën epël ök mëak Petelem kakë wes momëa. “Ar së kosang ngentiak ap wesak runga pöp koirak pöt kaalak wais neen ök nean. Pël ëen neenta së itenak piin yaya memaan,” pël mëëa. ⁹ Pël maan pit kat wiak sëp wesak kan yesem itaangkën tang peen ngaantak pitëm këtëpë yengampiaulaan oröak wëen itena pöwes pitëm wet rëak së ruupë ka wieëaö pöta ngaarëk leng ëak wëa. ¹⁰ Ënak pit tang pöwesën itenak ya kë panë sa. ¹¹ Pël äak ka pöta kakaati së itaangkën ruupre ën pim ëlëp Maria wëa. Pël ëen pit së rar rë mowesirak yaya mëak pitëm ul keus köröokaan sum kësang yaaö nant, aini koolre kos lölöp kamp yaaöre i kamp ompyaö yaaut yowe mena. ¹² Pël äak pit rö kan ka uraan Anutuuk wangartak omp ak Erotë ngësël sëpanëak nga mëak pepanöm maan

pit sĕp wesak pim naĕ nasĕn, kan munt naöök kaalak pitĕm kakĕl kan sa.

Yesure ĕlre pepaar Isĕp yangerakĕ kas sa

¹³ Pit kan sĕĕn Yosep ka uraan Aköpĕ ensel nampök wangartak oröak piin epĕl ök mĕĕa. “Ni wal ĕak Yesure ĕlĕp mĕsak kan kas Isĕp yangerakĕl sĕ. Erot pi runga pipop ap wesak mĕmpĕnĕak yaĕ pötaan. Ni pörek sĕ wĕ kat wiaan ĕnĕmak nemtok kaalak waisĕn pĕl niaanak waisĕnĕĕn.”

¹⁴ Pĕl maan Yosep pi wal ĕak Yesure ĕlĕp mĕsak Isĕp yangerakĕl röök taptakĕĕr kan sa. ¹⁵ Pĕl ĕak pit Isĕp yangerak sĕ wĕĕn omĕn omp ak Erot pöp ĕnĕmak wel wiin akun pötak kaalak waisa. Pöt Aköpĕ ngönte tektek ngön yaaö nampök ök ĕa pöt kĕ rĕa. Ngön pöt epĕt. “Ne nem ruup Isĕp yangerak wĕĕn yas maan waisa.”

Erotök maan runga narö kĕsang panĕ mĕn wel wia

¹⁶ Omp ak Erot kĕtĕpĕ yengampiaulaan ĕwat omĕn pörö pi morök elmĕa pöten kön wiak ya sangĕn kaö pan ĕa. Pĕl ĕak pim omĕn naröĕn maan pit sĕ Petelem kakre ka kot naĕ wieĕa pötĕ yokot kot narö krismaki nentepar il newasĕn pörö pourö mĕn won wesa. Pöt ĕwat omnaröa tangewesi oröön itenak ök mĕĕa akun pöten kön weswes ĕak ök maan sĕ mĕn won wesa. ¹⁷ Akun pötak tektek ngön yaaö omĕn Seremaia pöpĕ ngön ĕa pöt kĕ oröa. ¹⁸ Pöt epĕt.

“Rama kakaan ingre kĕlĕl kaö panĕ yaan kat wia. Öng Resel pim ĕ körööröak pitĕm rungaaröaan yaköm ĕĕn ing aima.

Pël yaëen omnarök yok pangk pit wiap
nemowasën ëa.
Pöt pitëm rungaarö wel wia pötaanök.”

*Yesure ëlre pepaar Isëp yanger sëp wesak kaalak
sa*

¹⁹ Omp ak Erot pöp wel wiin Aköpë ensel namp
kaalak Yosepë naë orök wangartak epël ök mëëa.
²⁰ “Omën rungaap mëmpënëak ëa pörö yok wel wia.
Pötaanök piar ëlëp mësak Israel yangrakël së.” ²¹ Pël
maan Yosep pi wal ëak Yesure ëlëp mësak Israel
yangerekël sa. ²² Pël ëak pi kat wiin Akeleas pöp
pim pepap Erot pim urtak Yutia yangera omp ak
sak wëa. Pël ëën pi we pöökël së öpnaaten kas
ëa. Ënak Anutuuk piin wangartak pepanöm maan
pi pörek sëp wesak Yesure ëlëp Kalili yangerekël
mësak sa. ²³ Pël ëak pit së ka naöökë yapinte
Nasaret pël ya pöök wakaima. Pöt Anutuu tektek
ngön yaaö omën naröa Yesu pimëën ëa pöt kë oröa.
Ngön pöt epët. “Omnarök piin Nasaret omnamp
pël mapnaap.”

3

*Son i yamëaup Anutuu ngönte ök aima
(Maak 1:1-8; Luk 3:1-18; Son 1:19-28)*

¹ Akun pötak Son omnarö i yamëa pöp orök
Yutia yang omën wonrek Anutuu ngönte ngës
reak epël ök maima. ² “Anutuuk tiar wa ngaöök
nimëëpna akunet yok temanöm yes. Pötaanök ar
lup kaip tiak utpetat sëp wesak kasëng meneë.”
³ Son pöpön Anutuu tektek ngön yaaö omën Aisaia
pöpök ngön epël ëa.
“Yang pultakaan omën nampök epël ya.

‘Aköpëen kanö wotpil weseë.
Ngësak ompyaö panë weseë.’ ”

⁴ Son pöp pim ulpëen kosangëp pol kamel ëpötök ket ëak mëak wëa. Pël ëak pol koröpöök yepat ket ëaö naö ureëa. Ën pim kaömp pöt ngëntre mop pëen neima. ⁵ Yerusalem kakaanre Yutia yang poutëaanre Yotan i pouuk ka wieëa pötëaan omnarö pim naë së rongan ëa. ⁶ Pël ëak pitëm ketre saunat tekeri wesak ök maan Sonök Yotan imeri i momëa.

⁷ Son pi itaangkën Parisiire Satusi ngönën omën narö kësang puuk i momëepënëak yesën itenak pitën epël ök mëëa. “Kamalöröa morök yaalni pöl ar yaaurö. Ar kön wiin nem naë waisën i nimëëma pöt Anutuuk nga elniipënëak ëa pöt naalniipan. ⁸ Ar lup kaip tiak wëwë pötakël önë pötakëer omnaröak arën itaangkën lup kaip tian pël ëëpnaat. ⁹ Arimtë könöök epël angan. ‘Ten Apramë köröörö,’ pël angan. Ar kön wi kosang newasën wë, ‘Ten Apramë köröörö,’ pël anë pöt pangk naën. Ne niamaan kat wieë. Anutu pi apënëak pöt yok pangk aan kël epötök Apramë körö koröp orööpnaat. ¹⁰ Anutu pim iner këra songöntak wia. Pöwer këra nement ulöp ompyaö nautön ëëpna pöt ku tiak es marën kotöpnaat.

¹¹ “Omën nem ënëm waisëpna pöp pim weëre kosangtak nemët il wasëpnaap. Ne utpet epöpök pim ing korötepar yok pangk wak nasëngan. Ne ar lup kaip tiak arim utpetat sëp wasënëëtaan i yaap-taring yanimë. Ën puuk pöt ar Ngëëngk Pulöök i ket ëak nimëën esuwesi ök arim utpetat kotak won sëpnaat. ¹² Pi pim kat yaurautaring wais kat ur rongan ëak kaömp ompyaut wa pim kaömp kaatak

wiipnaat. Pël äak unönre söksök pöt wa top äak es kosangwesi moolaan kot sëpnaat.”

Sonök Yesu i momëa
(Maak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Akun pötak Yesu pi Kalili yanger sëp wesak Sonök i momëëpna yak Yotan i pouukë sa. ¹⁴ Pël ëën Son pi ke mourak piin epël ök mëëa. “Ni oröp morëën nook i nimëëmëak yenëaan? Ne omën pasip, ën nuukëër omën kaöap. Pötaan nuukëër yok pangk ne i nemëëmëëp. Pël äautak ni nook i nimëëmëak waisan.” ¹⁵ Pël maan Yesuuk kangiir epël ök mëëa. “Ni peene kat newiak pël ëëm. Tepër wotpil wesak Anutuu ngön pout ngaarëk öpëa pöt pangk ëëpnaat.” Pël maan Son kuure mak mëak i momëa.

¹⁶ Sonök Yesu i momëën pi akun tapëtakëër imeriaan oröak itaangkën kutömwer këm nga ëën Ngëengk Pulö int ekëpë ök sak pim rangk irë ngen-tia. ¹⁷ Pël yaëën kutömweriaan ngön nent epël irëa. “Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent pan yaalmë.”

4

Setenök Yesu morök elmëa
(Maak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Setenök Yesu morök elmëëpna yak Pulöök Yesu mësak së yang pultak omën won panëërek moulmëa. ² Pël ëën Yesu pi kaömp nanën wë këtre röök akun 40 pël äak sa. Pël ëën ënëmak pi këënëën elmëa. ³ Pël ëën Seten pi oröak morök elmëak epël mëëa. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök kël epotön maan kaömp sëën në.” ⁴ Pël maan Yesuuk kangiir kaip tiak epël mëëa. “Ngönëntak epël wia. ‘Kaömp

pöt pëenök omnaröa wëwëet nanimpan. Anutuu këmatakaan pim ngön äaut pout ngaarëk weim öpna pöpökëer wëwë om wakaim öpnaap.’ ”⁵ Pël maanak Setenök kaalak Yesu pi mës wak së Yerusalem ka kësang ngëengköökë ngönën tup kaöeta möröök moulmëak ⁶ epël ök mëëa. “Ni Anutuu Ruup. Pötaanök öngkrek sörok ola. Pöta ngönte ngönëntak epël wia. ‘Anutu pi pim enselöröen maan ni ngarang elniipnaat. Pël ëak këlötök nim ingesi ni-walpanëen pitök morötök akaak elniipnaat.’ ”⁷ Pël maan Yesu pi kaalak kangiiir epël mëëa. “Ngönën nenteta epël wia. ‘Aköp Anutu kaamök elniipnaaten ököök elmëengan.’ ”⁸ Pël maanak Seten pi kaalak Yesu mës wak së rosir wali panë naöök moulmëak omnaröa kaare yang poutre ën pitëm omnant ompyaö poutön pet elmëak ⁹ piin epël mëëa. “Ni nemëen rar rë nowesirak yaya neamë pötak ne e yangerakë omën ompyaö epot pout nimpaat” mëëa. ¹⁰ Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Seten, ni mop wiak kama së. Pöt ngönëntak epël wia. ‘Aköp Anutuun yaya mam. Pimënt kopëtapön inëen elmëëm.’ ” ¹¹ Pël maan Seten pi yok Yesu pörek sëp wesak kan sëen ensel narö së pi kaamök elmëa.

*Yesu Kalili yangerak ya ngës rëak mëna
(Maak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Yesu pi kat wiin Son pi omën naröak wak wii kaatak moulmëen wë pël maan Yesu pi Kalili yangerakë sa. ¹³ Pi Nasaret kak sëp wesak Kapaneam kak së wakaima. Ka pö i kaöökë öök Sepulanre Naptalai yang pöraarë tekarak wieëau.

¹⁴ Pël èèn Anutuu ngönte tektek ngön yaaö omën Aisaia pöp pim ök ëa pöt kë oröa. Pöt epët.

¹⁵ “Sepulanre Naptalai yang pöraarë, i kaöökë naë, i Yotanë nal komuntakël, Kalili yang ngönën wonöröa wëaurek,

¹⁶ omën narö pörek koutak wëa pörö pit yok ëwa kësangöön itena.

Ën omën pörek koutak wë wel wiak kö sëpënëak yaaö pöröa naë

ëwaö yok oröa.”

¹⁷ Akun pötak Yesu pi ngës rëak ngönën epël ök maö ima. “Anutuu wa ngaöök nimëepna akunet yok temanön yes. Pötaanök ar lup kaip tieë.”

Yesuuk omp 4 ëak ngön maan pim ënëm sa (Maak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu pi Kalili i kaö pöökë pouuk yesem itaangkën omp nanang naar, namp Saimon pim yapin nent Pita, ën pim nangap Entru, piarip i kaö pöök iir yoolaan itena. Pöt piarip i kaö animaurö korak wes mëak mon wa pël eim wëa. ¹⁹ Pël yeem wëen Yesu pi piaripön ngön mëak epël mëëa. “Arip nem ënëm waiseë. Pël èèn nook aripön arpim i kaö animaurö yewan pi tapël omnaröeta önëen niulëëmaan.” ²⁰ Pël maan piarip teëntom panë piarpim iiröt om wiak pim ënëm sa. ²¹ Pël èèn pi kaalak yesem itaangkën omp nanangën munt naar, piarpim pepapring i kaö wang naöökë rangk wë iiröt ompyaö yewasën itena. Piarpim yapin-tepar, namp Sems, namp Son, ën piarpim pepap Sepeti. Pël èèn pi piaripön pim ënëm sëpënëak mëëa. ²² Pël maan piarip teëntom panë piarpim pepapre wangaö sëp wesak Yesuu ënëm sa.

Yesuuk ngönën ök mäak omën kësang pan kääkë mowesa

(Luk 6:17-19)

²³ Yesu pi Kalili yangerak ka wieëa pötë së omnaröen ngönën tupötë kakaati Anutuu ngönte rë moulak pim wa ngaöök nimëëpna ngön ompyaö pöt ök mäak omën yauman ke nentere nent yaaö pöröere omën koröp lup nantë utpet ëa pörö pourö kääkë moweseima. ²⁴ Pël ëën Yesu pim pël yaaö pöta ngönte aö yesem Siria yangerak oröön yang pör pangk ëa. Pël ëën omën pörek wëaurö pöten kat wiak pitëm yauman omën pourö pim ngësë mësak sa. Yauman omën pörö, narö yauman ke nentere nent waurö, ën narö këlangön ke nentere nent kat yawiaurö. Ën këlangön kat yawia pörö, narö urmerarö pitëm lupötë wëaurö, narö om pas kawi ngentiak reireë ureim wëaurö, ën narö kosat kël waurö. Omën yauman piporö pourö pit pim naë mësak sëën kääkë moweseima. ²⁵ Pël yaëën Kalili yangerakaanre Tekapolis yangerak ka 10 pötëaanre Yerusalem kakaanre Yutia yangerakaanre i Yotanë nal komuntakëlaan omën kësang pan pim ënëm ëa.

5

Yesu pi rosiraöök isak ngönën ök mëëa

¹ Yesu pi omën kësang panë pim ënëm sa pöröen itenak rosir naöök së wel aisëak wëa. Pël ëën ruurö pim naë sa. ² Pël ëën pi ngës reak ya rë moulak pitën epël ök mëëa.

Omnaröa ërëpërëp ëëpnaata songönte
(Luk 6:20-23)

3 “Omën pitëmtë lupötön kön wiin ompyaut won yaë piporö Anutuuk wa ngaöök yemomë. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

4 “Omën ingre ya ilak aim wë piporö Anutuuk wiap mowasëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

5 “Omën ya wiapring wë piporö yang ngolöpra omnantëen yaö sëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

6 “Omën wëwë wotpilte öpnaaten kent ëen weë yengenti piporö Anutuuk wëwë wotpil pöt mangkën öpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

7 “Omën karuröaan yaköm yaalmëa piporö Anutuuk yaköm elmëëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

8 “Omën lup kölam wë piporö Anutuun itaampnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

9 “Omën mayaap wiaapnaataan weë yengenti piporöen Anutuuk pim ruurö pël mapnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

10 “Omën pitëm wëwë wotpil yaaö pötaan omën munt naröak utpet mowasën këlangön kat wiipna piporö Anutuuk wa ngaöök momëëpnaat. Pötaanök pit ërëpërëp ëëpnaarö.

11 “Ën naröak itaangkën ar nem ënëm yeëan ëen pöt ökre was niaöre utpet elniire ngön utpet ke nentere nent ngön kaar niaö pël yaëen pöt ërëpërëp ëënëët. 12 Pöt naröak tektek ngön yaaö omën ngaan wakaima pöröaan utpet ke pil elmëeimauro. Pötaanök pitök peene ar pil yaalniin pöt, ‘Ënëmak kutömweriaan kangut kësang önaat,’ pël weseë ya kë sak ërëpërëp ëën.”

*Anutuu omnarö tomunatre ewaöökë ökörö
(Maak 9:50; Luk 14:34-35)*

¹³ “Tomunat polötë olaan söp naën yaë pöl ar yangerakë omnarö utpet eëpanëak kaamök yaalmëaurö. Pël yaauröak tomun pötë misëngö som sak wiaan tiar tol ëak kaalak misëng wasën pangk eëpën? Pël naëngan. Tomun som ke piltak omnant pangk misëng newaspan. Pötaanök wa moolaan omnarö ing mäsaö kan ing eëpnaat. Ar ngön epët kasëng menak pöt tomun misëng won pöta ök sënëet.

¹⁴ “Ën es ewaöök rö kanötë omnarö kaamök elmëen kamtaöök yes pöl ar yangerakë omnarö Anutuu ënëm sëpënëak kaamök yaalmëaurö. Ar ka naö rosiraöök wieëa pöökë ökörö. Ka pö ëlëep wi naöpan, om tekeri wiaan omnarö maimerekaan pangk itaampnaat. ¹⁵ Ën omnarö esuwes mangiak kapita öngpök namëëpan, ngaarëk wasën kakaati ëwa ëaan omën kakaati wëaurö omnantön pangk itaampnaat. ¹⁶ Arim omnant yaaut esuwesi ök eëp. Omnarö itenak arim Pep kutömweri wë pöpë yapinte ngaarëk wak isak apnaan omën ompyaut eëe.”

Anutuu ngön kosangta ngönte

¹⁷ “Arök ne Moses pim ngön kosangötre tektek ngön yaaö omnaröa ngönöt wa moolamëak waisan pël wasnganok. Ne pipot wa moolamëak newaisënep. Ngön pi tapöt kë orööpënëak waisaup. ¹⁸ Ne yaap pan niamaan. Kutömre yang epweriar won nasën wiaan Mosesë ngön kosang lup kot nent ap nasëpan, pout kë rapnaat. ¹⁹ Omën Mosesë ngön kosang lup kot panë nent

wa moolëak naröen tapël eëpënëak mapna pörö pit omën Anutuu wa ngaöök momëepnaaröa ikanöök öpnaarö. Ën omën ngön pöt pout ngaarek wak naröen tapël eëpënëak mapna pörö omën Anutuu wa ngaöök momëepnaaröa naë kaö sak öpnaarö. ²⁰ Ne niamaan kat wieë. Arim Anutuu ngönte ngaarek wak wëwë wotpil yaaö pötak omën ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omnaröa pël yaaö pöt il newasën eëpna pöt ar Anutuu naë rë olëak wëen wa ngaöök nanimëëpan.”

*Ya sangën yaauta ngönte
(Luk 12:57-59)*

²¹ “Ëaröen ngön ök mëëa pöt ar yok kat yaw-iaurö. Pöt epët. ‘Ni nim karip mëngkanok. Ën ni namp pël eëmë pöp ngön yaatak oröömëep,’ pël yaan kat wi yeë. ²² Ën nook pöt ök niamaan kat wieë. Omën namp pim karipön ya sangën eëpna pöp pi ngön yaatak orööpnaap. Ën namp pim karipön utpet wesak mapna pöp pi ngarangk wotöököröa naë oröak ngön ya mëmpnaap. Ën namp pim karipön, ‘Kaökaö,’ kip mapna pöp pi es parëaöökë yaö sëpnaap. ²³ Pötaanök ni omën nant Anutuun kiri wiimëak wak së kiri yawiaurek wë kön wiin nim karipëen utpet elmëen pi niiring ngön wieëaupök ëanëen pöt ²⁴ sëp mowasum. Pël ëak om kiri yaauta naë wiak kaalak së. Pël ëak nim karipring arpim ngön wieëa pöt wilak wotpil wesak sëak Anutuun yowe wiim.

²⁵ “Ën omën nampök ni ngön yaatak nuulëëpënëak yaan pöt ngön yaaurek nasën wieëaar ngön pöt teëntom ë pet irak ngöntre kar

ëë. Pöt puuk ni omën ngön ë pet yairaupë moresi nuulëen polisöröa moresi wes nimëen wii kaatak nuulnëëpanëen. ²⁶ Ne yaap panë niamaan kat wi. Ni pörek wë teënt naaröongan. Nim karipë kangut pet pan ir olëakök oröömëep.”

Öngre omp wëwëet utpet yawesauta ngönte

²⁷ “Ngön kosang nent yaan ar yok kat yawiaurö. Pöt epët. ‘Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok.’ ²⁸ Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Omp namp öng nampön itenak kent kön wiin pöt yok könöök öng ngësëp sëp yewas. Pël ëak öngre omp ë ngön kosangët ilap riak saun yokoir. ²⁹ Ën omën nent nim it yaapkëöök itaampë pötak wak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pöt it pö ti moolam. Pöt koröp kaö nentak elniin utpet ëak nim koröp pou es parëaöökë sëpanëen koröp kaö kopët pöt won wasumë pötakëer ompyaö. ³⁰ Ën nim mor yaapkëewesök kentöökë ënëm ëak utpet nent ëëmë pöt nim mor pöwes kama il moolam. Pöt koröp kaö nentak elniin utpet ëak nim koröp pou es parëaöökë sëpanëen koröp kaö kopët pöt won wasumë pötakëer ompyaö.”

Öngre omp wes yamëauta ngönte

(Matiu 19:9; Maak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ “Ngön kosang munt nenteta epël yaan ar yok kat yawiaurö. ‘Omp namp pim öngöp wes mëepënëak pöt öngre omp yailauta pepewer pim öng pöp mamp.’ ³² Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Omën namp pim öng omp nga naën yaaupök wes mëepna pöt pim pël elmëepna pötaan öngöp omp munt namp yokoirëm öngre omp ë

ngön kosangët ilap riak saun koirëpnaat. Ën namp pi munt nampë öng wes mäa pöp koirëpna pöt piita öngre omp ë ngön kosangët ilap riak saun koirëpnaat.”

Tiar ngön nent kosang wasëpenëak ngaarëkël wesak angan

³³ “Ën ngön kosang munt nent ëaröen ök mëëa pöt ar yok kat yawiaurö. Pöt epët. ‘Ni omën nent ëëmëak Aköpë ëöetak kaar kosang wesak anganok. Omën nent pël ëëmëak pim ëöetak kosang wesak pöt ngaarëk wëën këet orööp.’ ³⁴ Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Ar ngön nent kosang wasënëak ngaarëkël wesak yaap pël anganok, won pan. Ar kutömweriil wesak kosang wasnganok. Kutöm pöwer Anutu pim wëauwer pötaanök. ³⁵ Ën e yangerakëlta mëak kosang wasnganok. Yang epëreta Anutu pim ingesiarë urte pötaanök. Ën Yerusalem kakëlta yapin mëak kosang wasnganok. Yerusalem pö Omp Ak kaöapë ka kësangö pötaanök. ³⁶ Ën nim kepönöökëlta ngön nent kosang wasnganok. Nuuk yok pangk kepön ëp naön maan kööre kölam naëpan pötaanök. ³⁷ Ar omën nent ëënëak pöt om, ‘Mak, ne pël ëëmaap,’ pöt pëen an. Ma omën nent naën ëënëak pöt om, ‘Won, pël naëngan,’ pöt pëen an. Arim omën nantëël mëak kosang wasënëak ngön munt nant anë pöt Setenë naëaan orööpnaat.”

*Omën nampök utpet yaalniin pöt kangir elmëëngan
(Luk 6:29-30)*

³⁸ “Ngön kosang nent epël yaan ar yok kat yawiaurö. ‘Omën nampök nim it naö utpet nuwasën pöt kangiir pim naö utpet mowasumëep. Ën omën nampök nim kë naö nitiin pöt kangiir pim naö motiimëep.’ ³⁹ Ën nook pöt, epël niamaan kat wieë. Omën nampök ni utpet yaalniin pöt kangiir elmëënganok. Ën omën nampök nim kerëm yaapkëetak nimöön pöt katnëeteta nimööpnaan mowasum. ⁴⁰ Ën omën nampök nim ulpëen iriip öpënëak ngön yaatak nuulëak ngön nent nimëën wesak niaan pöt ulpëen rangkëepta përe mamp. ⁴¹ Ën omën kaö nampök kan mëntöök omën nant wak sumëak kosang wesak niaan pöt nuuk kan walïököl wak sum. ⁴² Ën omën nampök ni omën nant pi mampëak kimang yeniaan pöt mamp. Ën nampök nim naëaan omën nant yaam öpënëak yaan pöt keimön ëënganëp mamp.”

*Kööre tokörö lup sant elmëëpa
(Luk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ “Ngön kosang nent epël yaan ar yok kat yawiaurö. ‘Nim karipön lup sant elmëëm. Pël ëak nim kööre toköpön kaaö elmëëm.’ ⁴⁴ Ën nook pöt, ök niamaan kat wieë. Arimëën kööre tok yaalniaurö lup sant elmëën. Ën utpet yaalniaurö Anutuuk kaamök elmëëpnaan kimang man. ⁴⁵ Ar omën ke pilöt ëënë pöt arim Pep kutömweri wëaup pim ru panë sënëët. Pöt puuk pim këtëpön maan omën utpetere ompyaö pouröa rangk yema. Ën pi tapöpök pim kopiirenta maan omën wotpilre korar pouröa naë yepel. ⁴⁶ Arën lup sant yaalniaurö kangiir elmëënë pöt Anutuuk ompyaut nimpnaat ma?

Won. Utpet yaauro pitta lup sant tapël elmë yaë. ⁴⁷ Ën arimtë karuröenökëer sant mowasënë pöten kön wiin arök omën muntarö il wesak ompyaö ëen sa ma? Won. Omën ngönën wonörö pitta sant tapël mowas yaë. ⁴⁸ Pötaanök arim Pep kutömweri wëa pöpë ompyaö wotpil wë pöl arta ompyaö wotpil wë arim kööre toköröen ompyaö moweseim ön.”

6

Omën il ngentingenti yaaö pörö kaamök yaalmëauta ngönte

¹ “Ar arimtën ngarangk këëkë ëen. Arim ngönën yaat omnaröa ëöetak pit itenak arën kön wiin ompyaö ëëpna pöl wesak mëngkanok. Pël ëënë pöt arim Pep kutömweri wëaup kön wiin ompyaö naën ëen ompyaö kangut naningkën ëëpnaat.

² “Ni omën il ngentingenti yaauro omnant kaamök elmëëmëak pöt kaar yaauroa ök elmëënganok ëlëëp mamp. Kaar omën pörö pit omën muntaröak itenak pitëmëen wak isak apëna yak omën il ngentingenti yaauro kaamök ëak omnant ngönën tupötëere kamtatë omnaröa itöök yemengkaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëen wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit puorö ënëmak Anutuuk kaalak ompyaö kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ³ Ni pöt omën il ngentingenti yaauro kaamök elmëëmëak pöt omnant ëlëëp panë wesak mamp. Nim mor yaapkëewesök omnant yemangkën katnëewesi ewat nasën ëëpna pöta ök karuröak nim mampëëtön ewat nasën ëëp. ⁴ Ni omnant ëlëëp mampë pöt nim Pep omën

ëlëep pipotön ityeengkaupök ompyaö kangut nimpnaat.”

*Anutuun ök yamëëauta ngönte
(Luk 11:2-4)*

⁵ “Ar Anutuun ök manëak pöt kaar omnaröa yaaul ëënganok. Pit omnaröak itenak pitëmëën wak isak apëna yak ngönën tupötë kakaatiire kamtatë, omnaröa itöök, taueë Anutuun ök mapnaaten kent yaaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëën wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit ënëmak Anutuuk kaalak kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ⁶ Ar Anutuun ök manëak pöt arimtë kaatë kakaati së kan wariak arim Pep ëlëep wë pöpön ök man. Pël ëënë pötak arim Pep ëlëep yamëëautön ityeengkaupök kangut nimpnaat.

⁷ “Arim Anutuun ök yamëëautë ngönën wonöröa ök ëak ngön paspas nentere nent kësang anganok. Pitëm pël yaaö pöt, pitëmtok kön wiin ngön wali yemaan Anutuuk kat mowiipnaat wesak pël yaaurö. ⁸ Ar pitëm ök ëënganok. Pep piin kimang nemaan wëën arim ap yewesautön ëwat yaaup. ⁹ Pötaanök ar Anutuun epël ök man.

“Tenim Pep kutömweri wëaup,
nim yapinte ngëëngk wiaap.

¹⁰ Ni wais wa ngaöök nimë.

Kutömweri wëaurö nim këm ngön ngaarëk yeö pöl
e yangerak wëaurö teenta tapël ëënëak kent
yaë.

¹¹ Ni peene kët epta könkön kaömp nimp.

¹² Tenim saunatë kangut kërë nuula.

Tenökta omnaröa saun tenimëen yaalni pötë kangut tapël kërë yemoolak pötaanök.

¹³ Moröktak nuulëenganëp, pim naëaan ent ë nuulë.’

¹⁴ “Yaap, ar omnaröa arimëen utpet elniauta kangut kërë moolanë pöt arim Pep kutömweri wë pöpökta arim utpet yaautë kangut kërë nuu-lapnaat. ¹⁵ Ën ar omnaröa arimëen utpet elni-auta kangut kërë nemoolaan ëënë pöt arim Pepap puukta arim utpet yaautë kangut kërë nanuulaan ëëpnaat.”

Kaömp ngës olëak wëauta ngönte

¹⁶ “Ar Anutuun yak kaömp ngës olëak pöt omën ngön kaar yauröa ök koöre sap ëak önganok. Pit kaömp ngës olëak wë pël yaëen omnaröak pitën itenak wak isak apëna yak koöre sap ëak wëaurö. Ne yaap yeniak. Omnaröa pitëmëen wak isak yaaö pötök pitëm kangut yok yemangk. Pötaanök pit puorö ënëmak Anutuuk kaalak ompyaö kang munt nant nemangkën ëëpnaarö. ¹⁷ Ar kaömp ngës olanëak pöt arim wëaul uwari mëak arim këere wot kanöt iirën. ¹⁸ Arim kaömp ngës olëak önë pöt, omnaröak itenak ëwat nasëpan, arim Pep ëlëëptak wë pöpökëer itaampnaan pël ëen. Pël ëënë pötak arim Pep ëlëëp pipotön ityeengkaupök ompyaö kangut nimpnaat.”

Omën ompyaut wieëauta ngönte

(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Ar yangerakë omnant iwal ka ëere kumkum ë, omnaröak ka pör menak këkain wë pël yaaut kësang wiak önganok. ²⁰ Anutuuk arimëen omën ompyaut kutömweri ningkën önëen omën ompyaut

ëëë. Kutömweri pötökëër iwal ka ëëre kumkum ë, ën omnarök ka pör menak këkain wë pël naën yaaut. ²¹ Arim omën ompyautë wia pörekël arim könötta wiaapnaat.”

*Tiarim itöörar koröpöökë rampewesi ök
(Luk 11:34-36)*

²² “It pipöörar arim koröpöökë rampewes. Arim itöök omnant itenak kön ompyaut yawiin pöt arim lupötë rampewesi yaë pöl ëwa ompyaö ëaapnaat. ²³ En arim itöök omnant itenak kön utpetat yawiin pöt arim lupötë koö olëaapnaat. Pötaanök arim lupötë ëwa wia pipët koö olapna pöt koö pöt sasa kësang panë olëaapnaat.”

*Tiar Anutuu yaatere monere uröma yaat mëngkre mëngk namëngkan
(Luk 16:13)*

²⁴ “Omën nampök yok pangk omën omp ak naarë inëën naën ëëpnaat. Pi nampön kaaö yaalmëem nampön ngöntre kar elmëëpnaat. Won ëën pöt, kangiir nampë naë rë olëak wë namp kasëng mampnaat. Pötaanök arta tapël Anutuu yaatere monere uröma yaat mëngkre mëngk namëngkan.”

*Kön selap yaauta ngönte
(Luk 12:22-31)*

²⁵ “Pötaanök ne arën epël ök yeniak. Ar arimtë wëwëetaan kön selap ëak epël anganok. ‘Tiar kaömpöt tarëkaan öpen? Ma iit tarëkaan öpen?’ Ën koröpöönta kön selap ëak epël angan. ‘Oröpötök kör koëpen?’ Kaömp pöt këët won, wëwëetakëër këët. Ën ulpëenre poë koröp pöt këët won,

koröpöökëer këö. ²⁶ Ar intöröen kön wieë. Pit kaömp ngëntak nëere wa peram wi pël naën yaauröak arim Pep kutömweri wë pöpök kaömp koir mangkën neim wë. Omnarö arök intörö il yewas. Pötaanök pi ngarangk elniipnaat. ²⁷ Ma arim naëaan nampök weëre kosang wia pöt yok pangk pimtë wëwëeten kön selap ëak kot nent wali wes ulmëepën sa ma? Won. ²⁸ Ën ar tol ëënak ulpëenre poë koröpötëën kön selap yeë? Ar polpol puutön kön wieë. Pit pitëm ulpëenre poë koröpötëën ya namëngkën yaë. ²⁹ Pël yaëetak ne epël ök yeniak. Omp ak Solomon pi omnant kësang wieëaupök ë rangiak wakaima. Pël ëaap pim ë rangiatök polpol pu pötëët il nemowasën. ³⁰ Këra pu ompyaut ya lupöök peene yaarö, ëlpamök tiak es marën won sëpnaat pël yewas pipotta Anutuuk maan ompyaut yaarö. Kön wi kosang panë newasënörö ar pöt, Anutuuk koröpöökë kaamököt nin yaë. ³¹ Pötaanök ar kön selap ëak epël anganok. ‘Tiar kaömpöt tarëkaan öpen?’ ma ‘Iit tarëkaan öpen?’ ma ‘Oröpötök kör koëpen?’ pël angan. ³² Omën ngönën wonörö pit omën pipotëën kön kësang wia. Pël ëaap arim Pepap ar wëwë koirënëën iire kaömp nënë pöten kön wiak nimpnaat. Pötaanök omën pipotëën kön selap ëëngan. ³³ Ar pöt, wot rëak Anutuuk wa ngaöök nimëën wëwë wotpil pim önëak niia pöt önëën weë ngentieë. Pël ëënë pötak yangerakë omën pipotta koir nimpnaat. ³⁴ Pötaanök omën nant ëlpamök orööpna pötön peene kët eptak kön selap ëënganok Wangam kan orööpna akun pötakökëer omën pötön kön wiin. Ën kët nantë könömöt yaaröön yok pangk

pötään kön wiinëet.”

7

Omnaröa wëwëat wël yaauta ngönte
(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Anutuuk ngön ë pet yairaupë yaë pöl ar elniipanëen omnarö kom ëak ngön ë pet yairaupë yaë pöl elmëengan. ² Arök omnaröaan ngön ya ke nal wesak mompunë pöt Anutuuk kangiir ke tapël wesak arimëen elniipnaat. Ën arök omnant omnaröaan elmëenë pöt Anutuukta tapël kaip ti nimpnaat. ³ Ni tol ëënak nim karipë itöök ulöl kotten iteneëak nimtëöökë këra elten kön nawiin yaën? ⁴ Nimtëöök om wiaan ni tol ëak karipön epël maan pangk ëëpën? ‘Ni kat newiin ne nim itöök ulöl wia pipët niömaan.’ ⁵ Kaar omnamp, ni nimtë itöök këra elte wia pipët wakök këekë iteneë nim karipë itöök ulöl wia pipët wëen pangk ëëpnaat.

⁶ “Omën utpet kentöröa ök pörö Anutuu ngön ngëëngkët köntak mengkanok. Pël ëënë pöt arim ë rangiat ent ëak polöröa naë olanë pöta ök yaë. Ënak pol pöröak ing samsam yeem kaalak kaip tiak arimënt kant nimpnaat.”

Anutuun ök yamëëauta ngönte
(Luk 11:9-13)

⁷ “Kimang maim olëak omën këet önëët. Ngaöl ëeim sëak këet koirënëët. Kanwer körangkörang maimën të niwiipnaat. ⁸ Anutuun kimang yamëëauröak omnant yeö. Ngaöl yaaurö Anutuu naëaan këet yokoir. Kanweri körangkörang yamëëauröaan Anutuuk të yemowi. ⁹ Arim naëaan runga namp këenëen pepapön kaömp kimang

maan këlö kor mampën ma? ¹⁰ Ma animautaan kimang maan kamal utpet namp wa mampën ma? Won. ¹¹ Ar omën utpetarök arim rungaarö omën ompyaut men yeë pöl arim Pep kutömweri wë pöpök il niwesak omën piin kimang manë pörö omën ompyaut kaö wesak nimpnaat.

¹² “Arim omnarök omën ompyaut elniipënëak kent kön yawi pipël arök kangiir pitën elmëen. Ngön piptak Mosesë ngön kosangötre tektek ngön yaaö omnaröa ngönöt kepön erën ëak wia.”

*Wëwë kosangta kanër kotur
(Luk 13:24)*

¹³ “Ar kan koturak ilëak wëwë kosangta kanöök sën. Kö yesaurekë kanër kaöer, ën pörekë kanö kaöaö. Pötaanök omën selap ilëak yesau. ¹⁴ Ën wëwë kosangtakël yesa kan pör kotur. Kan pöök sëpenëak pöt pomp ëak omën selap won kopët nampnampök koirak yesau.”

*Tektek ngön yaaö kaar omnaröaan ngarangk
këekë ëëpa*

(Luk 6:43-44; 13:25-27)

¹⁵ “Ar tektek ngön yaaö omën kaaröröaan ngarangk këekë ëën. Pit arim naë wais wëen ar pitëm koröpötön pëen itenak pitën kön wiin pol sëpsëpöröa ök ëpre wiap yaaurö pël wasënëet. Pël ëënëetak pitëm lupötë kent toköröa ök nga panë wia. Pötaanök ar utpet niwasëpnaarö. ¹⁶ Ar pitëm omnant yaautön itenak songönten ewat sënëet. Pöt wëleri ëer nautpan. Ën rakësaöök kasu nautpan. ¹⁷ Këra ompyaut ulöp ompyaurö yaut. Ën këra utpetat ulöp utpetarö yaut. ¹⁸ Këra ompyautök

ulöp utpetarö nautpan. Ën këra utpetatök ulöp ompyaurö nautpan. ¹⁹ Ën këraat ulöp ompyaurö nautön eëpna pöt ku tiak es marèn kotöpnaat. ²⁰ Pötaanök tektek ngön yaaö omèn kaaröröa omnant yaautön itenak pitèm songönten ewat sënëet.

²¹ “Ar epël kön wiingan. ‘Omèn neen, “Nem Aköp,” pël yenëa pörö pourö Anutuu wa ngaöök yamëautak ilapnaarö,’ pël wasngan. Nem Pep kutömweri wëaupë kentöökë ënëm yaaö pöröakëer pël eëpnaarö. ²² Ënëmak akun kaöaöök omèn kësang wais neen epël neapnaat. ‘Aköp, ten nim urtak wë Anutuu ngönte ök aöre omèn naröa lupötëaan urmerarö waö ë momëere omèn weere kosang it ngolöp kësang nant pet ë pël eimaut.’ ²³ Pël neaan ne pitèn epël memaap. ‘Utpet omnaarö aë, ne arën köpël. Ar mop newiak kama seë.’ ”

*Ka ök yarëauta songön nenteparë ngönte
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Omèn nem ngön epët kat wiak ngaarëk öpna pörö pit omèn kön ompyaö wieëaup ka weit ök rëa pöpë ökörö. ²⁵ Pël eën kopi kësang panë pelak i nga urak kent kësang nempel möak ka pöt tööl noolaan ëa. Pöt ka pöta wapöt yang weitak wesirak taë ë ulmëa pötaan. ²⁶ Ën omèn nem ngön epët kat wiak ngaarëk naön eëpna pörö pit omèn kaökaup pim kaat i kosemeri pisöök ök rëa pöpë ökörö. ²⁷ Pël eën kopi kësang panë pelak i nga urak kent kësang nempel möak ka pöt töölak sasa utpet wes olëa.”

²⁸ Yesu pi ngön epët ök më pet yairën omèn pim naë wa rongan ëa pörö pourö pim ngön pötaan yaan panë sa. ²⁹ Pöt pi pepapök öngpököt wa kotiak

maan ngön kosangötë ngarangköröa ngön yaaut il mowesa pötaanök.

8

*Yesuuk omën kësë ëa namp ompyaö mowesa
(Maak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Yesu pi rosiraöökaan kaip tiak yengmaan omën rongan kësang panë nempel pim ënëm sa. ² Akun pötak omën kësë ëa namp pim naë së rar rë mowesirak epël mëëa. “Aköp, ni ompyaö newasumëak pöt yok pangk ompyaö newasumëët.” ³ Pël maan Yesu mores el mëak pim rangk mowiak epël mëëa. “Pël elniimëak yeëerek ompyaö së.” Pël maan tapëtakëer pim kësëat won sa. ⁴ Pël ëën Yesuuk piin ngön epël mëëa. “Kat wi. E yaalni epëta ngönte omnaröen ök manganok om el wesak së nim koröpö kiri ar yaaö nampön pet elmë. Pël ëak omnarö nim ompyaö san pöt ëwat sëpnaan Moses pim ngön kosangta wia pöl kiri ar ëëm.”

*Yesuuk nga omnaröa wotöök nampë inëën ruup
ompyaö mowesa
(Luk 7:1-10)*

⁵ Ënëmak Yesu pi Kapaneam kakë sa. Pël ëën Rom nga omnaröa wotöök namp së piin ngön kosang wesak epël mëëa. ⁶ “Aköp, nem inëën ruup pi yauman ëak pim kosat kël wak këlängön kësang yaëën komun ureim kaatak wia,” pël mëëa. ⁷ Pël maan epël mëëa. “Ne së ompyaö wasumaap.” ⁸ Maan nga omnaröa wotöököpök ngön kangit epël mëëa. “Aköp mosëp. Ne ompyaup talte nem kaatak waisum? Ni om eprek wë këm pëëntak aan nem inëën ruup ompyaö sëp. ⁹ Pöt

ne omën isauröa ikanöök inëen yaaupök nem iri nga omnarö wë. Pötaanök nook nampön, ‘Së,’ maan sëpnaat, nampön, ‘Wais,’ maan waisëpnaat, ën nem inëen ruupön, ‘Pël ë,’ maan pël ëëpnant. Pötaanök nim naë weëre kosang wieëaup pöten ne kön wiin ni maan nem inëen ruup yok pangk ompyaö sëpnaap.” ¹⁰ Pël maan Yesu pi kat wiak yaan sak omën pim ënëm yesa pöröen epël mëëa. “Ne yaap niamaan. Israel omnarö arim naë kön wi kosang yewesa epël nent nokoirën ë yeë. ¹¹ Kat wieë. Omën kësang panë yang we naöökaan naöök, këtëpë yengampiaulaanre së yeilëulaan omën pörö wais Apramre Aisakre ën Yakop pitëm naë kutömweri wel aisëak kaömp nëmpnaarö. ¹² Pël ëëpnaaröak Anutuuk Yuta omën narö kutömweri së öpnaarö pël yewesa pörö koö panëetakël wa moolaan wë ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaarö.” ¹³ Pël mëak pi kaip tiak nga omnaröa wotöököpön epël mëëa. “Ni së. Nim omën orööpënëak kön wi kosang yewesan pöt nim naë orööpnaat.” Pël yemaan akun tapëtakëer pim inëen ruup ompyaö sa.

*Yesuuk Pita pim lëlamöp ompyaö mowesa
(Maak 1:29-34; Luk 4:38-39)*

¹⁴ Yesu pi së Pita pim kaata kakaati ilëak itaangkën pim öng lëlamöp yauman koröp es nga kaö nent yeem ka ureëa. ¹⁵ Pël ëen Yesu pi pim moresi mor moön yauman koröp es nga pöt won sëen pi wal ëak kaömp ar ë mena.

*Yesuuk omën narö kësang ompyaö mowesa
(Maak 1:32-34; Luk 4:40-41)*

16 Wiap kan koö olapënëak yaëen omën naröak yauman omën kësang pan pitëm lupötë urmerarö ilëak wëa pörö pim ngësë wak sa. Pël ëen pi urmeraröen nga mëak pitëm lupötëaan waö ë momëak yauman yaaurö ompyaö mowesa. 17 Pël ëa pötak tektek ngön yaaö omën Aisaia pöpë ngön epël ëa pöt kë oröa. “Pi tiarim yauman won nuwesak këlangön pöt kama wak sa.”

*Omën naar Yesuu ënëm sëpënëak mëëa
(Luk 9:57-62)*

18 Yesu pi itaangkën omën rongan kësang nempel pi wa taap elmëak wëen pim ruuröen i kaöökë ëngk komuntakël sëpnaan ko ëëpënëak mëëa. 19 Pël yaëen omën ngön kosangötë ngarangk nampök piin epël mëëa. “Rë yanuulaup, nim yasumëëtë ne ënëm elniimaap.” 20 Pël maan Yesuuk kangiiir epël ök mëëa. “Kent tokörö pit pitëm ka yauraut wia. Ën intörö pitta pitëm ka ëpöt wia. Pël ëaatak Omën Këep nem ka uröma kaat won.” 21 Pël maan omën munt pim ënëm yaaö nampök epël mëëa. “Aköp, ni yok pangk kat newiin wet rëak së nem pepap yang kel weerum.” 22 Pël maan Yesuuk epël mëëa. “Mosëpnerek ni nem ënëm wais. Omën nem ngönte ngaarëk naön yaaö pöröak yok pangk wel pitëm karurö yang kel weerëpnaat.”

*Yesuuk kent kësangöön maan won sa
(Maak 4:36-41; Luk 8:22-25)*

23 Pël mëak Yesu pi wangaöök ilaan pim ruurö pitta tapël ëak piiring sa. 24 Pël ëen kent kësang nempel möön i kaö maat kësang panë möak wangaöök ilaan utpet ëak iri i kaöök ilapënëak yeëa. Pël yaëen Yesu pi om ka kun sak wieëa. 25 Pël

ëen Yesuu naë së it moilak epël mëëa. “Aköp, tiar kö sëpenëak yeëerek ni ten kaamök elni,” pël mëëa. ²⁶ Pël maan Yesu pi pitën epël mëëa. “Ar tol ëënak kas yeë? Arim kön wi kosang yewesaut om kot panë wieëan epët.” Pël mëak pi kentöore i kaöön nga maan kentö leng ëen kaö maatta won sa. ²⁷ Pël ëën pit yaan sak neneren epël mëëa. “Elei, omën epop ke tolëel namp apen? Puuk kentre kaö maatön nga maan pim ngönte ngaarëk yeöp.”

*Yesuuk omën naarë lupmeriarëaan urmer narö waö ë momëa
(Maak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Pit i kaöökë ëngk komuntak së Katara yangerak oröön omën urmeraröaring wëa naar Yesuu naë së koirak. Omën pöaar piarip wel yangaöök wakaimën omnarö piaripön itaangkën nga panë sak wëen kas ëak piarpim naë nasën ëëima. ²⁹ Pël ëën piaripök merëk ë olëak Yesuun epël mëëa. “Yesu, ni Anutuu Ruup. Ni ten tol elniimëöp? Akun kaöaö temanöm nasën wiaan këlangön kat niwiimëak yaën ma?” ³⁰ Akun pötak pol narö kësang kamaarek wë kaömp neim wëa. ³¹ Pël ëën urmeraröak kosang wesak piin epël mëëa. “Ni ten waö ë nimëëmëak pöt pol ëngkoröa lupötë öngpök wes nimëëm.” ³² Pël maan, “Yok seë,” pël maan pit së polöröa lupötë öngpök ilëa. Pël ëën pol pörö kas pöömpö së parëaöök oröak i kaöök ilëak ëm përeäk wel wia. ³³ Pël ëën omën pol ngarangk yaaö pörö kas së pitëm ka kaöaöök oröak omën urmeraröaring wakaima pöaarë naë oröa pöta ngönöt ök mëëa. ³⁴ Pël ëën ka kaö pöökë omën pourö Yesuun itaampö sa. Pël ëak së koirak

pitëm yanger sêp wesak kaalak kaip tiak sêpënëak ke urak mëëa.

9

Yesuuk omën kosat kël wa namp ompyaö mowesa

(Maak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Yesu wangaöök ilëak pim ruuröaring kaalak i kaöökë ëngk komuntakël sê Kapaneam kak oröa. ² Pël ëën omën narö omën kosat kël wa namp urweri wiak wak Yesuu naë sa. Pël ëën Yesu pitëm kön wi kosang yewesauten itenak omën kosat kël wa pöpön epël ök mëëa. “Nem ruup, ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak. Pötaanök ni ya kè sak öm.” ³ Pël maan omën ngön kosangötë ngarangk narö neneren epël mëëa. “Omën epop, ‘Ne yok nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ pël yemaan Anutuu yapinte wa ngep yaalmë. Ya pöt Anutu pimtëët.” ⁴ Pël yemaan Yesuuk pitëm könre lupötön itenak epël mëëa. “Ar tol ëënak kön utpet pipot yawi?” ⁵ Pöt nem omnampön, ‘Nim saunatë kangut ent ë yanuulak,’ ngön pël yemak pöt kengkënte. Pöt ar ngön pöta këët tekeri nasën ëën ar nem ngön pöt yaap ma kaar pël newasngan. Ën nem omnampön, ‘Wal ëak sê,’ ngön pël yemak pöt könömët. Pöt nem ngön pöta këët tekeri sëën ngön pöt yaap ma kaar pël wasënëët. ⁶ Pötaanök ar ne kaar omën wonöp Omën Këëp e yangerak wë weëre kosang wak saunatë kangut ent ë yemoolak pöten ëwat sënëak epël ök yemaan iteneë.” Pël mëak kosat kël wa pöpön epël mëëa. “Ni wal ëak korumönte wak nim kaatakë sê.” ⁷ Pël maan pi wal ëak pim kaatakë sa. ⁸ Pël ëën omën kësang

pöten itenak kas äak Anutuuk weëre kosang ke pilte omèn moresi mena pötaan pit Anutuun ping wesak mëëa.

*Yesuuk Matiuun pim ënëm ëëpënëak mëëa
(Maak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Yesu pi pörek sëp wesak yesem takis yewa omèn namp Matiu ne nem takis yewa kaatak wëën itenak epël yenëa. “Ni nem ënëm elnë.” Pël neaan ne wal äak omnant sëp wesak pim ënëm saut.

¹⁰ Yesu pi nem kaata kakaati wais wel aisëak kaömp yenën takis yewaare saun omèn munt narö kësang wais Yesure ten pim ruuröaring wel aisëak kaömp naut. ¹¹ Pël yaëën Parisi ngönën omnaröak pöten itenak ten pim ruuröen epël ni-iaut. “Arim rë yanuulaup pi tol ëënak omèn takis yewauröere saun omnaröaring kaömp ngawi yen?” ¹² Pël yeniaan Yesu kat wiak kangiir epël mëëaut. “Omèn yauman wonörö rota ngësë nasën. Yau-manringöröakëër rotaaröa ngësë sa yaë. ¹³ Ar pöt, së ngön nent ngönëntak epël wia pöta songönten këëkë kön wiin. ‘Ne ar nemëën animaurö kiri ar elnëënëëten kaaö. Nem kentöök ar omnarö yaköm ëën ompyaö elmëënëëtenök kent yaë,’ pël wia pöten kön wieim ön. Ne omèn pitëmtën kön wiin wotpilörö pël yewas pörö lup kaip tiipnaan memëak newaisën. Won, omèn pitëmtën kön wiin saun yaaurö pël yewas pörö ngön ök maan lup kaip tiipënëak waisaup.”

*Omèn naröak Yesuun kaömp ngës olëak wëautaan
pëël mëëa
(Maak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

14 Akun pötak Sonë ru narö Yesuu naë wais epël meäk pëël yema. “Ten Parisi ngönën omnarö Anu-tuun yak kaömp ngës olëak wëaurö. Ën nim ruurö pit tol ëënak kaömp ngës olëak naön yaë?” 15 Pël maan Yesuuk kangiir epël määaut. “Omën namp öng öpënëak yeem pim karuröaring wëën karuröak yaköm ëën kaömp ngës olëak öpën ma? Won pan. Peene wë öng öpna pöp karuröaring akun wali naön ëëpnaat. Pi peene wëën omën naröak pi wak kama ulmëën akun pötakökëër pim karurö yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat. Pöl pit ne kama neöpna pötakökëër nem ruurö neen yaköm ëën kaömp ngës olëak öpnaat.

16 “Omën namp poë koröp ngolöpöökaan kaö nent ilak ulpëën ngaanëpë keliaurek wiak korir namëëpan. Pël ëëpna pöt poë koröp ngolöp pötak ulpëën ngaanëp weruun ilak kaak sëpnaat. 17 Ën omën namp i kep pol koröpwerring ket ëa ngaan pötak wain i ngolöpöt kolön yok pangk naëpan. Pël ëëpna pöt wain i pöt kep wetak pol koröp pöt sak il ngentiin iit orö sëpnaat. Pël ëën pol koröpwerta utpet ëëpnaat. Pötaanök wain i ngolöpöt kep ngolöptak lë mëëpna pötak pangk ëëpnaat.” Yesuu pël mëëa pöta songönte epët. Mosesë ngön kosang ngaanötre pimtë ngön ngolöpöt pangk irikor naëpan pötenök mëëa.

Yesuuk ngarangk nampë koontupre öng namp ompyaö mowesa

(Maak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Yesu pi ngön pöt ök yemëem wëën ngarangk namp wais pim naë rar rë mowesirak epël yema. “Nem koontup peene ngolöp wel wia. Pël ëaarek

ni wais mores pim rangk mowiin kaalak öp söp.”
 19 Pël maan Yesu pi wal ëak ten pim ruuröaring omp
 pöpring saut.

20 Pi kan yesën öng namp öng yauman ëeim
 wëen krismaki 12 ëak saö namp kasngaël wais
 pim mores ulpëenëpök mësël yaalmë. 21 Pöt, “Ne
 om pim ulpëenëpök mësël elmëëma pöt ompyaö
 sumaat,” pimënt kön pël wesak pël yaë. 22 Pël
 ëen Yesu pi kaip ti itenak epël yema. “Koontup
 aë, nimtë kön wi kosang yewesautak ompyaö
 yesën. Pötaanök ya kë sak öm.” Pël maan öng pöp
 tapëtakëer ompyaö yes.

23 Yesu pi së ngarangkëpë kaatak oröak
 itaangkën omnarö koontupëen yak yaköm ëen
 pitëm yaaul nger pëep mempöore ngön kaëp ilö
 pël eim wëa. 24 Pël ëen pi pitën epël yema. “Ar mop
 wiak ka tomökël oröeë, koont epop wel nawiin om
 ka ura.” Pël maan pit sömre ëlak ya. 25 Pël yaan
 Yesu pi omnarö tomökël wes momëak koontupë
 wieëa pörek ilë moresi wëen wal äaut. 26 Pël ëen
 pim pël elmëa pöta ngönte yang pörek ka poutë sa
 pet ira.

*Yesuuk omën it il tëa naarre ngön won sa namp
 ompyaö mowesa*

27 Yesu pi ka pö söp wesak ten pim ruuröaring
 yesën omën it il tëa naar pim ënëm yewaisem
 ngön ë olëak epël yema. “Yesu ni Tewitë ëapök
 tenipön yaköm kön niwi.” 28 Pël maan Yesu pi
 pim ka sëpënëak ëa pötak ilaan omën it il tëa pöaar
 pim naë waisën pëel mëëaut. “Arip kön wiin ne
 yok pangk ompyaö niwasum ma?” Pël maan
 piaripök kangiir epël yema. “Aköp, mak.” 29 Pël

maan piarpim itöörarë mësäl elmëak epël yema. “Arpim kön wi kosang yenewas pötak ne ompyaö yanuwat.” ³⁰ Pël maan piarpim itöörar nga ngëna. Pël ëën Yesuuk kosang panë wesak epël yema. “Omnaröen ök manganok.” ³¹ Pël maan piarip së Yesu pim pël elmëa pöta ngönte yang pörekë omnaröen ök maan yang pörek pangk ë pet ira.

³² Ten kaalak ka pöt sëp wesak kan yesën omën narö omën urmerapök elmëen ngön won sak wëa namp Yesuu naë wak waisa. ³³ Pël ëën Yesuuk urmer pöp waö ë momëen omën ngön won sak wëa pöpök ngön yaan omnarö kat wiak yaan sak epël ya. “Elei, tiar omën ke epël nent Israel yanggerak oröön itnaangkën äaut.” ³⁴ Pël yaan Parisi ngönën omnaröak epël yema. “Urmeraröa kaöapök kaamök elmëen urmerarö waö ë yemomë,” pël yema.

Yesuuk omnaröen yaköm elmëa

³⁵ Yesu pi ten pim ruuröaring ka kotre kaö poutë imeë pitëm ngönën tupötë ngönën rë moulööre Anutuuk wa ngaöök nimëepna ngön ompyaö pöt ök maö, këlangönre yauman ke nentere nent ompyaö mowasö pël elmë imaut. ³⁶ Pël yeem pi omën selap pan itenak pitën kön wiin pol sëpsëp ngarangk wonöröa ök kön irikorring wë weëre kosang won wëen itenak pitën yaköm kön wia. ³⁷ Pël ëak pim ruurö tenën epël yenia. “Ya lupöök kaömp kë kësang pan köp sak wë. Pël ëaap ya omnaar kopët. ³⁸ Pötaanök ar ya Pepapön kimang man. Pël ëën puuk ya omën munt narö koirak wes mëen këet wa rongan ëëpnaan.”

10

*Yesuu ngön yaaö omèn 12 pöröa yapinöt
(Maak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Yesuuk ten pim ru 12 pöröen ngön niaan sèen urmerarö waö ë mëere këlangönre yauman ke nentere nent ompyaö mowasö pël èënëak weëre kosang ninaut. ² Ten pim ngön yaaö omèn 12 pöröa yapinöt epot. Wotöököp Saimon yapin nent Pita piire ën pim nangap Entru, Semsre pim nangap Son, Sepeti pim ruaar, ³ ën Pilipre Patolomiu, Tomasre Matiu takis yewaup neere Sems Alpiasë ruupre Tatias, ⁴ Saimon Selot pël yamëëa pöp pi ngaan Rom kamanëp sëp mowasëpënëak aima omèn tok pötakaanëp piire ën Yutas Keriot kakaanëp ënëmak Yesuun kup mowiipnaap.

*Yesuuk pim ngön yaaö omèn 12 pöröen ya ngön mëëa
(Maak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Ten omèn 12 pöröen Yesuuk epël niak wes nimëën saut. “Ar omèn ngönën wonöröa naë sèëre Sameria omnaröa ka kaöatë së orö pël èënganok. ⁶ Om Israel omèn pol sëpsëp ngarangk won èën repak yes pöröa ök ëa pöröa naëëkëër sën. ⁷ Pël ëak ar yesem pöt ngönën epël ök man. ‘Anutuuk tiar wa ngaöök nimëëpna akunet yok temanöm yes.’ ⁸ Pël yeem yauman omnarö ompyaö mowasööre omèn wel wiaurö wal ë moulmë, omèn kësë ëaurö ompyaö mowasööre urmerarö omèn naröa lupötëaan waö ë momë pël elmëën. Nem weëre kosangöt sum won yaningk. Pötaanök arta tapël sum won omnarö kaamök elmëën. ⁹ Ën monat arim kërötë waulak sënganok. ¹⁰ Ar kan kourakë

kaömp waulönëak këröt wak senganok. Ar ulpëenre ing kôr muntatre sungkôratta wak senganok. Pöt ar omnarö ya yamëngkën yok pangk kaamök elniak kaömp nimpnaat. ¹¹ Ar ka kaö naöök ma kot nentak sê oröak wet rëak pitëm songönöt nampön pëel mëak kat wiin ompyaö sant niwasëpnaap ëen pöt piiring wë olëak sënëetak sëp wesak sën. ¹² Ar ka nenta kakaati yeilëem pöt omën pörek wëauröen, ‘Anutuuk ompyaö elniip,’ pël ök man. ¹³ Pël ëen pit sant niwasëpna pöt Anutuuk arim ngön manë pöl pit ompyaö elmëepnaat. Ën pit sant naniwasën ëëpna pöt arim ngön Anutuuk ompyaö elmëëpënëak mëëan pöt pitëm naë kë naaröopan. Arimënt wak sënëet. ¹⁴ Ën ka naöök ma nentak omën narö sant niwesak arim ngönte kat nawiin yaëen pöt ar pörek sëp wesak yesem pit utpet ëen Anutuuk kangiir kasëng mampnaat pöt pet elmëak ing porpor elmëak arim ingötëaan yangre ulölöt kërë pörek moolan. ¹⁵ Ne yaap pan niamaan. Ngaanëer Sotomre Komora ka pöteparë omnarö pit utpet ëeima. Pötaan akun kaöaöök Anutuuk Sotomre Komora omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën omën ar sant naniwasën ëëpna pörö utpet pan ëen Sotomre Komora omnaröa kangut kaö wesak mampnaat.”

*Könöm ke nentere nent orööpnaata ngönte
(Maak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ “Kat wieë. Pol sëpsëp ruurö kent toköröa öngpök wes namëen yaautak nook ar kööre toköröa öngpök wes nimëen sê önëen yeë. Pit utpet niwasëpënëak ëëpnaat. Pötaanök ar pol reraupë yaë pöl it nganga yeem int ekëpë wë pöl wiap ëen. ¹⁷ Ar

omnaröen ngarangk kääkë ään. Pit ar kaöaröa naä niulëän pitök maan ngönän tupötë pës nimööpnaat pötaanök. ¹⁸ Ar nem ru sak wë pötaanök pitök ar yang ngarangkre omän omp ak naröa naä ngön yaatak niulëäpnaat. Pël ään ar pitre omän ngönän wonöröa äöetak nem ngönte tekeri wesak manëät. ¹⁹ Yang ngarangköröa naä niulëän tol anet äak kön selap äënganok. Akun pötak ngön anëät Anutuuk arim lupötë niwiipnaat. ²⁰ Pël ään ngön anë pöt arimtok naëngan, arim Pepapë Pulöök tekeri wes nimpnaat.

²¹ “Omän naar nanëpök nangapëän kup mowiin mëmpnaat. Än pepapökta ruupëän kup mowiin mëmpnaat. Än koröngre ruurök ältre pepaarëän kup mowiin mëmpnaat. ²² Ar nem ru sak wë pötaan omän pourö ya sangän ään kööre tok elniipnaat. Pël äëpnaatak omän weë sak wëak wel wiipnaarö Anutuuk kama öpnaat. ²³ Ar kak nerek wëän nga elniin pöt kas nerekël sän. Ne yaap niamaan. Ar kak nerekaan waö elniin pöt nerekël kas sänëät. Israel kaatë wii saal ar sa pet nairän wiaan Omän Këep ne oröömaap.

²⁴ “Runga pep kaatak nampök pim pepap il newaspan. Än inëän ru nampök tapël pim ngarangkëp il newaspan. ²⁵ Runga pep kaatakëp pim pepapë mëngkre mëngk wëän pangk äëpnaat. Än inëän ruupta pim ngarangkëpë mëngkre mëngk wëän pangk äëpnaat. Pitök ne arim kaöapön utpet wesak neak neen, ‘Pielsepul urmeraröa kaöap,’ pël neea. Pötaanök pitök il wesak ar nem ruuröen utpet panë wesak niapnaat.”

*Tiar Anutuunökäär kas eëpa
(Luk 12:2-7)*

²⁶ “Pitën kas eënganok. Pöt epël. Omën ngep eën wia pipot wiakaim wi naöpanëët. Ënëmak wëlël eën omnarö itaampnaat. Ën elëep wia pipot wi naöpanëët. Pipot tekeri sëpnaat. ²⁷ Nem arën koutak ök yeniak pipot ewaatak ök an. Ën ngön laöök ök yeniak pipot omnaröa tekarak wë kaö wesak an. ²⁸ Ar omën könöp utpet newasën koröpö pëen nimëmpnaaröen kas eënganok. Anutu es parëaöök niulëak könöpre koröpö pout kö niwasëpna pöpönökäär kas eën. ²⁹ Omnarö tiar int sëpër naar 1 toea pötak sum eëpenaat int ke pëlöröakaan namp köntak wel wiak yangerak nengentiipan. Anutuuk aanak pël eëpnaat. ³⁰ Ar omnarö pöt, arim kepön epötönta pi ewat wë. ³¹ Pötaanök ar kas eëngan. Pöt Anutuuk kön wiin arim sumatök int kot pöröaat il yemowas. Pötaanök omën nant arim naë köntak naarööpan. Puuk aanak orööpnaat.”

*Yesuu yapinte aöre piin yak mowasö pël yaauta
ngönte*

(Luk 12:8-9)

³² “Namp pi omnaröa eöetak, ‘Ne Yesuu ënëm yeë,’ pël apna pöp nookta kangüir nem Pep kutömweri wë pöpön, ‘Pi nemop,’ pël memaat. ³³ Ën namp pi omnaröa eöetak neen yak newasëpna pöp nookta nem Pep kutömweri wë pöpë eöetak piin yak mowasumaat.”

*Yesu pi tiar kom elniipënëak waisa
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Arök ne yangerakë ngaat won wasumëak waisan wasngan. Ne arim naë ngaat won wasumëak newaisën. Ne ar neen kön wi kosang wesak wëaurö omën neen pël naalnëen wëauröa naëaan kom elniin pit kööre tok elniipënëak waisaup. ³⁵ Nook elmëen ruupök pepapëen kööre tok ëere korömpök ëlepëen kööre tok ëere koröng lëlamöpök ël lëlamöpëen kööre tok ë pël ëepënëak waisaup. ³⁶ Omën ka kopëtetak wëaurö neneraan kööre tok ëepnaat.

³⁷ “Omën namp pim ëlre pepaarëen kent panë yeem neen kent panë naën ëëpna pöp yok pangk nem omnamp pël naëpan. Ën namp pim run-gaaröaan kent panë yeem neen kent panë naën ëëpna pöp yok pangk nem omnamp pël naëpan.

³⁸ Ën namp pi, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk ëëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër wak nem ënem naalnëen ëëpna pipop nem omnamp pël naëpan. ³⁹ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Ën namp nemëen yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö orö morëëpnaat.”

*Omën narö ompyaö kangut öpnaata ngönte
(Maak 9:41)*

⁴⁰ “Omën ar sant niwasëpna pöp ne elnëëpnaap. Ën omën ne sant newasëpna pöp Anutu nem wes nemëaup elmëëpnaap. ⁴¹ Omën namp tektek ngön yaaö namp pim ngësë yewaisën pi tektek ngön yaaup pël wesak sant mowasëpna pöt pi tektek ngön yaaupë ompyaö kangit piiring öpnaap. Ën namp omën wotpil namp pim ngësë yewaisën pi wotpil yaaup pël wesak sant mowasëpna pöt pi

omën wotpilëpë ompyaö kangit piiring öpnaap.
 42 Ën omën namp omën pas nampön itenak pi nem ruup pël wesak i epët nempënëak kelöntak kol mampna pöp pi Anutuuk yaap ompyaö kangit mampnaap.”

11

Sonök Yesuu ngësëël ngön wes mäa (Luk 7:18-35)

¹ Yesuuk ten pim ruuröen wetete ngön pöt ök ni pet irak pörek sêp wesak ka munt pörek wieëa pötë ngönën ök mäak rë moulö saut.

² Son i yamëaup wii kaatak om wë Kristoë yaauta ngönte kat wiak pim ru naar wes mëen waisa. ³ Pël ëak piaripök piin epël mäak pëël yema. “Waisëpënëak aan kor wakaimaup ni tapöp ma muntapön kor ön?”

⁴ Pël maan omën pöaar wais ök maan Yesuuk kangiir piaripön epël ök yema. “Arip sê Sonön omnant arpim itaampööre kat wi yeë epotön ök man. ⁵ It ngaapörö it nganga sê, ing il tëaurö ompyaö sak kan ë, kësë ëaurö ompyaö sê, katun yaaurö kat nganga sê, welarö wal ë ulmë, ngöntök yaaurö ngön ompyaut ök maan kat wi, pël yeë epotön ök man. ⁶ Omën namp nemëen yak pim kön wi kosang yewesaut irikor naën yaë pipop ërëpërëp ëëpnaap.”

⁷ Pël maan piarip yesën Yesuuk omnaröen Sonë songönte ök yema. “Ar ngaan yang omën wonrek kalaö naö kent möön sak waisak yaëen itaampunëak saurö ma? Won, Son pi pöta ök won. ⁸ Ma

ar omën ulpëen ke nalëp mēaō nampön itaampunëak saurö ma? Won, omën ulpëen ke nalörö mēa pörö omën omp aköröa ka ompyautë wëetak Son pi ulpëen ke nalörö namëen wëaup. ⁹ Ma ar omën ke tolëëlëpön itaampunëak saurö? Ar tektek ngön yaaō nampön itaampunëak saurö ma? Ar yok pël äan. Ne ök niamaan. Epop tektek ngön yaaō tapöpök pim ya yamëngka pötök tektek ngön yaaō muntaröa ya yamëngka pöt il yemowas. ¹⁰ Pöt omën pöpëenök ngönëntak epël retëng äa.

‘Kat wi. Ne omën nem ngönte waup wes mēen wet rapnaat.

Puuk nim kanö ningësëpnaat.’

¹¹ Ne yaap niamaan. Son puuk yangerakë omën pourö il yemowas. Pël äaap omën Anutuuk wa ngaöök yamë pöröak pi il yemowas. Pitëm naëaan koturöakta pi il yemowas. ¹² Ngaan Son i yamëaup pim ngës rëak ngönën ök äa pötakaan wais peene e wë eptak omën utpet ke nentere nent yaaō naröak Anutu pim wa ngaöök nimëak wë pötak ilapënëak weë yengenti. ¹³ Mosesre tektek ngön yaauröak Anutuuk wa ngaöök nimëëpënëak äa ngön pöt aö aö wais Sonë oröak wë eptak kë yaarö. ¹⁴ Ën ar pitëm ngönöt kat wiak taë wasënëak pöt Sonön pi Elia pitëm waisëpënëak äa tapöp pël wasënëet. ¹⁵ Katringëpök ngön epët kat wiip.

¹⁶ “Ne ar akun eptak wëauröen oröp nentak ök elniim? Ar rungaaröa ökörö. Rungaarö pit ka tomök ngasam yeem pitëm karuröen epël yema.

¹⁷ ‘Ten intö tang yamöön ar tan naurön yeë.

Ten ingre tan yaan ar ingre ya ilak naën yeë.’

¹⁸ Ar tapël yaaurö. Son pi wais wain i nanën wë akun nantë kaömp ngës olëak wëen ar piin, ‘Pi

urmerapring wë,' pël aiman. ¹⁹ Ën peene Omën Këep ne wais iire kaömp yenën ar epël aim. 'Iteneë. Omën epop wain iire kaömp kaö yenëp. Pi takis yewaöre saun omnaröa karip,' pël aim. Pël éaap Anutu pim éwat pöt arim naë wieëanéën ar tenip sant elnian tapön."

*Yesuuk Kalili omnaröen pepanöm ngön mëëa
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Akun pötak Yesu pim wet réak ka nantë ya retëng weëre kosang mëngkën itenak lup kaip natiin éa pöröen epël mëak nga yema. ²¹ "Yakömpe, Korasin omnaröen. Yakömpe, Pesaita omnaröen. Nem retëng weëre kosangöt arim naë elnia pöl Taisia Saiton omnaröen elmëanéën pit ngaanéër pitëm lupöt kaip tiak ulpëenre poë koröp sinöt éak ka kosöt kolak pitëm koröpöök wa mëan tapön. ²² Pötaanök epël niamaan. Akun kaöaöök Anutuuk Taisia Saiton omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ar pöt, utpet pan éën pitëm kangut kaö wesak nimpnaat. ²³ Ën Kapaneam omnarö, ar kutömweriil isën ma? Won, ar es parëaöök nge-manëët. Nem retëng weëre kosangöt arim naë elnia pöl Sotom omnaröaan elmëanéën pitëm ka kaö pö kö nasën peene om wieëan tapön. ²⁴ Pötaanök epël niamaan. Akun kaöaöök Anutuuk Sotom omnarö pitëm utpetatë kangut mampnaat. Ën ar pöt, utpet pan éën pitëm kangut kaö wesak nimpnaat."

*Yesuu naë së kë sëpenaat
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Akun pötak Yesuuk Pepapön epël ök mëëaut, "O Pep, ni kutömre yang poutë pepap. Niin yowe yeniak. Ni omën éwatöröaan nim ngönëntë

ëlëöp yaalmëaup. Ën kön nawiin yauröaan pet yaalmëaup. ²⁶ Mak, Pep nim kentöök pël yaaup.”
²⁷ Pël mëak omnaröen epël yema. “Pepak omnant pout ne nenaut. Pötaanök omnarö pit ne Anutuu Ruupë songönten köpël wë, Pepakëer ewat wë. Ën Pepenta tapël wia. Omnarö piin köpël wë, Ruupökëer ewat wë. Pötaanök Ruupök omën nampön Pepapë songönten ök maan yok pangk ewat sëpnaat. ²⁸ Ar Anutuu ngönte ngaarëk önëëtaan ya kaö mëneimeë këlangön kat wieim wëaurö nem ngësë waisën. Pël ëen nook niaan kë sënëen. ²⁹ Ar nem inëen ru sak neering ya mëneim wë nem naëaan ewatöt ön. Pöt epël. Ne ya wiap yaaupök nemtën wak irëak wëen arim saunaté könöm pöt won sëen lup kengkën sak önëët. ³⁰ Omnant arim ëenëak ök niaim pöt ompyaut, könöm won pangk ëenëët.”

12

*Kë yesa akun ngëengakta ngönte
 (Maak 2:23-28; Luk 6:1-5)*

¹ Wë kë yesa akun nentak ten Yesuring rais yaöökë lup yesem këënëen ulöp nant töak söngsöng ëak naut. ² Pël yaëen Parisi omnaröak itenak Yesuun epël yema. “Kat wi. Nim ruurö kë yesa akun ngëengköte naënëel yaë.” ³ Pël maan kangiiir epël yema. “Ar Tewitre pim omnaröa këen wë ëa pöt ar sangk kelak kat nawiin yaurö ma? ⁴ Tewitre pim omnarö pit Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së kaömp Anutuu ëöetak wieëa pöt kiri ar yauröakëer nëmpanaan piire omën pas pim naë wëaurö nëmpanëak nga yaaut wa na.

⁵ Ma Mosesë ngön kosangtak lup epël wia pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Kiri ar yaaurö Anutuu ngönën tup kaöetak kët kë yesa akun ngëëngkötë ya yamëngkem kë yesa akunatë nga wieëa pöt ilën saun naën ë yaë. ⁶ Ne nia-maan kat wieë. Arim ëöetak e taua epopök tup kaöet il yewas. ⁷ Ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne ar nemëën animaurö kiri ar elnëënëëten kaaö. Nem kentöök ar omnarö yaköm ëak ompyaö elmëënëëtenök kent yaë.’ Ar ngön pöta songönte ëwat wëanëën omën ketre saun wonöröen nga nia-maan ëan tapön. ⁸ Omën Këep ne kë yesa akun ngëëngk pöta pepap. Pötaanök nem kentöök akun eptak nem ruuröen omnant ëëpnaan memaat.”

Kë yesa akun ngëëngk nentak Yesuuk omën mores kël wa namp ompyaö mowesa (Maak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Pël mëak pörekaan pitëm ngönën tuptak së ilëaut. ¹⁰ Pël ëën omën namp pim mor nas kël waup pörek wëa. Pël ëën pitök Yesuun morök elmëak ngön yaatak ulmëëpënëak epël pëël yema. “Tiar yok pangk kë yesa akun ngëëngktak ompyaö wasëpen ma won?” ¹¹ Pël maan epël mëëaut. “Arim naëaan namp pim pol sëpsëp namp kë yesa akun ngëëngk nentak yang öngöpöök ilëaan sëp wasëpen ma? Pël naëpan, öpnaat. ¹² Sëpsëp pöp omën pasip. Ën omnarö tiar këërö. Pötaanök kë yesa akun ngëëngktak yok pangk ompyaö wasëpenaat.” ¹³ Pël mëak pi omën pim mores kël wa pöpön epël yema. “Nim mores el më.” Pël maan pim mores el mëën kaalak muntasi ök ompyaö yes. ¹⁴ Pël yaëën Parisi

omnarö ka tomök sê wa top äak pit tol äak Yesu mëmpên pöta ngönte kopêta wesa.

Yesu pi Anutuu inëenëp

¹⁵ Yesu pi pitêm ngönte ewat wëak pörekaan yesën omën selap pim ënëm waisa. Pël ëen pi yau-man omën pourö ompyaö mowesak ¹⁶ pitën omën muntaröen piin ök mepanëak nga yema. ¹⁷ Pël yaëen tektek ngön yaaö Aisaia pöpê ngön epël ëa pöt kë oröaut.

¹⁸ “Epop nem inëen ruup, nem yaö mëëaup.

Ne piin kent pan äak ya kë yes.

Nem Pulö pim naë wes mëen pim rangk wë weëre

kosang mangkën

nem ngön wotpilte omën ngönën wonöröen ök mapnaat.

¹⁹ Pi omnaröaring ngön nga elööre ngön äak aö, omnarö pim ngönte ka tomök kat wi pël naëpan.

²⁰ Omën kalaö pötöp möautë ök këlangön kat yawiaurö pi utpet nemowaspan, kaamök elmëen ompyaö sëpnaat.

Ën omën es wëlëngö riipënëak yaë pöl wiap panë yaauröeta puuk elmëen wel nawiipan, kaamök elmëen weë sak öpnaat.

Pi kosang ngentiak ya mëngkën Anutuu wotpil yaautak omën muntat il wasëpnaat.

²¹ Pël ëen omën ngönën wonöröak piin kön wi kosang wesak kor öpnaat.”

Omën naröak Yesuun Pielsepulök kaamök yaalmë pël mëëa

(Maak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Wë ënëmak omën narö omën urmer nampök elmëen it il tëere ngön won sê pël ëa namp Yesuu

naë wak waisa. Pël ëen ompyaö mowasën omën pöp ngön aöre it nga së pël äaut. ²³ Pël ëen omnarö pöten itenak yaan sak epël ya. “Elei, epop Tewitë äap, Anutuu Yaö Mëëaup, tiarim ngarangk elniipnaap ma?” ²⁴ Pël yaan Parisi omnarö pöten kat wiak epël yema. “Kaar angan. Omën epop urmeraröa kaöap Pielsepul puuk kaamök elmëen waö ë yamë.” ²⁵ Pël yemaan pi pitëm lupötë itenak yema. “Yang nerakë omnarö pitëm naë nga oröön nener mënak kom äak wë weëre kosangring naön ëëpnaat. Ën omën ka naöök wëaurö ma ka kopët nentak wëaurö tapël nener mënak kom ëëpna pöt repak sëen omën won wiaapnaat. ²⁶ Tapël Seten pimtök ne kaamök elnëen pim urmerarö waö ë yemomëanëen pimtök pimënt mëngkën pim weëre kosangöt won san tapön. ²⁷ Ar neen, ‘Pielsepul puuk kaamök elmëen urmerarö waö ë yamë,’ pël aim. Pötaanök arim ngön pipët yaap yeëanëen arim ruurö pitta Pielsepul kaamök elmëen urmerarö waö ë mëan tapön. Pötaanök arim ruurö pitëmtök arim ngön pöt kaar äan pöt tekeri yewas. ²⁸ Ne pöt, Anutuu Pulöök kaamök elnëen urmerarö waö yeë. Pötaanök Anutuu wa ngaöök yanimë pöt arim naë jaarö.

²⁹ “Omën nga namp wëen munt nampök pim kaatak ilëak pim omnant naöpan. Wet réak omën nga pöp wii të wiakök pim omnant pout öpnaat. Nga pöp Seten.

³⁰ “Namp ne sant naalnëen yaë pipop kööre tok yaalnë. Namp neering pol sëpsëporö wa top naën yaë pipop pi sëpsëporö rep yamë. ³¹ Pötaanök ne ök niamaan. Omën utpet ke nentere nent äak Anu-

tuun utpet wesak mapna pöt Anutuuk omën utpet pöt poutë kangut yok pangk kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit ent ë nemoolapan. ³² Ën namp pi Omën Këëp neen utpet wesak apna pöp pim saun pöta kangit Anutuuk kërë moolapnaat. Ën namp pi Ngëëngk Pulöön utpet wesak tapël mapna pöp pim saun pöta kangit peeneere ënëm poutë ent ë nemoolapan.”

*Këra ompyaöre utpet pötë ngönte
(Luk 6:43-45)*

³³ “Këra ompyaumentëk ulöp ompyaurö utöpnaat. Ën utpetementëk ulöp utpetarö utöpnaat. Këra ëlmenti songönte ulöpöröak war yewas. ³⁴ Kamalöröa morök yaë pöl ar yaaurö. Utpet yaauröak tol ëak ngön ompyaut an? Pël naëngan. Omën namp ke nantre nant pim lupmeri peö ëak wë pöt këmtak war yewas. ³⁵ Omën ompyaup pim lupmeri kön ompyaut wieë ngön ompyaut ya. Ën utpetap pim lupmeri kön utpetat wieë ngön utpet tapëlöt ya.

³⁶ “Ne ök niamaan. Ënëmak kangiiir ëëpna akunetak Anutuuk omnaröa ngön köntak mosut yaaö pötaan ngön ya mëmpnaat. ³⁷ Arim ngön yaautak arim songön ompyaut tekeri wasën pöt Anutuuk niöpnaat. Ën arim ngön yaautak utpet yaaut tekeri wasën pöt sëp niwasëpnaat.”

*Omën narö Yesu retëng weëre kosangring nent
ëen itaampënëak mëëa.
(Maak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

³⁸ Pël maan ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omën narök Yesuun epël yema. “Rë yanuulaup, ten Anutu niiring wë ma won pöta songönte éwat sënaan, ni retëng weëre kosang nent ë. Pël ëën itaampunaan.” ³⁹ Pël maan pi epël yema. “Omën peene akun eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, om ngaan tektek ngön yaaö omën Sona pim elmëa pöta ököt pëen pet elniin itaampunëët. ⁴⁰ Ngaan Sona pi i kaö imën kaöapë yaatak këtre röök nentepar nent wakaima pöl Omën Këep ne këtre röök nentepar nent yangera öngpök ömaap. ⁴¹ Ënëmak Anutu pim ar kom elniipna akunetak Niniwa kakaanörö pit wal ëak arim kön wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt Sona puuk ngönën ök maan lup kaip tia pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Sona il yemowesetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë. ⁴² Ënëmak Anutu pim ar kom elniipna akunetak öng ak namp yang we naöökël wakaimaup pi wal ëak arim kön wi kosang newasën yeë pöt war wasëpnaat. Pöt öng pöp yang kaö pantakaan Solomonë naë wais pim éwat kësangöt kat wiipënëak waisaup pötaanök. Pël ëaap omën peene wë epop nook Solomon il yemowesetak ar nem ngönöt kat nawiin yeë.”

Urmerap omën namp sëp wesak së rëak kaalak waisauta ngönte

(Luk 11:24-26)

⁴³ Pël mëak Yesuuk pitën watepang ngön nent epël ök yema. “Urmer namp omën nampökaan

oröak sê kosangöök wê urre korumön ap wesak
⁴⁴ epël kön wia. ‘Nem ka ngaan wakaim olëak
 waisautakê kaalak sumaan.’ Pël kön wiak sê
 itaangkên ka tapët koore katëp ëak ë rangi ulmëen
 kos wieëa. ⁴⁵ Pël ëën pi kaalak sê urmer muntarö 7
 ëak koirak waisa. Pörö pim ök won, utpet panëerö
 koirak wais ka kopët taptak wëa. Pël ëën omën pöp
 pi ngaan utpet kot nent wakaimaupök ënëm sasa
 pan sa. Tapël Yuta omën utpet peene akun eptak
 wê eporö ar utpet panë sak önëerö.”

*Yesu pim ëlre nangaröa ngönte
 (Maak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu pi omnaröen ngön ök maim wëen pim
 ëlre nang wais ka tomök wê piin ngön ök mapënëak
 yema. ⁴⁷ Pël ëën omën nampök piin epël yema.
 “Nim ëlre nang niin ngön ök niapënëak wais ka
 tomök wê.” ⁴⁸ Pël maan piin kangiir epël yema.
 “Nem elëp talëp? Nangarö talörö?” ⁴⁹ Pël mëak
 pim ruurö tenim ngësël mor song ëak kaalak epël
 yema. “Nem ëlre nang pörö eporö. ⁵⁰ Omën nem
 Pep kutömweri wëaupë ngön ngaarëk yeö piporö
 nem ëlre nangarö pël yaë.”

13

*Omnant öp olëauta watepang ngönte
 (Maak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Kët pötak Yesu pi pim kaatakaan oröak ten
 pim ruuröaring i kaö ëöök sê wel aisëaan ² omën
 kësang pan wais pim naë wa rongan yaë. Pël
 yaëen pi wangaöökê ngaarëk is wel aisëak wëen
 omnarö i pisöök taueëa. ³ Pël ëaan pi watepang
 ngön nentere nent mëak nent epël yema. “Omën

namp pim yaak sē omnant öpöt olëa. ⁴ Pël ëën nant kantaöök ngentiin intöröak oröak na. ⁵ Ën nant këlöökë rangk ngentia. Pël ëën yanget kënyangap wiaan yak teënt oröa. ⁶ Pël ëën këtëp ngaarëk apër maan öp pöt kotön saap wak umön rëa. Pöt misënöt kotut pötaanök. ⁷ Ën nant nönötë öngpök olëa. Pël ëën nönöt oröak ngep ëën sësë ëa. ⁸ Ën nantökëer yang kolaptak olëa. Pël ëën pötökëer aprak kë kësang pan uta. Kengk nemorëet 100, nemorëet 60, nemorëet 30 pël uta. ⁹ Katringëpök ngön epët kat wiip.”

Yesu pi watepang ngöntaan mëä
(Maak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Pël yemaan ten pim ruurö Yesuu naë sē piin epël mëäaut. “Ni tol ëënak pitën watepang ngön yemaan?” ¹¹ Pël maan pi kangiir epël yenia. “Anutu pimtök wa ngaöök nimëak wë ngön ëlëëp pöta songönte arënökëer pet yaalni. Ën muntarö puuk pël naalmëën yaë. ¹² Omën namp Anutuuk ngön ompyaö nant mangkën taë wak öpna pöp muntat mangkën pim naë kësang wiaapnaap. Ën namp mangkën taë wes wak naön ëëpna pöp kot weëa tapët Anutuuk kama wa ëp ëën elek öpnaap. ¹³ Nem watepang ngön yemak epëta songönte epël. Pit itöök iteneëak këëkë itna naskolön yaaurö. Katëëpök kat wieëak këëkë kön nawiin yaaurö. ¹⁴ Tektek ngön yaaö omën Aisaia pöpë ök ëa pöt pitëm naë kë yaarö. Pöt epël.
‘Ar ngön pëen kat wiinëetak songönte ëwat nasëngan.
Pël ëäk ar itaampunëetak yok pangk omnantön itnaangkan.

¹⁵ Omën piporö pitëm lupöt kosang saurö, katöt il wariaurö, itöt mësëaurö.

Pit pël naën ëanëën itaampööre kat wiire kön wi pël ëan tapön.

Ën pit pël naën ëanëën nem naë rë olaan ompyaö mowesan tapön,

Anutuuk pël ya.'

¹⁶ "Ar pöt arim itöök omën ngolöpötön itaampööre katëepök ngön ompyaut kat wi pël yeë pötön ërëpërëp ëënëët. ¹⁷ Ne yaap ök niamaan. Ngaan tektek ngön yaaöre omën wotpilörö kësang omën epotön iteempënëak ëak itnaangkën ëautak ar peene ityaangk. Kat wiipënëak ëak kat nawiin ëautak peene kat yawi."

Omnant öp olëauta watepang ngön pöta songönte (Maak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ "Peene omnant öpöt olëauta watepang ngön niak pöta songönte war wes niamaan kat wieë.

¹⁹ Omnant öpöt kamtöök ngentia pötë ökörö omën narö Anutuuk wa ngaöök nimëepënëak yaë ngön pöt kat wiauröak kön nawiin yaëën ngön Anutuu pitëm lupötë wia pöt Setenök kama wa ëp yaë.

²⁰ Ën omnant öpöt këlöökë rangk ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiak ërëpsawi ëak öpnaat. ²¹ Pitëm lupötë misën il natëën.

Pötaanök akun kot nent kön wi kosang wesak wëën pitëm Anutuu ngön ngaarëk yeë pötaan omnaröak këlangön kat mowiak utpet mowasën tapëtakëër wil këlok ëëpnaat. ²² Ën omnant öpöt nönötë öngpök ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiipnaatak wë koröpöökë omnantön kön selap ëere monere urömen kentre kaur ëere omën munt

nantön war ë pël yaëen pötök ngep elmëen Anutuu ngönte mos eëpnaat. ²³ Ën omnant öpöt yang kolap-tak ngentia pötë ökörö, omën narö Anutuu ngönte kat wiak këëkë kön wiak wëen pitëm wëwëatë kë ompyaut orööpnaat. Narö kë 100, narö kë 60, narö kë 30 pël orööpnaat.”

Ya lupöök nön utpetat oröauta watepang ngönte

²⁴ Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt nent pitën epël yema. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt omën namp pim ya lupöök omnant öp ompyaut ngënta pötakël ök eëmaan. ²⁵ Pël eën röök nentak pim kööre tok namp wais nön utpetatë öpöt ompyautë rangk olëak sa. ²⁶ Pël eën omën ompyaut oröak këët utöpënëak yaëen nön utpet pötta oröak kaö sa. ²⁷ Pël eën ompöpë inëen ruurö pim naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ni öp ompyaut ya lupöök ngëntauppe. Nön utpetat tol ëak oröa?’ ²⁸ Pël maan epël mëëa. ‘Kööre tok nampök ëa.’ Pël maan pim inëen ruuröak, ‘Ten së nön utpetat ti moolan ma?’ pël mëëa. ²⁹ Pël maan pi kangiir pitën epël mëëa. ‘Won. Ar nön utpetat yatiem omën ompyautta tiinganok. ³⁰ Pout irikor ëak öp. Pël eën omnant köp sëen öpenaatak nem omën këët öpnaaröen epël memaat. Wet rëak nön utpetat tiak ut urak esuwesi moolan. Pël ëak omën ompyaut wa rongan ëak nem kaatak wiin.’ ”

*Këra lëlëp kotupre yis pöteparë watepang ngönte
(Maak 4:30-34; Luk 13:18-21)*

³¹ Pël mëak Yesuuk watepang ngön munt nent pitën epël yema. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt këra nementi lëlëp pöpökël ök eëmaan. Omën nampök lëlëp pöp pim ya lupöök ngënta.

³² Lëlöp pöp kot panëep, omën muntatë lëlöpöröak il yewas. Pël yaëetak oröakökëer pöpök këra muntat il yewas. Pël ëak kësang sak wëen intörö wais morötë ngentiak ka ëp yawi.”

³³ Pël mëak watepang ngön munt nent epël yema. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt öng namp yis pöt korupaë kas möautring irikor ëen pötak ekek yes pötak ök ëëmaan.”

³⁴ Yesu pi watepang ngön kësang omnaröen ök yema. Nent war wesak nemaan, watepang pëen yema. ³⁵ Pël yaëen tektek ngön yaaö nampë ngön epël ëa pöt pim naë kë jaarö.

“Ne watepang ngön ök memaap.

Omnant ngaanëer Anutuuk kutömre yang ket ëa akun pötakaan wais peene e wë eptak ëlëep wiakaima pöt nook tekeri wasumaap.”

Nön utpetat ya lupöök oröauta watepang ngön pöta songönte

³⁶ Yesu omnarö sëp wesak së kaata kakaati yeila. Pël ëen ten pim ruurö naë së epël mëëaut. “Ya lupöök nön utpetat oröautakël nim watepang ngön yaan pöta songönte ök nia.” ³⁷ Pël maan kangiir epël yenia. “Omën öp ompyaut ngënta pöp Omën Këep ne epop. ³⁸ Ya pöwer pöt yang epër. Ën omnant öp ompyaö pöt omën Anutu pim wa ngaöök yamë pörö. Ën nön utpetat omën Setenë ënëm yaëen pim ngarangk yaalmë pörö. ³⁹ Kööre tok öp utpetat olëa pöp Seten, ën omën ompyaö wa pöt akun kaöaö. Ën omën wa wia pörö en-selörö. ⁴⁰ Omnaröa nön utpetat tiak esuwesi mera pöta ök akun kaöaöök orööpnaat. ⁴¹ Akun pötak Omën Këep nook nem en-selörö wes mëen nem wa

ngaöök yamë pötak omën utpet yaauröere omën munt narö utpet sêpênëak yaalmëa pörö kama wak⁴² es kosangwesi moolapnaat. Es kosang pôwesi omnarö ingre ya ilak aimeë kê pötöppötöp aim öpnaarö. ⁴³ Pël ëên akun pötak omën ompyaö saurö pit Anutu pitëm Pepapök wa ngaöök yamëên kêtêpë yema pôl ëwa elmëëpnaat. Katringëpök ngön epët kat wiip.”

Omën nampök uröm ompyaut yangerak ëlëëp wieëaut koirauta watepang ngönte

⁴⁴ “Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt urömere omën ompyaut ngaanëer yangerak ëlëëp wia pötakël ök ëëmaan. Ënëmak omën munt namp koirak muntarö koirpanëên kaalak ëlëëp wia. Pël ëak teëntom ërëpsawiaringsë së pim omën pout menak sumat wak yang lup pöt sum ëa.”

Songre sar ompyauta watepang ngönte

⁴⁵ “Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt omën songre sar ompyaut ap yewesa pôpëël ök ëëmaan. ⁴⁶ Pi songre sar ompyaö panë nent koirak pim omnant pout menak sumat wak së songre sar ompyaö pöt sum ëa.”

Iir yewaul pöta watepang ngönte

⁴⁷ “Ën Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt iirëëp i kaöök olaan imën ke nampre namp ilëa pötakël ök ëëmaan. ⁴⁸ Iir pôëëp imënörö peö ëên omnarö weruak ëöökël sa. Pël ëak wël ëak ompyaurö kaputë wesirak utpetarö wa moolëa. ⁴⁹ Pöta ök akun kaöaöök tapël ëëpnaat. Enselöröak wais omën utpetarö ompyauröa naëaan wël ëak kama wak

⁵⁰ es kosangwesi moolapnaat. Es kosang pöwesi ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaat.”

Uröm ngaanre ngolöpöt wieëauta watepang ngönte

⁵¹ Pël niak tenën epël pëel yenia. “Ar pöta songönten kön wia mā?” Pël niaan ten, “Mak,” pël meëaut. ⁵² Pël maan tenën epël niaut. “Pöt ompyaö. Ngön kosangötë ngarangk namp Anutuu wa ngaöök yamëautak ilëak wë ngönënte këekë ewat saup pi ka pepapë ököp. Ka pep pöp pi uröm ompyaö ngaanre ngolöp pout pim peram wiaurekaan yeö pöl pi ngönën ompyaö ngaanre ngolöp poutepar ewat wëaup.”

*Nasaret omnarö Yesuun kaaöre këöpöt elmëa
(Maak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ Yesu pi watepang ngön pöt ök më pet irak ten pim ruuröaring saut. ⁵⁴ Pël ëak Nasaret pim ka songöntak oröak ngönën tuptak ilëak ngönën ök yemaan omnarö pit yaan sak epël ya. “Eiei, omën epop omën yaap tiarim karippe. Tarëkaan ewat ompyaö epot wa? Ma talëpök weëre kosang mangkën ya weëre kosang epot yamëngk? ⁵⁵ Tiar piin ewat wëep. Pi ka ök yarëaupë ruuppe. Pim ëlëp Maria. Ën yokot pim nangarö Semsre Yosep, Saimonre Yutas pörö. ⁵⁶ Ën koont pim nangaröeta tiarring wë. Pël ëaap pi weëre kosang epot tarëkaan wa?” ⁵⁷ Pël mëak pit piin kaaöre këöpöt yaalmëen Yesuuk epël yema. “Tektek ngön yaaö namp ka poutë omnaröak piin ping wesak yema. Pël yaautak pimtë kaare yangerak wëen piiring wëauröak pi kaö nasën wë wesak piin ping wesak nemaan ë yaë.” ⁵⁸ Kak pörökörö pitëm kön wi kosang

nemowasën äautaan ya retëng weëre kosangring nant kësang pitëm naë namëngkën äaut.

14

Son i yamëaup mëna

(Maak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Akun pötak yang ngarangk kaöap Erot pi Yesu pim yaauta ngönte kat wia. ² Pël ëak pim ya omnaröen epël mëëa. “Omën pipop Son i yamëaup, pi wel wiak wal äaup yak weëre kosangring ya retëng pipot yamëngk.” ³⁻⁴ Erot pim pël mëëa pöta songönte epët. Ngaan pi pim nanëpë öngöp Erotias pöp wa ëp ëa. Pël ëën Sonök piin epël mëak nga mëëa. “Ni öng pipop wa ëp ëën pangk naën yaë.” Pël mëëa pötaanök Erotök pim ya omën naröen maan pitök Sonë ingre morötë wii tëak wii kaatak moulmëa. ⁵ Pël ëën Erot pi Son mëmpënëak kön wiatak omnarök piin, “Anutuu tektek ngön yaaö omnamp,” pël yamëëa pötaan kas ëën sëp wesa. ⁶ Pël ëën ënëmak Erotë oröa akunet temanöm sëën këere imën nëmpënëak omën kaöarö pourö pim naë wa top ëa. Akun pötak Erotiasë koontup omën pöröa ëöetak tan yaurön Erot pi itenak kent kön wia. ⁷ Pël ëak pi koont pöpön epël mëëa. “Ne Anutuu ëöetak kosang wesak niamaan. Ni omën nenten kimang neamë pöt nimpaat.” ⁸ Pël maan pim ëlëpök këk maan epël mëëa. “Son i yamëaup pim kepönö töak söwar neweri wiak wak wais namp. Pël ëën ne pi wel wia pöt ewat sumaan.” ⁹ Pël maan omën omp ak Erot pi pöt kat wiak ya këlangön kön wia. Pël äaap pi omnaröa ëöetak ngön kosang wesautaan pim kimang ngönten kat wiak ¹⁰ pim ya omën naröen maan wii kaatak së Sonë

kepönö töak ¹¹ söwar neweri wiak wak sê koontup mangkên wak sê ëlëp mena. ¹² Pël ëën Sonë ruurö kat wiak sê pim sokur wak yang kel weera. Pël ëak wais Yesuun ök yema.

*Yesu pi omën 5000 pörö kaömp mena
(Maak 6:30-44; Luk 9:10-17; Son 6:1-14)*

¹³ Yesu pi ngön pöt kat wiak ten pim ruuröaring yang pör sêp wesak wangaöök ilëak i kaöök yang omën wonrekël saut. Pël yaëën omnarö kat wiak pitëm kaat sêp wesak tenim ënëm yangerak waisa.

¹⁴ Pël ëën wangaöökaan oröak sê itaangkên omën kësang pan wëën itenak yaköm ëën pitëm yauman omnarö ompyaö yemowas.

¹⁵ Wë wiap kan ten pim ruurö pim naë sê epël ök mëëaut. “Omën wonrek wëën wiap kanëën yes. Pötaanök omnarö wes mëën kaatë sê kaömp sum ëëp.” ¹⁶ Pël maan Yesuuk epël niiaut. “Pit tol ëën sêpën? Arök kaömp meneë.” ¹⁷ Pël niaan epël mëëaut. “Ten tarëkaan mampun? Tenim naë kaömp selap won, kaömp mor nas, ën i kaö imën kopët naar pël ëak wia.” ¹⁸ Maan epël niiaut. “Nem naë wak waiseë.” ¹⁹ Pël niak omnaröen maan nönö mö mëak wel aisëaan kaömp mor nas pötring i kaö imënaar wak kutömweriil iteneë Anutuun yowe mëak kaömpöt pelak ten pim ruurö ningkên omnarö menaut. ²⁰ Pël ëën omën pourö nak kep wesak kaut olaan ten wak kër 12 pötë waulön peö yaë. ²¹ Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 5000, ën öngre yokoturö pöt sangk nekelën.

*Yesu pi i kaöökë roro sa
(Maak 6:45-56; Son 6:15-21)*

²² Kaömp na pet irën Yesuuk ten pim ruuröen epël niak kék niaut. “Ar wangaöök ilëak i kaöökë ëngk komuntakël seë. Pël yaëen ne omnarö wes meëmaan.” Pël niaan saut. ²³ Pël ëën pi omnarö wes meën yesën Anutuun ök mapënëak rosiraöök isa. Pël ëën koö olaan pimënt pörek wëen ²⁴ wangaö i kaöökë luptak yesën kentö maap yamöön kaö maat weëre kosangring wangaöök yamö. ²⁵ Pël ëën ëlpam wal ëëpënëak yaëen Yesu i kaöökë roro tenim ngësë yewais. ²⁶ Pël yaëen itenak ten kas kësang ëak, “Elei, waötöp ëngk yewais,” pël mëak merék ëaut. ²⁷ Pël ëën pi tapëtakëer tenën epël niaut. “Arim lupöt weë sëp. Nemtok yewaiserek kas ëëngan.”

²⁸ Pël niaan Pitaak piin epël mëëaut. “Aköp, nimitok yaëen pöt aan ne i kaöökë roro nim naë waisum.” ²⁹ Pël maan, “Wais,” maan Pita wangaöökaan oröak kaöökë roro Yesuu ngësël yes. ³⁰ Pël yeem kentö kësang yamöön itenak kas ëak i kaöökë öngpök yengmëem ngön ëak Yesuun, “Aköp, kaamök elnë,” pël mëëaut. ³¹ Maan Yesuuk tapëtakëer el mëak moresi weë epël yema. “Nim kön wi kosang yewesaut këlok pan yaën. Tol ëënak kön selap yaën?” ³² Pël mëak piarip wais wangaöök ilaan kentö leng yaë. ³³ Pël ëën wangaöök wëaurö ten piin yaya mëak epël mëëaut. “Yaap pan, ni Anutuu Ruup.”

*Yesu pi yauman omën kësang Kenesaret
yangerak ompyaö mowesa
(Maak 6:53-56)*

³⁴ Ten i kaö poö ëngköök së Kenesaret yangerak oröaut. ³⁵ Pël ëën omën pörek wëaurö Yesuun ite-

nak ewat sak ngön maan yauman omën yang pörek wëaurö pim naë wak waisa. ³⁶ Pël één pit pim ulpëen kautak pëen mësël ëak ompyaö sêpënëak kék yema. Pël maan omën pël ëa pörö ompyaö saut.

15

Anutuu ngön kosangötök ëaröaat il yewas (Maak 7:1-13)

¹ Parisi ngönën omën naröere ngön kosangötë ngarangk narö Yerusalem kakaan Yesuu naë wais epël yema. ² “Nim ruurö tol éénak tiarim ëaröa ngön kosangöt ilap yari? Pit ngön kosangötë wieëaul kaömp nêmpënëak mor i nairën yaë.” ³ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ar tol éénak arim ëaröa ngön kosangöt ngaarëk önëak Anutu pimtë ngön kosangöt wa yoolak?” ⁴ Anutuuk kosang wesak epël ëa. ‘Nim ëlre pepaarë ngön ngar wak ompyaö elmë.’ Ën nenteta epël. ‘Omën namp pim ëlëpön ma pepapön utpet wesak mapna pöp mën wel wiip.’ ⁵ Anutuuk pël yaatak ar ngön epël yaurö. ‘Namp pim ëlre pepaar omën nenten ap yewasën omën pim piarip kaamök elmëepna pöt pim naë wiaan pöten, “Ne omën epët Anutuun yaö ëaup,” pël mëëaupök pim ëlre pepaarë ikanöök wë kaamök naalmëen pöt pangk yaë.’ ⁶ Ar pël yeem arim ëaröa ngön kosangötë ënëm yeë pötak Anutuu ngönte ke ur yoolak. ⁷ Kaar omnarö aë. Tektek ngön yaaö omën Aisaia pim ngaanëer arimëen ngön ëa pöt kë yaarö. Pöt epël.

⁸ ‘Omën eporö pitëm këmötök neen yaya yenëem lupötök këepöt yaalnëaurö.

⁹ Pitëm ngönöt nem ngön kääta urtak wiak nener rë yemoulaurö.

Pël yeem neen yaya yenëaan itaangkën mos ë yaë.”

*Tiarim lupmer utpet yewas pöta ngönte
(Maak 7:14-23)*

¹⁰ Pël mäak Yesu pi omnaröen ngön maan waisën epël yema. “Nem ngön ök niama epët kat wiak kön wi soköleë. ¹¹ Omnant këmtak yen pötök lupmer utpet newasën yaë. Këmtakaan jaarö pötök lupmer utpet yewas.” ¹² Pël maan ten pim rurö së piin epël mëëaut. “Ni ngön pipot yemaan Parisi omnarö këöpöt kön yawi pöten ni ewat wëen ma?” ¹³ Maan epël ya. “Këra pout nem Pep kutömweri wëaupök pim ya lupöök nangëntën ëa pipot ti moolapnaat. ¹⁴ Ar Parisi omnaröen kön selap ëengan. Pit omën it il tëauröa ök yaë. It il tëa naar nampnamp mësak yesem kanö wiaan saarëak parë orööpnaat.” ¹⁵ Pël niaan Pitaak epël yema. “Watepang ngön pipta songönte ök nia.” ¹⁶ Maan Yesuuk epël ya. “E, arta om köpël wëan ma? ¹⁷ Arim omnant këmtak yen pötök utpet naniwaspan, yaatak sëen ya jaar pöten ar köpël ma? ¹⁸ Ën këmtakaan jaarö pipotökëer lupmeriaan jaarö. Pipotök lupmer utpet yewas. ¹⁹ Omën lupmeriaan utpet epot jaarö. Kön utpet, yamëngka, öngre omp wëwëet kom yaaö, öngre omp nga yaaö, këkain, kaar, neneren utpet wesak yaaö, ²⁰ pipot lupmeriaan oröak lupmer utpet wasëpnaat. Mor i nairën kaömp yen pötak omnampë lupmer utpet newaspan.”

Kanan yangerakaan öng nampök Yesuun kön wi kosang wesa

(Maak 7:24-30)

²¹ Yesu pi ten pim ruuröaring Kenesaret yang pör sêp wesak Taiaare Saiton ka pöörar wieëa yang pörekël saut. ²² Pël èen Kanan yangerakaan ngönën köpël öng namp yang pörek wëaupök wais merëkre ngön ëak Yesuun epël yema. “O Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö Mëëaup, urmer namp nem koontupë lupmeri wëen këlangön kaö panë kat yawi. Pötaan ni neen yaköm elnë.” ²³ Pël maan pi kangiir nemaan èen ten pim ruurö pim naë së ke urak epël mëëaut. “Pi tiarim ënëm yewaisem merëkre ngön yaarek wes momëen sêp.” ²⁴ Pël maan Yesuuk kangiir Kanan öng pöpön epël yema. “Anutuuk ne Israel pol sêpsêpöröa ök ëak repak sauröaan pëen wes nemëaup.” ²⁵ Pël maan pi pim naë wais rar rë wesirak epël yema. “Aköp, kaamök elnë.” ²⁶ Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Rungaaröa kaömpöt wa ëp ëak kentörö nemangkën ë yaë pöl ni maimap kaamök naalniingan.” ²⁷ Pël maan pi kangiir epël ök yema. “Aköp, yaap yaan. Pël ëaap kentörö pit peparö kaömp yenaurek yenën lupöt ti ngentiin na yaë pöl ni kaamök elnë.” ²⁸ Maan epël yema. “Öng epop, ni kön wi kosang kaö panë yenewasën. Pötaanök nim kent kön yawiin pöt orö nirëëpnaat.” Pël yemaan tapëtakëer koontup ompyaö sa.

Yesuukyauman omnarö kësang ompyaö mowesa

²⁹ Yesu ten pim ruuröaring yang pör sêp wesak kaalak Kalili i kaöökël së oröak ë kankan rosiraöök së wel aisëaan ³⁰ omën selap pan pim naë oröa.

Omën ingöt kël wë, it il të, kos korar së, ngön won së, yauman ke nentere nent yaaurö wak wais Yesuu naë rongan ë moulmëen ompyaö mowesaut. ³¹ Pël ëen omën ngön won saurö ngön aö, kos korar saurö wotpil së, ing kël waurö kan ing ë, it il tëaurö it nga së, pël yaëen omën kësang pörö itenak yaan sak Israel omnaröa Anutuun yaya yema.

*Yesuuk omën 4000 pörö kaömp mena
(Maak 8:1-10)*

³² Yesu pi ten pim ruuröen ngön niaan pim naë sëen epël niaut. “Ne omën kësang eporöen yaköm kön yawi. Pit neering wë kaömp nanën wëen kët nentepar nent ëak yes. Pötaanök ne pit këen wes mëen kan kourak yesem utpet ëëpanëak ya ngës yaë.” ³³ Pël niaan ten epël mëëaut. “Tiar omën wonrek wë omën kësang eporöa kaömp mangkën pangk nëmpna pöt tarëkaan öpen?” ³⁴ Pël maan Yesuuk, “Arim naë kaömp tolël ëak wia?” pël niaan tenök, “Kaömp 7, ën i kaö imën kopët naar,” pël mëëaut. ³⁵ Maan Yesuuk omnaröen yangerak wel aisapën mëak ³⁶ kaömp 7 pötring i kaö imënaar wak Anutuun yowe mëak pelak ten pim ruurö ningkën omnarö menaut. ³⁷ Pël ëen omën pourö nak kep wesak kaut olaan ten wak kër 7 pötë waulön peö yaë. ³⁸ Omën kaömp na pörö selap pan, ompörö 4000, ën öngre yokoturö pöt sangk nekelën. ³⁹ Pörö Yesuuk wes mëen yesën tenring wangaöök ilëak Makatan yangerakël saut.

16

Parisiire Satusi omnaröak retëng it ngölöp nent

nent itaampënëak Yesuun mëä
(Maak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Parisiire Satusi ngönën omën narö Yesuu naë wais piin morök elmëak epël yema. “Ni maan retëng it ngolöp nent oröön Anutuu naëaan waisan pöt ewat sënaan.” ² Pël maan pitën epël yema. “Ar wiap kanötë itaangkën yanget sapiire waö yamëen itenak, ‘Wangam kanök këtëp mapënëak yaë,’ pël ë yeë. ³ Ën wangam kanötë itaangkën yanget mëetmëet yaëen pöt, ‘Kopi pelëpënëak yaë,’ pël ë yeë. Ar mopöök uröamre kepilötön itenak ewat yaauröak peene Anutuu yaalni epëta songönten köpël yeë. ⁴ Omën peene akun eptak wë eporö ar utpet ëak Anutuun kön wi kosang newasën yaaurö. Ar ya retëngöt yamëngka pöten ke urak yenëak. Pötaanök ne ya retëng nent naëngan, om ngaan tektek ngön yaaö omën Sona pi i kaö imënëpë öngpök wëen Anutu pim elmëa pöta ököt pëen pet elniin itaampunëët.” Pël mëak pit sëp wesak saut.

Parisiire Satusi omnaröak irikor elmëëpanëak
pepanöm mëä
(Maak 8:14-21)

⁵ Ten Yesuu ruurö kaömpöt kat kol wiak piiring i kaöökë ëngk komuntakël së oröak kön wi aut. ⁶ Pël yaëen Yesuuk epël yenia. “Ar Parisiire Satusi omnaröa yisötön ngarangk këëkë ëën.” ⁷ Pël niaan ten neneren epël mëë aut. “Tiar kaömp peretöt wak newaisën ëautaan epël yenia.” ⁸ Tenimënt neneren yemaan kat men ëak epël yenia. “Arim kön wi kosang yewesaut këlok pan yaaurö, aë. Ar tol ëënak kaömp won pöten yak? ⁹ Ar om neen köpël

wë ma? Ne kaömp mor nas wak ulöl wesak omën 5000 pörö mangkën nën pangk äaut pöt ar kat kola ma? Pit kep wasën ar kaömp kaut kër tolël äak waulön peö äa? ¹⁰ Ën ne kaömp 7 pöteparök wak ulöl wesak omën 4000 pörö mangkën nën pangk äaut pöteta ar kat kola ma? Pit kep wasën ar kaömp kaut kër tolël äak waulön peö äa? ¹¹ Ar tol ënak nem ngönten kön nawiin yeë? Ne kaömp peret pöten neniaan. Ar Parisiire Satusi omnaröa yisötön ngarangk këekë ëen.” ¹² Pël niaan ten pim niia pöta songönten kön wiaut. Pi yis kaömp peretötë yamëa pöten neniaan, Parisiire Satusi omnaröa ngön kaaröt tenim yaapta öngpök ilapanëak niia.

*Pitaak Yesuun pi Kristo pöt war wes ök mëä
(Maak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Yesu pi tenring Sisaria Pilipai kak naë së oröak tenën epël pëel yenia. “Omnarö pit Omën Këep neen talëp aim?” ¹⁴ Pël niaan epël mëëaut. “Naröak niin, ‘Son i yamëaup,’ pël yaan naröak, ‘Elia,’ naröak, ‘Seremaia ma tektek ngön yaaö namp wes,’ pël aim.” ¹⁵ Pël maan epël yenia. “Ën arimtok pöt neen talëp aim?” ¹⁶ Pël niaan Saimon Pitaak epël yema. “Ni Kristo, Anutuuk Yaö Niiaup. Ni Anutu wëwëetaringëpë Ruup.” ¹⁷ Pël maan Yesuuk epël yema. “Saimon, Sona pim ruup, ni ërëpërëp ëëmëëp. Yang omën nampök ngön pipët ök neniaan, nem Pep kutömweri wëaupök yenia. ¹⁸ Pötaanök ne niamaan kat wi. Nim yapinte Pita, pöt kël kosangö. Ën nim nem songönte tekeri yewasën pipëteta kël kosangöökë ököt. Nook maan nem ingre mor saurö kël kosang pöökë

rangk tauaan Setenë weëre kosangtak il naniwaspan. ¹⁹ Ne Anutuuk wa ngaöök yanime pötak yeiläuta kiet nimpaat. Pël èen yangerak omnant yaautön, ‘Pël èengan,’ mamë pöt kutömweriita pël naën èëpnaat. Èn yangerak omnant yaautön, ‘Pël è,’ mamë pöt kutömweriita pël èëpnaat.” ²⁰ Pël mëak tenën kosang wesak epël yenia. “Ar ne Kristo, Anutuu Yaö Neeaup, pöt omnaröen ök manganok,” pël niiaut.

*Yesuuk pi weletakaan wal èëpnaap pöt ök mëëa
(Maak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Akun pötak Yesuuk ngës rëak ten pim ruuröen omnant ènëm pim naë orööpnaatë ngönöt war wesak epël yenia. “Ne Yerusalem kak sèen ngarangkre kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröak këlangön kësang kat newiak nemëngkën kët nentepar nent won sèen kaalak weletakaan wal èëmaap,” ngön pöt ök yenia. ²² Pël niaan Pitaak pëentakël koirak së epël mëak nga yema. “Anutuuk ngarangk elniaan omën ke pipot orö nanirëen èëp.” ²³ Maan Yesuuk kaip tiak epël yema. “Seten, ni sëp newesak së kan newariingan. Nim ngön yaan pipët Anutuu ngönte won, omën ngönte.”

²⁴ Pël mëak Yesuuk ten pim ruuröen epël niiaut. “Omën namp pi nem ènëm elnëëpënëak pöt pimtë könöökë kentöt këëpöt weseë, ‘Ne Yesu pimëen wel wiima pöt pangk èëmaap,’ pël wesak pim këra yetapër waalak nem ènëm èëp. ²⁵ Namp pim wëwëet keimön ëak öpna pöt pim wëwëet kö sëpnaat. Èn namp nemëen yak wëwëet këëpöt wasëpna pöt pim wëwëet ompyaö orö morëëpnaat.”

²⁶ Ën namp yangerakë omnant pout kent ëak weim wëen pötök pim wëwë ompyaut utpet mowasën won sëen omën pötök tolëël kaamök elmëöpën? Pël naëpan. Ma namp pim wëwë ompyaut kaalak öpënëak pöt oröpöt kangiir mampën? ²⁷ Omën Këep nem Pepapë ëwaö nem rangk wiaan nem enselörö koirak waisumaap. Pël ëak omën pourö neenem wëwëatë kangut mempaap. ²⁸ Ne yaap pan niamaan. E taua eporö arëkaan narö wel nawiin wëen Omën Këep ne omp ak sak yewaisën itaampun sa.”

17

Yesu pim möönre koröp maim wa (Maak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Kët 6 ëak won sëen Yesu pi Pitaare Semsre pim nangap Son pörö koirak rosir wali naöök së pitëmënt wakaima. ² Pël ëak pi pitëm ëöetak möönre koröp maim wa. Ën pim këere wot kante këtëpë ök ëwa ëen ulpëënëpta kölam panë tëa. ³ Pël ëaan pit itaangkën Mosesre Elia piarip oröak Yesuring ngönaak yeëa. ⁴ Pël ëen Pita pi Yesuun epël ök mëea. “Aköp ten eprek wëen ompyaö yaë. Ni kent yaëen pöt ne ka kot nentepar nent ök remaan. Nent nimëen, nent Mosesëen, nent Eliaëen pël ëak ök remaan.” ⁵ Pël yemaan tapët pöt uröam kölam ëwa nempel irë kaka elmëen Anutuuk uröamta öngpökaan epël mëea. “Epop nem Ruup. Ne piin ya kë sak kent pan yaalmë. Ar pim ngönte kat wiin.”

⁶ Ruurö pit ngön pöt kat wiak kas panë ëen yangerak së ngentiak wot nön ëak wieëa. ⁷ Pël ëen Yesu pi së pitën ngëen elmëak epël ök mëea. “Wal

ëë. Kas ëengan.” ⁸ Pël maan pit we riak itaangkën muntaar won, Yesu pimënt wëa.

⁹ Pit rosiraöökaan yeirëem Yesuuk pitën pepanöm epël mëëa. “Arim omën it köpëlöt ityaangk pöten omnaröen peene ök mangan. Ënëmak Omën Këëp ne weletakaan wal ëënak omnaröen ök man.” ¹⁰ Pël maan pim ruuröak epël mëak pëël mëëa. “Ngön kosangötë ngarangkörö pit tol ëënak Elia wet rëak oröönak Anutuu yaö mëëaup ënëm orööpnaat pël aim?” ¹¹ Maan pi epël mëëa. “Yaap, Elia pi wet rëak oröak Anutuu yaö neëaup nemëën omnant kopëta wasëpënëak ëaut. ¹² Pël wiaap ne epël niamaan. Elia pi yok oröak wëen omnarö piin këëkë ëwat nasën wë pitëm könöök utpet mowesaut. Pötaanök Omën Këëp neenta tapël elnëëpnaat.” ¹³ Pël maan pit epël kön wia. “Pipët Son i yamëaupön ya.”

Yesuuk yokot nampë lupmeriaan urmer namp waö ë mëa

(Maak 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴ Omën kësang pan wa top ëak wëen pit wais oröön omën namp Yesuu naë wais rar rë mowesirak epël yema. ¹⁵ “Kaöap, ni nem yokotupön yaköm kön wi. Pi it ngengën yeem imeri ilaöre es kotö pël yaë. ¹⁶ Pël yaëen nim ruuröa naë wak wais ompyaö wasëpënëak maan poprak ëaut.” ¹⁷ Pël maan Yesuuk epël yema. “O kön wi kosang yewesaut wonörö, aë. Ar lup kosarö. Ar neen kön wi kosang nenewasën yeem ar kön wiin akun tolëël arring wë arim könömöt weim öm?” Pël mëak epël yema. “Yokotup wak wais.” ¹⁸ Pël maan wak waisën Yesuuk urmerapön nga maan kas

oröak yes. Pël één akun tapëtakëer ompyaö saut. ¹⁹ Pël één ten pëentak së Yesuun, “Ten tol éénak urmerap waö ë momëënëak poprak ëan?” pöten pëël mëëaut. ²⁰ Pël maan epël niiaut. “Arim kön wi kosang yewesaut këlok yaë pötaan poprak ëan. Ne yaap niamaan. Ar kön wi kosang kot panë nent wieëan talte rosir epöön, ‘Ni tiak eprekaan ëngkrek së orö,’ pël maan yok pangk pël ëëpën. Ar kön wi kosang kaö newasënë pöt omnant pout pangk ëënëët. ²¹ [Urmer ke pilörö weëre kosangring wë. Pötaanök pit waö ë momëënë pöt kan munt naö won, om Anutuun kimang manëak kaömp ngës olëak önë kopët pötakëer waö ë momëënëët.]”

Yesuuk pimtë wel wiak wal ëëpnaata ngönte ök maan akun nentepar ëa

(Maak 9:30-32; Luk 9:44-45)

²² Ënëmak Yesuuk ten pim ruurö wa top ë niulëak epël niiaut. “Omnaröak Omën Këep ne ngaaröa moresi neulëëpnaat. ²³ Pël één pit nemëngkën kët nentepar nent won sëen kaalak weletakaan wal ë neulëëpnaap.” Pël niaan ten yaköm panë kön wi aut.

Yesuuk ngönën tup kaöeta takis mena

²⁴ Ënëmak ten Yesu piiring Kapaneam kak së oröön omën Anutuu ngönën tup kaöetaan takis yewa pörö Pitaë naë wais epël mëak pëël yema. “Arim rë yanuulaup ngönën tup kaöetaan takis nawiin yeëa ma?” ²⁵ Pël maan Pitaak, “Won, yawiaup,” pël mëak Yesu kaatak së ilëak ök nemaan wëen pimtök epël mëak pëël yema. “Saimon, ni kön tolëël yawiin? Yang omp akörö pit talöröa naëaan takis yewa? Pitëmtë omnaröa naëaan ma maimaröa naëaan yewa?” ²⁶ Pël maan

Pitaak, “Maimaröa naëaan,” pël yemaan Yesuuk epël mëëaut. “Pël yaëën yang omp aköröa karurö pangk takis nemangkën ë yaë. ²⁷ Pël ëaap tepër nemangkën ëën pit kön wiin utpet ëëpanok i kaöök sê tatë olëak i kaö imën wet rëak ömë pöp këm nga ëak itaangkën sum nent wiaan pöt wak sê tepërim könkön takis mamp.”

18

Yesuu ruuröak piin talëpök wotöök sak wë pöten pëël mëëa

(Maak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Yesuuk Pitaan pël yemaan akun tapëtak ten pim ruurö naë sê epël mëak pëël mëëaut. “Anutuu wa ngaöök yanimë eporö tenëkaan talëpök wotöök wë?” ² Pël maan pi runga nampön ngön maan waisën tenim tekrak tau ulmäak ³ epël yenia. “Ne yaap niamaan. Ar kön kur kaip tiak arimtën kön wiin iraan rungaaröa ök nasën ëënë pöt Anutuuk wa ngaöök nanimëëpan. ⁴ Namp pi pimtën kön wiin iraan runga epopë ök sak öpna pöp omën Anutuu wa ngaöök yamëautak wëauröa wotöök sak öpnaap. ⁵ Omën nemëën yak runga kot ke epëlëp sant elmëëpna pipop ne sant elnëëpnaap.”

Utpetatëën këk nemaan ëëpenaat

(Maak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Ën omën nampök kot ke epëlöröakaan namp neen kön wi kosang yewesaupön këk maan pim kön wi kosang yewesaut sêp wasëpënëak yaëën pöt pël ëëpanëën naröak wet rëak kël kësangö pim mesetak öngö moutak i kaöök moolaan i nak wel wiipna pöt pangk ëëpnaat. Pöt omën pöpök maan

kot ke epëlöröa namp pim kön wi kosang yewe-saut sêp wasên pôt kangiir utpet kaö panëet pim naë orööpnaat. ⁷ Yaköm. Morök ke nentere nent jaaröön omnarö saun yokoir. Yaap, morök ke nentere nent oröön omnarö saun koirëpnaat. Pël äaap omën morök elmëen omnarö saun koirëpna pöp tol ëëpën? ⁸ Nim moresök ma ingesök utpet nent koirën pôt il olam. Mor kopëtasring ma ing kopëtasring wëwë kosangtak ömë pôt ompyaö. Pouwesiarring wëen Anutuuk es kosangwesi nuulaan pangk naën ëëpnaat. ⁹ Ën omën nim itöök itaampëetak weru nuulaan utpet ëëmëak yeem pôt it pö ur olam. It kopët naööring wëwë kosangtak ömë pôt ompyaö. Pourarring wëen Anutuuk es parëaöök wa nuulaan pangk naën ëëpnaat.”

*Sëpsëp kö saupë watepang ngönte
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Ar ngarangk këekë ëën. Runga neen kön wi kosang yewesa kot eporöen kön wiin irepan. Ne yaap niamaan. Ensel pitën ngarangk yaaurö ket ëlötë nem Pep kutömweri wëaupë ëöetak wë pitëmëen ya yamëngk. ¹¹ [Omën Këep ne omën utpet ëak kö sêpënëak yaaurö koirak ompyaö wasumëak waisaup.]

¹² “Ar kön tolëel yawi? Omën namp pim pol sëpsëp 100 ëak wëaurök kopët namp kö sëen pôt pi tol ëëpën? Pi 99 ompyaö wëa pörö rosiraöök moulmëak kö sak sa pöpön ngaöl ëëpnaat. ¹³ Ne yaap niamaan. Pi ngaöl ë së koirak 99 kö nasën ëa pöröaan ya kë nasëpan, ngaöl ëak koira pöpönökëer ya kë panë sêpnaat. ¹⁴ Pötaanök nem Pep kutömweri

wëaupë kentöök pim omën runga kot eporöa ök sak wëauröakaan kopët namp kö sëpnaaten kaaö yaë.”

Kar nampök utpet elniin wotpil wasëpenaata ngönte

¹⁵ “Nim kar nampök utpet elniin pöt ni pim naë së arpimënt wë utpet pöta ngönte an. Pël ëën pi nim ngönte kat wiak ënëm ëën pöt arip lup kopëtemer sak önëët. ¹⁶ Ën nim ngönte kat nawiin ëën pöt ni omën kopët namp ma naar koirak pim naë sën. Pël ëäk ar naar ma naar namp pöröak pim ngönte ëäk wotpil wasën. ¹⁷ Ën pi arim ngönte wa olaan pöt së ingre moröröen ök man. Pël ëën pitëm ngönteta wa olaan pöt piin, ‘Ngönën wonöröere utpet yaauröa ököp,’ pël mëäk waö ë mëën.

¹⁸ “Ne yaap niamaan. Ar yangerak wë omnant yaautön, ‘Pël ëëngan,’ manë pöt Anutu kutömweri wëaupökta tapël apnaat. Ën yangerak wë omnant yaautön, ‘Pël ë,’ manë pöt Anutu kutömweri wëaupökta tapël apnaat.

¹⁹ “Ën nenteta epël niamaan. Arim naëaan omën naar omën nentaan Anutuun kimang manëäk lup kopëtemer sak kimang manë pöt nem Pep kutömweri wëaup yok pangk kat wiipnaat. ²⁰ Ar omën naar ma naar nampök nem yapintakël kimang manë pöt ne arim tekrak wë kaamök elniimaat.”

Inëen ru utpetapë watepang ngönte

²¹ Yesuuk pël niaan Pitaak naë së epël yema. “Aköp, nem karip utpet yaalnëen ne akun tolël ëäk pim utpet pöt ent ë moolam? Akun 7 ëäk pël ëën pangk ëëpën ma?” ²² Pël maan Yesuuk epël yema.

“Ne akun 7 äak pël neniaan, sangk naalngan, om pël ëeim ömëeten yeniak.

²³ “Pöta watepang ngön nent epël niamaan. Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt ne yang omp ak nampë pim inëen ruurö sumat mangkën kangut mampënëak yas mëea pötakël ök ëëmaan. ²⁴ Pi nampön yas maan waisa. Pöp 10 milion kina pël mangkën kangut nemangkën ëa. ²⁵ Pi sum kësang pöta kangiir mon oröpöt mampënëak ap yewasën omp aköpök pimëntre pim öngre ruure omnant pout omnarö menak sum öpënëak mëea. ²⁶ Pël maan inëen ru pöp omp aköpë naë së rar rë wesirak wiap sësë mëak epël mëea. ‘Kaöap, ni yaköm kön newi. Pël ëën ne sapsap nimpö së pet irumaan.’ ²⁷ Pël maan omp aköpök pim kang kësang pöt söp wesak söpënëak mëea. ²⁸ Pël ëën inëen ru pöp kaatakaan oröak së kan kourak inëen ru pim kar namp koirak. Pim kar pöp puuk 100 kina pël mangkën kangut nemangkën ëaup. Pöp koirak ngerngeröök moröak, ‘Nem kangut peene nan,’ pël mëak kék mëea. ²⁹ Pël maan pim karip rar rë wesirak wiap sësë mëak epël mëea. ‘Ni yaköm kön newi. Pël ëën ne kangut sapsap nimpö së pet irumaan.’ ³⁰ Pël maan pi kat nemowiin wii kaatak moulmëak epël mëea. ‘Nem kangut pout pet irakök oröömëep.’ ³¹ Pël ëën inëen ru pim karuröak pim ëa pöten itenak ya këlängön panë ëën së omp aköpön ök mëea. ³² Pël ëën inëen ru mon kësang mena pöpön kaalak yas maan waisën epël mëea. ‘Ni inëen ru utpetemor. Nem sum kësangötë kangut ni wiap sësë yenëaan yaköm ëën pout söp wesaut. ³³ Nem niin yaköm elnian pöl tol ëënak

nim karipön naën äaup?’ ³⁴ Pël mäak omp aköpök ya sangën een wii kaatak moulmäak epël mëäa. ‘Nem kangut pout pet irakök oröömëep.’ ”

³⁵ Yesu pi watepang ngön pöt ök ë pet irak tenën epël niiaut. “Arim karuröa utpet elniaut yaap ent ë nemoolaan eenë pöt nem Pep kutömweri wëaupök tapël elniipnaat.”

19

*Öng wes yamëauta ngönte
(Maak 10:1-12; Luk 16:18)*

¹ Yesu pi ngön pöt ök ni pet irak ten pim ruuröaring Kalili yanger söp wesak Yotan olëak engk komuntakël Yutia yangera kautakël saut. ² Pël äak wëen omën kësang enëm wais pörek oröön yauman omnarö ompyaö mowesaut.

³ Pël yaëen Parisi ngönën omën narö wais piin morök elmäak epël yema. “Omën namp pim öngöp omën nant een yok pangk wes mëepën ma?”

⁴ Maan epël yema. “Ar ngönëntak epël wia pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? Anutu pi ngaan omën ket ëepënëak öngre omp pouwaar ket äa. ⁵ Pël äak Anutu pi epël äa. ‘Ne ompöpë kosaöokaan öngöp ket äaut. Pötaanök omp namp pim ëlre pepaar söp wesak öngöpring erën een piarip pouwaarök möönre koröp kopëtaö sëpnaat.’

⁶ Anutuuk pël äa pötaanök piarip naarök erën een möönre koröp kopëtaö yes. Anutuuk erën elmäa. Pötaanök omnaröak yok pangk kom naën ëëpenaat.”

⁷ Pël maan pit piin epël yema. “Moses pi tol eenak epël äa? ‘Namp pim öngöp wes mëepënëak pöt kaöaröa naëaan pep kosangwer wa öngöp menakök

wes määpnaat, pël äa.” ⁸ Pël maan Yesuuk kangiir epël yema. “Moses pim ngön kosangtak arim lup kosangtaanök öng wes määneetaan kuure mak niia. Pël äaatak ngön pöt won wiaan ngaan panäär Anutu pim öngre omp ket äa pötak pël äeneäk neniiaan. ⁹ Än nook pöt epël niamaan kat wieë. Namp pi pim öngöp öngre omp wewëet utpet newasën wään wes mäak öng muntap koirëpna pöp pi öngre omp wewëet utpet wesak saun koirëpnaap.”

¹⁰ Pël yemaan ten epël mäëaut. “Pil wiaan pöt öng naön öpën seä.” ¹¹ Pël maan epël niiaut. “Omën pourö arim ngön pöta änem pangk naëpan. Om Anutuuk öng naön äëpënëak mapna pörö pään arim ngön pöta änem äak öng naön äëpnaat. ¹² Omnaröa öng naön yaaö pöta songön nentere nent wia. Narö pitëm äloröak mos wilën öng naön äëpnaat. Narö omën naröak öp ilën öng naön äëpnaat. Narö Anutuu yaat mëmpënëak kön wiak öng naön äëpnaat. Omën nem ngön epët kat wiak Anutuu yaat mëmpënëak tek öpna pörö yok pangk pël äëpnaarö.”

*Yesuuk rungaarö welaköt elmäa
(Maak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Akun nentak omën narö pitëm rungaarö Yesu pim moresiar pitëm rangk mowiak Anutuun kimang mapënëak wak waisa. Pël yaään tenök nga yemaan ¹⁴ Yesuuk epël niiaut. “Nga mangan. Wes mäen nem naë waisëp. Ke pilörö Anutuuk wa ngaöök mëpënëak yaö yema pötaanök.” ¹⁵ Pël niak pim moresiar pitëm rangk mowiak wes mäak yang pör sëp wesak nal saut.

*Omp ulwas omnant kësang wieëaupë ngönte
(Maak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Akun nentak omp ulwas namp Yesuu naë wais epël yema. “Rë yanuulaup, ne ya ompyaö tol nent mënak wëwë kosangta yaö sum?” ¹⁷ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ni tol ëënak ya ompyauten pëël yenëaan? Anutu kopëtapökëër ompyaup. Ni wëwë kosangtak ömëak pöt Anutuu ngön kosangöt ngaarëk öm.” ¹⁸ Maan “Ngön kosang tal nent ngaarëk öm?” pëël yema. Pël maan Yesuuk kangiiir epël yema. “Ni omën mëngkanok. Ni öngre omp wëwëet kom ëënganok. Ni këkain ëënganok. Ni omën muntaröen kaar manganok. ¹⁹ Ni nim ëlre pepaarë ngön ngar öm. Nimtëën lup sant yaën tapël muntaröen elmëëm.” ²⁰ Pël maan omën pöpök epël yema. “Pipot nem kotuukaan ë waiseimautöp wëwë kosangtak ömaan munt tal nent ëëm?” ²¹ Maan Yesuuk epël yema. “Ni ompyaö sumëak pöt së nim omnant pout menak sumat wak omën omnant wonörö mamp. Pël ëëmë pöt kutömweri omën ompyaut orö nirëëpnaat. Pötaanök pël ëak wais nem ënëm elnëëm.” ²² Pël maan omnamp pi pöt kat wiak ya këlangön kön wiak sa. Pöt pi urömere kaar es kësang wieëa pötaanök.

²³ Omën pöp yesën Yesuuk ten pim ruuröen epël niaut. “Ne yaap niamaan. Omën omnant kësang wieëaurö Anutuu wa ngaöök yamëa pöta öngpök ilapnaataan poprak ë yaë. ²⁴ Pöta nokoli nent epël niamaan. Pol kamel namp yok pangk wap poë koröp korir yamë pöökë kanöök ilapna pöt kengkënte. Ën omën monere uröm selap

wieëauröak Anutuu wa ngaöök yamë pötak ilapna pöt könöm panëet.” ²⁵ Pël niaan ten kat wiak weëre kosang won sëen epël määut. “Omën ke pilörö Anutuu wa ngaöök yamëautak neilaan ëëpna pöt omën tolëëlöpök yok pangk wëwë kosangtak öpën?” ²⁶ Maan Yesuuk tenën it kos ëë epël yenia. “Omnaröak Anutuu wa ngaöök yamëautak ilanë pöt pangk naën ëënëetak Anutuuk yok pangk kanö koir nimpnaat. Pöt pi weëre kosangringöpök omnant pout pangk yaaup.” ²⁷ Pël niaan Pitaak kangiir epël yema. “Kat wi. Ten omnant pout söp wesak nim ënëm elniaut. Pöta kangiir ten ënëmak oröpöt orö nirëepën?” ²⁸ Maan Yesuuk epël yenia. “Ne yaap niamaan. Ënëmak omnant pout ngölöp wasën ompyaö söpna pötak Anutuuk Omën Këep ne weëre kosang nangkën nem ur kësangtak wel aisëaan ar nem ënëm elnëimaauröeta kaö sak ur kësang 12 pötë wel aisëak neering Israel kur 12 pötë ngön ë pet irëpen sa. ²⁹ Omën namp nemëen yak pim kaare yang, öngre ru, sasre nan, ëlre pep, ëmre ya söp wasëpna pöp Anutuuk kangiir omën ke pilöt kësang pan tekeri wes mangkën wëwë kosangët pep söpnaap. ³⁰ Wetëeröakaan selap ënëm rapnaat. Ën ënëmaröakaan selap wetë rapnaat.”

20

Wain yaaweri ya mëmpënëak wes mëauta watepang ngönte

¹ Akun nentak Yesuuk watepang ngön nent epël niiaut. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt wain yaawer wieëa nampök pim ya pöweri omnarö ya mëmpënëak wes mëen sa pötakël ök

ëëmaan. ² Omën pöp pi kët kopët nentaan 2 kina mampna pöten maan pit kat wiin pangk ëën yaakë wes momëën sa. ³ Pël ëën këtëp kosang yesën pi sê itaangkën narö pit ka tomök tauwal ëeim wëën epël ök mëëa. ⁴ ‘Arta nem yaak sê ya mëngkën ne sum ompyaö nimpaan.’ ⁵ Pël ëën këtëp luptak wëën sê tapël ök mëak kaalak këtëp tingk yewasën tapël ëa. ⁶ Pël ëak wiap kan kaalak sê itaangkën munt narö ka tomök tauwal yaëën pitta koirak epël mëak pëël mëëa. ‘Ar tol ëënak kët ël epöök ya namëngkën wisën eprek wakaim?’ ⁷ Pël maan pit epël mëëa. ‘Ten omën nampök ya ngön nent neniaan.’ Maan, ‘Arta nem yaak sê ya mëmpunëën seë,’ pël mëëa.

⁸ “Koö yoolaan ya pepap pimënt sê pim ya ngarangkëpön epël ök mëëa. ‘Ya omnaröen ngön maan waisën pitëm sumat man. Wet rëak ënëm waisa puorö pitëm sumat man. Pël ëak pitëm rakörö tapël tapël mampö sê wetëörö ënëm man.’ ⁹ Pël maan omën wiap kan oröak ya mëna pörö waisën 2 kina 2 kina mena. ¹⁰ Pël ëak mampö yesën wet rëak ya mëna pörö pit sum isak öpnaat wesa pöt om 2 kina tapël mena. ¹¹ Pël ëën pitëm sum mena pötaan ya pepapön kaaö ngön mëak epël mëëa. ¹² ‘Ënëm ya ngës rëaö eporö pit akun kot nent ya mëna. Ën ten kët ël epöök kët nga köpël ya mëneimaurö. Pël ëauröak tenim yaningkën tapël pit yemangkën. Pöten kaaö.’ ¹³ Pël maan pi kangiir pitëm tekrakaan nampön epël mëëa. ‘Ngöntöp, ne niin utpet naalniin. Ne 2 kina nimpa pöten niaan ni kuure mak neeaup. ¹⁴ Pötaanök nim sumet wak sê. Nim yaningk tapël ënëm waisa

eporöeta mampëak kön yawi. ¹⁵ Sumat nemotöp nem kön wiaul naalmëengan ma? Ni tol ëen nem kësangënten kön wiin utpet yaë?” ¹⁶ Watepang ngön pöt niak epël yenia. “Pöta ök ënëm Anutuu naë waisauröakaan selap wotöök moulmëepnaat. Ën wet rëak waisauröakaan selap tapël ënëm moulmëepnaat.”

Yesuuk pim wel wiak kaalak wal ëepnaata ngönte ök maan akun nentepar nent ëa

(Maak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesuuk ten pim ru 12 pöröaring Yerusalem kakë yesem tenën pëen wesak epël niiaut. ¹⁸ “Kat wieë. Tiar peene Yerusalem kakë yewais. Pörek sëen Omën Këep ne omnaröak kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröa naë neulëen pit ngön yaatak ne wel wiimëak neak ¹⁹ ngönën köpëlöröa naë wes nemëen pitök ökre was neak pës nemöak këra yetaprak nemöön wel wiak akun nentepar nent won sëen kaalak wal ëëmaap.”

Semsre Son piarip wotöök sëpënëak mëëa

(Maak 10:35-45)

²⁰ Pël niaan Sepeti pim öngöpök pim yokot Semsre Son pöaar Yesuu naë wak së rar rë wesirak omën nentaan kimang yema. ²¹ Pël ëen Yesuuk, “Ni oröptaan kent yaë?” pël maan epël yema. “Ënëmak nim omën poutë kaö sak ömë akunetak nem ru epaar, nim kopirarë, namp yaapkëël namp katnëël, wel aisëak wë niiring ngarangkëepnaan kosang wes mamëak yeniak.” ²² Pël maan Yesuuk epël yema. “Arim yenëak pöta songönte ar köpël wë. Ne kelöntak i kakam yaaut

yen pöl këlangön kësang kat wiimaap. Pöt arip pangk eëneëwaar ma?” Pël maan piaripök, “Pangk eënaawaar,” pël yema. ²³ Maan epël yema. “I kakam pöt pangk nënëet. Pël eëneëtak nem kopirarë yaapkëëlaan katnëel wel aisapnaata ngönte nook naëngan. Nem Pepapök wel aisapënëak yaö mëëa pöröakëer wel aisapnaat.” ²⁴ Pël yemaan ten ru 10 pörö Sepeti pim ruaarëen mëëa pöt kat wiak ya sangën èaut. ²⁵ Pël eën Yesuuk tenën ngön niaan pim naë sëen epël niiaut. “Yang nantë omp akörö pitëm omnarö nga ëak ngarangk yaalmë. Pël yeem pitëm ikanöök ngarangk narö moulmëen pitta tapël omnarö ngarangk yaalmë. ²⁶ Ar pël eëngan. Arim naëaan namp kaö sak öpënëak pöt pi ar pouröa inëen elniip. ²⁷ Èn namp wotöök sëpënëak pöt pi kot panë sak ar pouröa inëen panë elniip. ²⁸ Pi nem yeë epël eëp. Omën Këëp ne omnaröak inëen elnëepënëak newaisën. Nook arim inëen elniak omnarö utpetatë öngpökaan kama niömaan arim kangiir wel wiimëak waisaup.”

*Yesuuk omën it il tēja naar ompyaö mowesa
(Maak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

²⁹ Ten Yeriko kakaan yesën omën kësang pan Yesuu ënëm waisa. ³⁰ Pël yaëen omën it il tēja naar kan eöök wel aisëë Yesuu yesa ngön pöt kat wiak ngön ëak epël yema. “Aköp, Tewitë ëap, Anutuu Yaö Niiaup, ni tenipön yaköm kön niwi.” ³¹ Pël yemaan omnaröak leng eëpën mëak nga yemaan piarip pöten kat nemowiin ke urak kaalak ngön ëak epël yema. “Aköp, ni Tewitë ëapök tenipön yaköm kön niwi.” ³² Pël maan Yesu pi leng ëak kamtaöök taueë ngön maan waisën piaripön epël

pëel yema. “Arip tol elniimëak yak?” ³³ Maan piaripök epël yema. “Aköp, ni aan tenip it nga sën.” ³⁴ Pël maan Yesuuk piaripön yaköm èen pim more-siar piarpim itöörarë rangk mowiin tapëtakëer ompyaö sak Yesuu ènëm saut.

21

Yesu pol tongkiipë rangk isak Yerusalem kakë sa (Maak 11:1-11; Luk 19:28-40; Son 12:12-19)

¹ Ten Yesuring Yerusalem kak temanöm yesem Petepasi ka Olip tomök wieëa pöök oröak Yesuuk pim ru naar epël mëak wes yamë. ² “Arip ka èngköök së oröak itaangkën pol tongki ruupring namp këraamentëk wii ngan ë ulmëen öpnaat. Pi-paar tapëtakëer wilak mësak waisën. ³ Pël yaëen omën nampök pëel yeniaan pöt epël man. ‘Aköpök epaarën ya.’ Pël maan kat wiak tapëtakëer pëel niaan mësak waisënëet.” ⁴ Pël yaëen tektek ngön yaaö nampë ngaan ngön ök ëa nent kë oröa. Ngön pöt epët.

⁵ “Omën Saion kak wëauröen epël man.

‘Kat wieë. Arim omën omp aköp arim naë yewais. Pi pimtën kön wiin nawis, ya wiapring pol tongki-ipë rangk yewais.

Yaap, pi pol tongki ruupë rangk wel aisëak yewais.’ ”

⁶ Maan ru pöaar së Yesu pim ök mëëa pöl ëa. ⁷ Piarip pol tongkiipre ruup mësak wais piarpim ulpëen rangköt përeäk pol tongkiipë rangk mourön Yesu rangk wel aisëa. ⁸ Pël ëak kan yesën omën kësang pan pitëm ulpëen rangköt përeäk kamtaöök mourö yesën naröak ya lupöök së

kewisat ilak käämre kewis elmë yes. ⁹ Pël äak omën wet rëak yesauröere ënëm yesa pourö ërëpsawi yeem ngön äak epël yema.

“Tewitë äap, yowe.

Aköpë këm ngöntak yewais epopön yaya mepa.

Anutu ngaarëk wëaup, yowe.”

¹⁰ Pël ë së Yerusalem kak yaaröön pörek wëaurö yaan sak epël yema. “E, pipop talëp?” ¹¹ Pël yemaan omën Yesuring yesauröak epël yema. “Epop tektek ngön yaaö omnamp, Yesu, Kalili yangerak Nasaret kakaanëp.”

Omën narö ngönën tup kaöetak omnant mam-pööre sum ë pël ëeim wëen waö ë mëa

(Maak 11:15-19; Luk 19:45-48; Son 2:13-22)

¹² Yesu pi Anutuu ngönën tup kaöeta kakaati së itaangkën omnarö omnant ngawi yeem wëen itenak pit waö ë momëak omën mon ngawingawi yaauröa urötere omën int ekörö menak sum yewauröa uröt kaip ti yemoola. ¹³ Pël äak pitën epël yema. “Ngönën pepeweri Anutuuk epël äa. ‘Nem tup pipten omnaröak kimang yenëa kaat pël apnaat.’ Ar pipël yaëen këkain yaauröa kaata ök yes.”

¹⁴ Omën it il tääare ing il tääaurö pim naë waisën ngönën tup kaöetak ompyaö mowesaut. ¹⁵ Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröak pim ya retëngöt mëmpööre run-gaaröak piin, “Tewitë äap, yowe,” pël maö yaauten itenak pit ya sangën ëën ¹⁶ piin epël yema. “Ni pitëm yenia pöten kat wian ma?” Maan Yesuuk epël yema. “Mak, ne yok kat wia. Pël äaap ngön nent ngönëntak wia pöt ar sangk kelak kat nawiin

yaurö ma? Pöt epël. ‘Ni runga kotre kapaatakörö kengkên mowasên pitëm këmötëaan ompyaö wesak yaya yenia.’” ¹⁷ Pël mëak pit sêp mowesak Yerusalem kakaan oröak Petani kak sê wê koö olaan ka uraut.

*Yesuuk maan këra kemment umön rëa
(Maak 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Wangam kanök ka kaöaöökël kaalak yesem këen ëa. ¹⁹ Pël ëen këra kem kan ëöök wëa nementën itaangkên ulöpörö nautön, om ëpöt pëen wëa. Pël ëen pömentën epël yema. “Ni kaalak ulöp utnganok.” Pël maan kem pöment tapëtakëer saap wak umön yarë. ²⁰ Pël yaëen ten pim ruurö pöten itenak yaan sak epël mëëaut. “Kem epment tol ëak teëntom umön yera?” ²¹ Pël maan Yesuuk epël yenia. “Ne yaap niamaan. Ar kön selap ëak yok pangk pël ëëpën ma won pël kön nawiin, kön wi kosang wasënë pöt arökta nem kemmentën maan yaë epël ëënëet. Pöt pëen won. Tomön epöönnta, ‘Ni tiak i kaöökël sê orö,’ pël maan pangk pël ëëpnaat. ²² Ar kön wi kosang yewesautaring wë Anutuun nem yapintakël omën nenten kimang manë pöt nimpnaat.”

*Kaöaröak Yesu ya yamëngkauten pëël mëëa
(Maak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Yesu pi kaalak ngönën tup kaöetak sê ilëak omnaröen ngönën ök maim wëen kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö pit pim naë wais epël mëak pëël yema. “Nim eprek ë yaën pipot talëpë këm ngöntak ëeimën? Talëpök pël ëëm niia?” ²⁴ Pël maan Yesuuk kangiiir epël kaip ti mëëaut. “Nookta arën pëël niamaan. Ar këet ök neaan pöt ne talëpë

kämtak omnant yeëan pöt ök niamaan. ²⁵ Sonë i méeima pöt talëpök maan eima? Anutuuk ma pimtök kön wiak eima?” Pël maan pit neneren epël yema. “Tiar tol mapen? ‘Anutuuk,’ pël mepenaatep pi epël niepan. ‘Tol eënak Sonë ngönten kön wi kosang newasën yeë?’ ²⁶ Èn tiar ‘Sonök’ pël mepenaatep omën pouröak piin, ‘Tektek ngön yaaö namp,’ pël yaurö yak utpet niwaspan. Pötaan kas yaë.” ²⁷ Pël mëak Yesuun kangiir epël yema. “Ten köpël.” Pël maan Yesuuk epël mëëaut. “Nem yeë epotta talëpök neaan yeë pöt ök neniangan.”

Yokot naarë watepang ngönte

²⁸ Pël mëak Yesuuk ngön nent epël ök yema. “Ar kön tolël yawi? Omën namp pim yokot naar wëa. Pël eën wetëepë naë së epël mëëa. ‘Yokotup, ni peene së nem wain yaöök ya mën.’ ²⁹ Pël maan pi, ‘Won, ne pël naëngan,’ pël mëak wë ënëmak lup kaip tiak sa. ³⁰ Pël yaëën pepap pi pim yokot muntapë naë së tapël ök mëëa. Pël maan pi, ‘Mak, ne sumaap,’ pël mëak nasën ëa. ³¹ Ar kön tolël yawi? Yokot talëpök pepapë ngönte ngaarëk wa?” Pël maan pit, ‘Wetëep,’ maan Yesuuk epël yema. “Ne yaap niamaan. Takis yewaö utpetere öng omp nga yaaö utpet ke pilöröak ar il niwesak Anutuu wa ngaöök yamëautak ilapnaat. ³² Pöt Son pi wot-pil yaauta kanö pet elniipënëak yewaisën ar pim ngönten kön wi kosang newasën yaëën takis yewaö utpetaröere öng omp nga yaurökëer pim ngönten kön wi kosang wesa. Pit pël yaëën ar itenakök lup kaip tiak tapël naën ëan.”

Wain yaaweri ngarangk utpetaröa watepang ngönte

(Maak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ “Ne watepang ngön munt nent niamaan kat wieë. Omën kaö namp wain ya newer ngëntak ëm ök rëak wain ulöpörö wamp olapna yang öngöpö tëak ngarangk ëëpna ka wali nent ök rëa. Pël ëak ya omnarö ngarangk moulmëak pimënt yang wali nerek së wakaima. ³⁴ Wë köp yesa akunet temanöm sëen tööpënëak inëen narö wes mëen sa. ³⁵ Së oröön ngarangk moulmëaurö pit inëen namp pës möa, namp mën wel wia, namp kël mö wel wia. ³⁶ Pël ëen ya pepapök inëen munt narö kësang wes mëen së oröön tapël elmëa. ³⁷ Pël ëen ënëmak pimtë ru panëëpön, ‘Pit nem ruupë ngönte kat wiak ngaarëk öpnaat,’ pël weseë wes momëen sa. ³⁸ Pël ëen ngarangkörö piin itenak pitëmënt neneren epël mëëa. ‘Omën epop pim pepapë mor kolut pout öpnaap. Pötaanök tiar mëmpa. Pël ëen yaat tiarimëen sëpnaan.’ ³⁹ Pël mëak wain yaaweriaan wa wilëngkëel olëak mëna.”

⁴⁰ Yesuuk ngön pöt mëak epël pëel yema. “Ënëmak wain ya pepap wais ngarangkörö tol elmëëpën?” ⁴¹ Pël maan pitök epël yema. “Pi yaap omën utpet pörö mënak utpet wesak ngarangk munt köp yesa akunatë ulöpörö pi mampna pörö wain yaaweri moulmëëpnaat.”

⁴² Pël mëak Yesuuk kaalak pitën epël yema. “Ngönën pepeweri epël wia pöt ar sangk kelak kat nawiin yaaurö ma?

‘Wap omën ka ök yarëauröa wël ë moolëaut

Anutuuk ompyaut wesak möör wap wes yewesir.

Anutu pimtok pël yaalmëen ten itaangkën ompyaö panë yaë.’

⁴³ Pël wia pötaanök ne ök niamaan kat wieë. Anutuuk pim omën ompyaut ngaan ar nina pöt arim naëaan kama wak omën maimarö mangkën pit Anutuu könöökë ënëm ëen kë ompyaut pitëm wëwëetak orööpnaat. ⁴⁴ [Omën namp wap epëtak soë urak kawî ngentiipnaap, pi koröp ilak utpet ëëpnaap. Ën wapëtak pim rangk ngentiipna pöt, omën pöp ilak unön ëak utpet panë sëpnaap.]”

⁴⁵ Kiri ar yaaö kaöaröere Parisi omnarö pim watepang ngön pöt kat wiak pi pitëmël ko wesak ya pël wesak ⁴⁶ wali öpënëak kön wia. Pël ëautak omën pouröak piin, “Tektek ngön yaaö omnamp,” pël yamëea pötaan kas ëen sëp wesa.

22

Öngre omp mës mampënëak këere imën yenauta ngönte

(Luk 14:15-24)

¹ Yesu pi kaalak omnaröen watepang ngöntak epël ök yema. ² “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamëaut omën omp ak nampë pim ruup öng mës mampënëak këere imën kaö wa pötakël ök ëëmaan. ³ Pi kaömpöt ar ëak kopëta wes pet irak pim inëen ruurö omën pim wet rëak ngön ök mëëauröa ngësë yas wes mëen sëen pit kat wiak waisëpnaaten kaaö ëa. ⁴ Pël ëen pi kaalak inëen ru munt naröen epël mëak wes mëa. ‘Omën nem wet rëak ngön ök mëëauröen epël man. “Kaömpöt ar ëak kopëta wes wiak wë. Purimakaö kaöaröaring ru ompyauröeta möak omnant pout yok kopëta wes pet iraut.

Pötaanök peene wais këere imën yenem ërëpsawi ëëpa.” ’ 5 Pël maan pit së ök maan kat wiak pitëmotön sa. Namp pim yaakë sa. Namp pim uröm kaatakë sa. 6 Ën narö inëen ruurö wali wak utpet wesak mëna. 7 Pël ëen omën omp aköp pi ya sangën ëen pim nga omnarö wes mëen omën pim inëen ruurö mënaurö mënak pitëm kaaö es kor mëen kot sa. 8 Pël ëen pim inëen ru naröen kaalak epël ök mëëa. ‘Këere imën pöt kopëta wes pet irautak omën nem wet rëak yas mëëauröak utpet ëa. 9 Pötaanök ar kamtatë yesem omën koirënëëro pouröen wais këere imën nëmpnaan ök man.’ 10 Pël maan pim inëen ru pörö kamtatë yesem omën koirauröen ök maan ompyaöre utpet pourö së kaatak ilaan peö ëa.

11 “Omën omp aköp pi omën waisauröen itaampënëak kaata kakaati ilëak itaangkën omën namp wa top ke pötë ulpëen yamëaup namëen wëen itena. 12 Pël ëak epël mëëa. ‘Ngöntöp, ni tol ëen wa top epta ulpëënëp won wais wel aisëaan? Ni pil yaëën pangk naën yaë.’ Pël maan ngön won sak wëa. 13 Pël ëen omën omp aköpök pim inëen ruuröen epël mëëa. ‘Omën epop ingre morötë wii tëak koö panëetak wa moolan. Pi pörek wë ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaan.’” 14 Yesu pi watepang ngön pöt më pet irak epël yema. “Ne yaap niamaan. Anutuu omën selap yas mëëauröakaan kopët naar waisën wël ë yaulmë.”

*Takis yaautaan Yesuun morök elmëa
(Maak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

15 Pël maan Parisi ngönën omnarö pit së wa top ëak ngön tol nentak Yesuun nga wiipën pël

mëak kopëta wesa. ¹⁶ Pël ëak pitök pitëm ru naröere Erotë omën narö wes mëen wais epël yema. “Rë yanuulaup, ten niin ëwat wë. Ni ngön wotpil yaaup, ngön ompyaö Anutuuk ök niiaut pëen omën pourö yaap wesak rë yanuulaup. Ni omën isaare irëaurö omnant mööngkraar kangk naalmëen yaaup. ¹⁷ Pötaanök ni kön tolëel yawiin? Rom omën omp ak Sisa pöp takis mampen ma Anutu pimënt mampen?” ¹⁸ Pël maan Yesuuk pitëm utpet mowasëpënëak yaauten iteneë epël mëëaut. “Kaar, omnarö ar tol ëënak morök yaalnë? ¹⁹ Mon kël nent wak wais neneë.” Pël maan pit nent wak wais yemangk. ²⁰ Pël ëen Yesuuk pitën epël mëak pëel yema. “Könre yapin epot talëpëët?” ²¹ Pël maan pit epël yema. “Sisaëët.” Pël maan puuk epël yema. “Sisaën yaö ëa pipot Sisa mampun. Ën Anutuun yaö ëa pipot Anutu mampun.” ²² Pël maan pit yaan sak sëp wesak saut.

*Weletakaan wal yaauta ngönte
(Maak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Kët pötak Satusi ngönën omën narö Yesuu naë waisa. Omën pörö weletakaan wal naëngan pël yaauro. Pit wais Yesuun epël mëak pëel yema. ²⁴ “Rë yanuulaup, Mosesök epël ëa. ‘Omën namp öng wak ru won wë wel wiin pöt pim nangapök kaalak öng pöp wak wë ru oröön pöt pim nanëpë yaö sëpnaat.’ ²⁵ Pël wiaap tenim naë omën nanang narö 7 ëak wakaima. Pël ëaurö nanëpök öng namp wak ru won wë wel wiin nangap öng kapirëp wa. ²⁶ Pël ëen pi tapël wel wiin nang muntap öng kapir pöp wa. Pël pël ë seim omën nanang 7 pörö öng kopët tapöp wak ru won wë wel wi

won sa. ²⁷ Pël eën enëmak pitëm öng kapirëpta tapël wel wia. ²⁸ Pötaanök omën 7 piporö öng kopët tapöp wauröp wë wal eëpena akunaök ni kön wiin talëp öng sëpën?”

²⁹ Pël maan Yesuuk pitën epël yema. “Ar ngönënre Anutuu weëre kosangöön ëngk ma e we-seë irikor ngön yak. ³⁰ Wal eëne akunaök ar omnarö öngre omp naëngan. Kutöm enselöröa ök tek önëerö. ³¹ Eën weletakaan wal yaaö pöt ngönëntak Anutuuk epël ëa pöt sangk kelak kat nawiin yaaurö ma? ³² ‘Ne Apramre Aisakre Yakop pitëm Anutu.’ Ngön pöta songönte epët. Omën pörö wel wiaurö öp sak kutömweri wë. Pötaanök Anutu pi wel wiauröaap won, öp wëauröa Anutu.” ³³ Pël maan kat wiak pim ngönëntaan yaan sa.

*Yesuun ngön kosangötë kaöeten pëel mëëa
(Maak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ Yesu pi ngön pöt ök maan Satusi omnarö ngön won sa. Pël eën Parisi omnarök pöten kat wiak pit pimëen ngön nent kopëta wasëpënëak wa top ëa. ³⁵ Pël ëak pitëm naëaan ngön kosangötë ngarangk nampök piin morök elmëak epël pëel yema. ³⁶ “Rë yanuulaup, Anutuu ngön kosang tal nentak kaöet?” ³⁷ Pël maan epël yema. “Anutu pi nim Aköp. Ni piin lup sant elmëak nim lupre könre kön yawia pipot pout pimëen pëel elmëem. ³⁸ Pipët Anutuu ngön kosangötë kaöet, muntat il yewas. ³⁹ Pël ëak pöta kar nenteta wia. Pöt epël. Nimtëen lup sant yaën tapël nim karipön elmëem. ⁴⁰ Ngön pipteparök Mosesre tektek ngön yaauröa ngön kosangöt erën ëak wia.”

Yesuuk Parisi omnaröen Kristoë songönten morök elmëa

(Maak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Parisi omnarö wa top äak wëen Yesuuk pitën epël mëak pëël yema. ⁴² “Ar Kristo, Anutuu Yaö Mëëaupön talëp aim? Pi talëpë äap?” Maan pitök, “Tewitë äap,” pël yema. ⁴³ Pël maan Yesuuk epël yema. “Yak tol ëënak Ngëëngk Pulöök Tewitën elmëen Kristoon, ‘Nem Aköp’ pël mëëa? Pöt epël.

⁴⁴ ‘Anutu puuk nem Aköpön epël yema.

“Ni wais nem yaapkëetakël öm.

Pël äaan nimëen kööre tok yaaö piporö nook nim weëre kosangöökë karök moulmëëmaat.” ’

⁴⁵ Tewitök piin, ‘Nem Aköp’ pël mëëaupök tol ëënak Tewitë äap pël yaë?” ⁴⁶ Pël maan pit ngön pöta kangit mapnaat pangk naën ëën akun pötak ngës réak pëël muntat mapnaaten kas ëën sêp yewas.

23

Yesuuk omnaröen Parisiire ngön kosangötë ngarangköröa utpet yaautë ënëm ëëpanëak pepanöm mëëa

(Maak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Akun pötak Yesuuk ten pim ruuröere omnaröen epël ök niiaut. ² “Ngön kosangötë ngarangköröere Parisi ngönën omnarö pit Mosesë urötak wë ngön kosangöt ré yanuul. ³ Pötaanök pitëm ök yenia pöt kat wiak ngaarëk ön. Ën pitëm wëwë wë pötak öngan. Pit ré yanuulem pitëmënt ngaarëk naön yaë pötaanök. ⁴ Pit ngön kosang nantta ar ngaarëk önëak pitëm könöökaan rangk ök niaan ar ngaarëk önëak poprak yaëën pitëmënt kaamök

kot nent naën yaë. ⁵ Pitëm omnant yaaut omnaröak itaangkën ompyaö eëpnaataan yaaurö. Pit ngön kosang lup nant retëng ëak kör koëak kepön upakötë wii ngan ë utöore moresi tapël ë, ën pitëm ulpëenöröa kautë poë koröp sëtöt ngan ë më pël ëak yaaurö. ⁶ Pit këere imën yena akunatë itëkëël kaöaröa urötë wel aisapnaaten kent yeem ngönën tupötë kakaatiita omnaröa itëkëël wel yaisëaurö. ⁷ Pël yeem omnaröak wa topöök koirak ërëpsawi ngön maöre ‘Rë yanuulaup,’ maö pël eëpnaaten kent yaaurö. ⁸ Ar pöt omnaröak arën, ‘Rë yanuulaup,’ pël niapnaaten kent eënganok. Ar ke kopëtalörö, Anutu kopëtap arim Rë Yanuulaup. ⁹ Yang omën nampön, ‘Pep,’ manganok. Arim Pep kopëtap kutömweri wë. ¹⁰ Omnaröak arën, ‘Wotöököp,’ pël niapnaaten kent eënganok. Arim wotöök kopëtap Kristo nemënt. ¹¹ Arimëen kaö sak wëaupök ar pouröa inëen elniip. ¹² Omën namp pimtök pimtën kön wiin isëpna pöp Anutuuk wak irapnaap. Ën namp pimtën kön wiin irapna pöp Anutuuk wak isak mapnaap.”

Yesuuk Parisiire ngön kosangötë ngarangköröen pitëm kaar yaautaan nga mëä

(Maak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omnarö Anutuu wa ngaöök yamëautak ilapënëak yaëen kan yemowariem arimëntta neilaan yaaurö.

¹⁴ [“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Ar öng kapiröröa omnant pout arimëen weimeë morök elmëak omnaröak

arën kön wiin isëpënëak Anutuun kimang wali yamëëaurö. Ar kangiir akunetak könöm kësangöt koirënëët.]

¹⁵ “Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi ngönën omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omën namp pim ngönënte sëp wesak arim ngönënta ënëm ëëpënëak i kaöök olëak yang kaö poutë yesaurö. Pël yeem arim utpet yaaut pet elmëen pi ënëm panë ëak ar il niwesak arim es parëaöökë sënë pöl piita teëntom së orööpnaat.

¹⁶ “Elei, wotöök it il tëaurö, ar Anutuu kanö omnaröen pet yaalmëem arimënt kan pöök nasën yaaurö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omnaröen ngön kaar epël yamëëaurö. ‘Omën namp ngön nent kosang wasëpënëak Anutuu ngönën tup kaöetakël utak kosang wasën pöt mos ëëpnaat. Ën namp aini kool ngönën tup kaöeta kakaati ë rangia pötëel utak kosang wasën pöt kë ëëpnaat.’ ¹⁷ It il tëa kaökaurö aë! Tol nentak kaöet? Ngönën tup kaöetak këet ma aini kool kakaati ë rangia pötök këet? Anutuu ngönën tuptakëer kaöet. ¹⁸ Ar tapël ngön kaar epël yamëëaurö ‘Omën namp ngön nent kosang wasëpënëak ur Anutuun kiri yawiautakël utak kosang wasën pöt mos ëëpnaat. Ën namp urta rangk kiri wiautëel utak kosang wasën pöt kë ëëpnaat.’ ¹⁹ It il tëa kaökaurö aë! Tol nentak kaöet? Ur Anutuun kiri yawiautak këet ma urta rangk kiri wiautak këet? Urtakëer kaöet. ²⁰ Pël yaë pötaanök omën namp urtakël utak kosang wesak yemaan pöt urötere kiri wiaut pouteparëel utak kosang wesak yema. ²¹ Ën namp Anutuu ngönën tup kaöetakël utak kosang wesak yemaan

pöt ngönën tupètere tuptak wëaupököl utak kosang wesak yema. ²² Ën tapël namp kutömweriil utak kosang wesak yemaan pöt Anutuu ur kësangètere pötak wel aisëaupököl utak kosang wesak yema.

²³“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar ëwamre kaëkoöre këenre pöt wa top ëak more-siar wesak kom ëak kopët nent Anutuun yaö yaalmë. Ar omën pas pöt yeemak nokoliil wot-pil mëmpööre yaköm ëak ompyaö elmëere Anutuun kön wi kosang wasö ngön kosang kaö pipot ngaarëk naön yeë. Poutepar ëënë pötaar ompyaö. ²⁴Wotöök it il tëaurö, ar Anutuu kanö omnarö pet yaalmëem arimënt kan pöök nasën yaaurö. Omën namp iiste nëmpënëak yaëen iwal namp ilaan pöt nanëmpan, lë olapnaat. Pël ëëpnaatak pol kamal kësangëp ilaan iistaring köntak nëmpnaat. Tapël ar Anutuu ngön kosangötë ënëm ëënëak kot panë nantë ënëm yeem kaöat sëp yewas.

²⁵“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar kelönre söwaröt kasngaëël pëen i yairem öngpök i nairën ëen kewil wia pöl ar koröpöök ompyaö wasën arim lupötë pöt kainre koröpöökë kentöökë ënëm yaaö pöt peö ëak wë. ²⁶Parisi omën it il tëaup ni! Wet rëak kelönre söwarötë öngpök iirën kewil won sëpna pöt kasngaëëlta won wiaapnaat.

²⁷“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar omën yangaöökë ökörö. Tomök pöt omnaröak ë rangiin itaangkën ompyaö yaë. Ën öngpök pöt omën kosere söp kampöt wia. ²⁸Ar tapël arim

koröpöök omnaröa eöetak wotpil koröp oröak wëen arim lupötë pöt kaar yaaöre utpet yaaut wia.”

*Yesuuk Parisiire ngön kosangötë ngarangkörö utpet kangut öpnaat pël mëea
(Luk 11:47-51)*

²⁹“Elei, ngön kosangötë ngarangkre Parisi omën kaarörö. Arim naë könöm nant orööpnaat. Ar tektek ngön yaaö omën ngaanëer wel wiauröa yangaö wa ngolöp weseim wë. Pël yeem wotpil wakaimauröa yangaö ë morangieim wë. ³⁰ Pël yeem ar epël aim. ‘Tenim ëaröa wakaimauuk wakaimanëen pit kaamök ëak tektek ngön yaaö omnarö namëngkën ëan tapön.’ ³¹ Arim ngön yak piptak ar omën tektek ngön yaaö omnarö mëneimauröa ëarö pöt tekeri yewas. ³² Arim ëaröa mëneima kaut wia pöt arök mën pet irën. ³³ Kamal ëlre ruuröa ök utpetarö, arim saunatë kangüir es parëaöök sënë akun temanöm yesën kas tarëk së ëlëöp ilan? Pangk pël naëngan. ³⁴ Pötaanök ne nia-maan kat wieë. Ne tektek ngön yaaö omnaröere ngön ompyaut ëwatöröere ngön ompyaö pöt rë nuulöpnaarö arim naë wes nimëëmaat. Pël ëen arök narö mëmpööre këra yetaprak mö pël ëënëet, narö arim ngönën tupötë pës momöak ka nantëaan nantë waö ë momëënëet. ³⁵ Pël ëënë pötak Anutuu omën wotpilörö mënan pöta kangut arim naë orööpnaat. Ngaanëer arim ë nampök ngës rëak Apel mënak mëmpö mëmpö ë wais Sekaraia, Perekaiaë rupp, Anutuu ngönën tup kaöetak kiri yawiautere ngëëngk panë tupta ngeröök mënaut. ³⁶ Ne yaap nia-maan. Omën mënauröa kangut ar peene e wë epöröa naë orööpnaat.”

*Yesuuk Yerusalem omnaröen yaköm köm mëäa
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Yesuuk kaalak epël ök yema. “O Yerusalem omnarö, Yerusalem omnarö, yaköm. Ar tektek ngön yaaö omnarö mëmpööre ngönën omën arim naë wes nimëaurö kël mö wel wi pël yaaurö. Ne kët ël epotë kokor ëlepë ruurö wereweriarë öngpök wa mëak ngarangk yaalmë pöl ar wa rongan ëak ngarangk elniimëak kent kön wiak pël yaalniin ar kaaö elnëeimauro. ³⁸ Pötaanök ne söp niwasën ar ngarangk won önëët. ³⁹ Yaap, ne epël niamaan. Ar neen itnaangkën wakaim akun kaöaöök neen kaalak itenak epël neanëët. ‘Aköpök wes mëën yewais epopön yaya mepa.’ ”

24

Yesuuk Anutuu ngëengk tupët utpet söpnaat ök mëäa

(Maak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yesu pi ngön pöt ök më pet irak Anutu pim ngönën tup kaöetakaan oröak yesën ten pim ruurö naë së ka yal menmen ë seëautön sös mëak pet elmëaut. ² Pël ëën epël niiaut. “Ne yaap niamaan. Omën ompyaö e wiaan ityaangk epot epël wi naöpan. Ënëmak ngaaröak wais tup epët tööl olaan kël naö naöökë rangk wi naöpan, utpet panë söpnaat.”

Yesuuk këlangön ke nentere nent orööpnaata ngönte mëäa

(Maak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Pël niak Yesu pi Olip tomök së wel aisëaan pim ruurö tenimënt naë së epël mëak pëël mëëaut.

“Nim ngönën tupët tööl komun ëëpnaat aan pöt taan pël ëëpën? Ën nim kaalak waisën akun pet irëpna pöt temanöm yesën oröpöt oröön ten itenak ewat sën?”⁴ Pël maan Yesuuk tenën epël niaut. “Ar omnaröak lup wa irikor elniipanëën këëkë ngarangk ëën.⁵ Naröak wais nem yapintakël, ‘Ne Kristo,’ pël niak omën selap pitëm lup wa irikor elmëëpnaat.⁶ Ar nga yapinte kat wiak ngarangk ëëë. Kas ëëngan. Akun kaöaö ngolöp yaëën omën pipot wet rëak orööpnaat.⁷ Omën kur nementëkaanöröak kur nementekël nga ëëpnaat. Ën yang omp ak nampë omnaröak munt nampë omnaröaan nga ëëpnaat. Pël yaëën yang nantë kaömp ngöntök oröeim wëën moup selap mööpnaat.⁸ Omën pipot om öng namp ru wilëpënëak lel yailën këlangön kat yawi pöta ök ëëpnaat.

⁹ “Akun pötak omnaröak ar wali nuwak naröa naë nuulëën këlangön kat niwiak nimpënaat. Ën yang poutë omnaröak ar nemorö pël weseë arën kööre tok elniipnaat.¹⁰ Omën pöt jaaröön omën selap pitëm kön wi kosang yewesaut sëp wesak pitëm karuröen kup mowiin neneraan kööre tok ëëpnaat.¹¹ Pël yaëën tektek ngön yaaö kaar omën narö selap oröak omën kësang morök elmëën pitëm kaarötë ënëm sëpnaat.¹² Pël ëën utpet yaautök ulöl sëën omën selap pitëm lup sant yaaut won sëpnaat.¹³ Ën omën weë sak wakaim wel wiipna pöp Anutuuk kama öpnaap.¹⁴ Pël ëën Anutuuk wa ngaöök yanimë pöta ngön ompyaö epët nem omnaröak yang poutë omnaröen ök maan kat wi pet yairën akunet pet irëpnaat.”

*Omën utpet panëët orööpnaata ngönte
(Maak 13:14-23; Luk 21:20-24)*

¹⁵ “Ënëmak omën utpet panëët omnant utpet yewesaut Anutuu ngëëngk tuptak wiaan itaampunëët. Omën pöt tektek ngön yaaö namp Taniel puuk orööpënëak äaut.” (Ar ngön epët sangk kelënëerö pöten këëkë kön wiaan.) ¹⁶ “Pël yaëën Yutia yangerak wëaurö kas rosiraöökël sën. ¹⁷ Ka tomök öpnaapök kaata kakaati së omnant öpan. ¹⁸ Ën yaak öpnaapta kak së ulpëenre omnant öpan. ¹⁹ Elei, akun pötak ru kepringre ru kapa yemenauro tol ëëpën? ²⁰ Ar omën kas yaaö pipot kopi akunetakre Anutuu kë yesa ngëëngk akunetak orööpanëën Anutuun kimang man. Akun pötë ar yok pangk kas nasëngan pötaanök. ²¹ Akun pötak këlangön kaö panë kat wiipnaat. Ke pil nent kutö mre yang oröaurekaan yewaisem e wë eptak naaröön äaut. Ënëmeta naaröön ëëpnaat. ²² Anutu pi akun pöt mënt wasëpënëak kön wia. Pi pël naën äa talte omën pourö kö sën. Omën pim yaö wesauröaan akun pipët mënt wasëpnaat.

²³⁻²⁴ “Akun pötak kaar omën selap oröak naröak pitëmtën, ‘Ne Kristo,’ pël yaan naröak, ‘Ne tektek ngön yaaö omnamp,’ pël niapnaat. Pit omnarö morök elniin pitëm ënëm ëënëak retëng weëre kosangringöt ëëpnaat. Yaap, pit omën Anutuu yaö wesauröeta morök elniak pël ëëpnaat. Pötaanök nampök, ‘Kristo e oröak wë,’ pël yeniaan nampök, ‘Kristo ëngkrek oröak wë,’ pël yeniaan pöt kat mowiinganok. ²⁵ Ne omën pöt naaröön wiaan ök yeniak. Pötaanök ënëmak jaaröön ëngk ma e wasnganok. ²⁶ Ënëmak naröak, ‘Kristo yang omën

wonrek yaaröön itenaut,' pël niaan pöt sengan. Ën naröak, 'Kristo ka eptak ëlëep wë,' pël niaan pöteta kat wiingan. ²⁷ Omën Këep ne kent tangarta yamëngk pöl ëëmaap. Kent tangarët kopëter tar elmëen këtëpë yengampiaulaan yeilëaul poutë ëwa ë pet yair. Pipta ök Omën Këep nem waisuma akunetak tekeri yesën omën pourö neen itaampun sa. ²⁸ Omnantë söp kampaöök wer moön tuparö wa top yaë. Pöta ök ënëmak ne wais utpet yaauro kangut mempaat."

*Omën Këep orööpnaata ngönte
(Maak 13:24-27; Luk 21:25-28)*

²⁹ "Akun pötak omnarö këlangön kat wi pet yairën këtëp rööök ulöpnaat. Pël ëen ngoonöpta ngaap yesën ariat kutömweriaan tiak yengentiin kutömweri omën weëre kosangringöt këlok sëpnaat. ³⁰ Pël ëen Omën Këep nem tekeri suma retëng kësang nent kutömweri yaaröön yang omën pourö itenak kas ëak merek apnaat. Pël yaëen ne weëre kosangre iere kasir nemotring kutöm kepilötë rangk yaaröön itaampnaat. ³¹ Pël ëen Anutuuk kuup kaö yamëngkën nem enselörö wes mëen së nem omën yaö wesaurö yang we naöökaan naööök, oorekaan öngkrek yang poutëaan koirëpnaat."

*Akun kaöaö temanöm yesën omnant orööpnaata
ngönte*

(Maak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² "Ar këra wasmentë yaë pöten kön wieë. Këra pöment ëp kërë sak wil yewatën itenak pöt kopi akunet temanöm yes pël yewas. ³³ Pöta ök omën yeniak epot yaaröön itenak pöt, 'Pim waisëpna akunet temanöm sëen waisëpënëak yaë,'

pël wasënëet. ³⁴ Ne yaap niamaan. Omën e wë epörö wel wi won nasën wiaan omën yeniak epot orööpnaat. ³⁵ Kutömre yang eptepar won sêpnaatepar. Ën nem ngön epët won nasëpan.”

*Akun kaöaö orööpna akuneten köpël wë
(Maak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

³⁶ “Omnarö ar omën pötë orööpna akun kë panëëten ewat naön. Ën ensel kutömweri wëauröere Anutuu Ruup neenta ewat naön. Pep pimtökëer ewat wë. ³⁷ Noaë akunetak omnaröa ëa pöl Omën Këep nem waisuma akunetak tapël ëëpnaat. ³⁸ I ngaampel naaröön wiaan pit iire kaömp në, öngre omp ë pël ëeim Anutu kasëng menak wëen Noa wangaöök ilëa. ³⁹ Pël yaëen pit köpël wëen i ngaampel oröön omën pourö i nak won sa. Pöta ök Omën Këep nem waisumaatak omnarö köpël wë pitëm omnant yaaut ëeim wëen waisumaap. ⁴⁰ Akun pötak omp naar ya lupöök wëen namp yeweem namp sêp wasumaap. ⁴¹ Ën öng naarta kaömp koröp yokoëem wëen namp yeweem namp sêp wasumaap. ⁴² Ar Aköp nem waisuma akuneten köpël wë. Pötaanök ngaire wa kom ëeim ön. ⁴³ Ar epël kön wieë. Ka pepap pi kainëpë rö kan waisëpna akuneten ewat wëanëen itit wë ngarangk ëen kainëp kaat pör menak neilaan ëan tapön. ⁴⁴ Omën Këep nem waisuma akunetak ar kön newiin wëen pipël ëem sa. Pötaanök ko ëak ön.”

*Inëen ru ompyaupre utpetapë ngönte
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ “Ar inëen ru ompyaupë ök sën. Inëen ru namp kön ompyaö wieë ya ompyaö yamëngkën

kaöapök muntarö ngarangk ëë akunatë kaömp mampënëak moulmëak sa. ⁴⁶ Ënëmak inëen ruup kaöapë ök mëak sa pöl ëeim wëen kaöap wais itaangkën pöt pi ërëpsawi ëëpnaat. ⁴⁷ Ne yaap niamaan. Kaöap pi pim omnant pout ngarangk ëëpënëak moulmëëpnaat. ⁴⁸ Ën inëen ru utpet pöp pi, ‘Nem kaöap pi teënt newaispan,’ pël weseë ⁴⁹ inëen ru pim karurö tang mööre omën i ngaat nak kön irikor yauröaring kaömpre i ngawi në pël eim wë ⁵⁰ pim kaöapë waisëpna akuneten kön nawiin öpna pötak kaöap kaalak waisëpna pöt ⁵¹ pi yokot pöp möak utpet wesak kaar omnaröa näë moulmëëpnaat. Pörek omnarö ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaan.”

25

Öng ulwas 10 pöröa ngönte

¹ “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt öng ulwas 10 pitëm karip omp koirëpna pörökël ök ëëmaan. Ong pörö omp namp pim öng yaup koirëpënëak yewaisën pit neenem rampeet wak kan kourak koirëpënëak sa. ² Öng 5 ëak könringörö, 5 ëak wonörö. ³ Öng kön won pörö pit i kön korat naön, rampeet pëen wak sa. ⁴ Ën könringörökëer i kön korat rampeetring wak sa. ⁵ Pël ëak së kor wëen omp öng koirëpnaap teënt newaisën ëen kor wë ka kom ëen ka ura. ⁶ Pël ëen rök lupöök ngön nent ngön ëak epël mëëa. ‘E, öng koirëpnaap yewaisrek wal ëak së koireë.’ ⁷ Pël maan pit yaan sak wal ëak rampeet mangia. ⁸ Pël yeem kön

wonöröak könringöröen epël mëëa. ‘Tenim rampeet yariirek i nant lë nineë.’⁹ Maan könringöröak epël mëëa. ‘Tol ëak pël ëëpen? I epot tiar pourö pangk naalniipan. Arta uröm kaatak së arimot sum ëë.’¹⁰ Pël maan pit yesën omën öng koirëpnaap wais kopëta wesak kor wëaurö koirak sa. Pël ëak kak së oröak kaata kakaati së ilëak kan wari ulmëak öng koirëpnaapë këëre imën neim wëa.¹¹ Pël ëeim wëën öng kön wonörö së ap wesak ngön ëak öng waupön epël mëëa. ‘Kan tē niwi. Kan tē niwi.’¹² Maan epël mëëa. ‘Yaap niamaan. Ne arën it köpël yaningëngk.’ ”

¹³ Yesu pi watepang ngön pöt niak kaalak tenën epël niiaut. “Nem kaalak waisuma akunet köpël. Pötaanök ngai ëeim ön.”

*Omën mon menaurö watepang ngönte
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Yesuuk kaalak watepang ngön munt nent epël niiaut. “Anutu pim omnarö wa ngaöök yamë pöt omën kaö nampë ëa pötakël ök ëëmaan. Pi yang wali nerakël sëpënëak pim inëën ruuröen yas mëak pim omnant ngarangk ëeim öpënëak kom ë mena.¹⁵ Pi pitëm ya yamëngkauten kön weswes ëë kom ëak namp 5000 kina, namp 2000 kina, namp 1000 kina pël meank sa.¹⁶ Pël ëën inëën ru 5000 kina mena pöpök ya kosang mënak 5000 kina tapël koira.¹⁷ Ën kar 2000 kina mena pöpök ya kosang mënak 2000 kina tapël koira.¹⁸ Ën kar 1000 kina mena pöp pim kaöapë monat wak së yang kel weera.

¹⁹ “Akun wali sëen kaöap kaalak wais pim inëën ruurö mon mena pöt öpënëak wa rongan elmëa.

²⁰ Pël èèn mon 5000 kina mena pöpök naë wais epël mëëa. ‘Nem kaöap, ni mon 5000 kina nenaup. Pël èèn nook ya mënak 5000 kina tapël koiraut.’ ²¹ Maan kaöapök epël ök mëëa. ‘Inëèn ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën pasut ngarangk ompyaö ëeiman. Pötaanök nook omën këëta ngarangk niulëëmaan. Neering wë ërëpsawi ëëpa.’ ²² Pël yemaan inëèn ru 2000 kina mena pöpökta tapël naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ni mon 2000 kina nenaup. Pël èèn nook ya mënak 2000 kina tapël koiraut.’ ²³ Maan kaöapök epël ök mëëa. ‘Inëèn ru ompyaup, ni ya ompyaö mënan. Ni omën pasut ngarangk ompyaö ëeiman. Pötaanök nook omën këëta ngarangk niulëëmaan. Neering wë ërëpsawi ëëpa.’ ²⁴ Pël yemaan inëèn ru 1000 kina mena pöpökta tapël naë wais epël mëëa. ‘Kaöap, ne nim songönte ewat wë. Ni nga yaaup yak omnant omën muntaröak ngëntën yewetaup. Ni omnant nangëntën yeem omën naröa ngëntaurekaan këët wakyenaup.’ ²⁵ Pël yaaup yak kas èèn nim 1000 kina nenan pöt wak së yang kel weerak wakaimaut. Pötaanök nim monat kaalak yaningk. E.’ ²⁶ Pël maan kaöapök epël mëëa. ‘Inëèn ru utpet wisënëp. Ne omnant omën muntaröak ngëntën watööre omnant nangëntën wë omën naröa ngëntaurekaan këët wa në pël yaaup pël kön wiaup ma?’ ²⁷ Ni nem songönten pipël ewat wëak tol èënak nem monat mon kaatak nawiin ëaup? Pël ëanëèn ne wais monat pöt kangitar- ing wan tapön.’ ²⁸ Pël mëak omën pörek wëauröen epël mëëa. ‘Ar mon 1000 kina epot piikaan wa ëp ëak mon 10,000 kina wa epop meneë.’ ²⁹ Namp pi

omnant menaut ngarangk äak wëen pöt muntat erën äak mangkën ulöl wesak wak öpnaat. Ën namp pi menaut ngarangk naën wëen pöt wa ëp ëen om pas öpnaat. ³⁰ Inëen ru utpet epop wak koö panëetak moolaë. Pël ëen pörek ingre ya ilak aimeë kë pötöppötöp aim öpnaan.’ ”

Yesuuk kom elniipnaat

³¹ “Wë ënëmak Omën Këep nem ëwaö wak nem enselöröaring waisumaatak kaö sak nem ur kësangtak wel aisëaam sa. ³² Pël ëen yang omën pourö nem iri wa top ë nuulëen sëpsëp ngarangkëpök sëpsëpörö memeeröa naëaan kom yaë pöl ëen rongan nentepar ëëpnaat. ³³ Pël ëen omën ompyaö sëpsëpöröa ökörö nem yaapkëel, utpet memeeröa ökörö katnëel pël ë nuulëëmaat. ³⁴ Pël äak Omp Ak kësangëp nook yaapkëel önëeröen epël ök niamaap. ‘Nem Pepapök ompyaö niwësaurö, ar wais pim wangaöök nimëëpënëak kutömre yang naaröön wiaan kopëta wes niwia pötak ilaë. ³⁵ Ne këen wëen ar kaömp nenauro. Iiten yaëen iit nenauro. Maimerakaanëp sant elnëaurö. ³⁶ Ulpëen won wëen nenauro. Yauman yaëen ngarangk elnëaurö. Wii kaatak neulëen wëen wais ëö nenauro.’ ³⁷ Pël niaan omën wotpilöröak neen epël neanëet. ‘Aköp, ni taan këen wëen itenak kaömp ninan? Ën taan iiten yaëen iit ninan? ³⁸ Ma taan maimerakaanëp sant elnian? Ma taan ulpëen won wëen ninan? ³⁹ Ën taan yauman yaëen ngarangk elnian? Ma taan wii kaatak wëen wais ëö ninan?’ ⁴⁰ Pël neaan nook epël ök niamaat. ‘Ne yaap niamaan. Ar nem kar pas eporö kaamök elmëan pöt neen elnëan

pël yaë.' ⁴¹ Pël niak nem katneël öpnaaröen epël ök memaat. 'Anutuuk kemp elniaurö ar mop wiak es kosangwesi seë. Es pöwes Anutuuk ngaanëer Setenre pim enselöröaan merauwes. ⁴² Pöt epël. Ne këen wëen ar kaömp nenangkën äaurö. Iiten yaëen iit nenangkën äaurö. ⁴³ Maimerakaanëp sant naalnëen äaurö. Ulpëen won wëen nenangkën äaurö. Yauman yaëen ngarangk naalnëen äaurö. Wii kaatak neulëen wëen wais ëö nenangkën äaurö.' ⁴⁴ Pël maan pit neen epël ök neapnaat. 'Aköp, ni taan këen wëere iiten ë, maimerakaan waisöore ulpëen won wë, yauman ëere wii kaatak wë, pël yaëen itenak kaamök naalniin äan?' ⁴⁵ Pël neaan pitën epël memaat. 'Ne yaap niamaan. Ar nem kar pas eporö kaamök naalmëen äan pöt neen elnëan pël yaë.' ⁴⁶ Omën utpet pörö pit kö yesa kak së utpetat ëeim öpnaat. Ën wotpilörö wëwë kosangtak së önëët."

26

*Omën kaöarö Yesu mëmpnaata ngönte ëmön äa
(Maak 14:1-2; Luk 22:1-2; Son 11:45-53)*

¹ Yesuuk ngön pöt ni pet irak kaalak ten pim ruuröen epël ök niiaut. ² "Ar ëwat wë. Kët nentepar won sëen Anutuu mait elmëa akunet temanöm sëpnaat. Akun pötak Omën Këep ne omnarök kööre toköröa moresi neulëen këra yetaparak nemööpnaat."

³ Akun pötak kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö pit kiri ar yaaö wotöököp, Kaiapas, pim kaatak së wa top ëak ⁴ Yesu ëlëep wali wak mëmpnaata

ngönte emön ää. ⁵ Pël yeem pit epël mëä. “Omnarö tiarring nga elpanok akun kësangtak pël naëngan.”

*Öng nampök Yesu i nga kampët lë momëa
(Maak 14:3-9; Son 12:1-8)*

⁶ Yesu ten pim ruuröaring Petani kak së oröak kësë omën namp Saimon pim kaatak së wëä. ⁷ Pël ëën öng namp kël kep ompyaö nentak i köp nga kamp sum kësangring nent pim naë wak waisa. Pël äak Yesu kaömp yenën i pöt pim kepönöök lë yemomë. ⁸ Pël yaëën ten pim ruurö itenak öngöpön nga ngön epël äaut. “Pi tol ëënak i sum kaöaring epët pas köntak lë yemomë? ⁹ I piptak mon kësang koirën omën omnant wonörö mangkën pangk ëëpnaatep.” ¹⁰ Pël yaan Yesu pi tenim ngönten kön waswas ëë epël niiaut. “Ar tol ëënak maan pi ya këlängön kön yawi? Pi neen ompyaö pan yaalnë. ¹¹ Omën omnant wonörö pit akun wali arring wëën ompyaö elmëënëak pöt yok pangk pël ëëneët. Ën ne pöt akun wali arring naön ëëmaap. Pötaanök pim ompyaö yaalnë epët yok pangk yaalnë. ¹² Ne teënt wel wiin yang kel neweerëpnaap. Pötaanök Yuta omnaröa sokutë yaaul nem koröpöön kan yaö elmëak i nga kamp yaaut lë yenemë. ¹³ Ne yaap niamaan. Nem ngönte yang ël epotë aö yesem pöt öng epopë yaalnë epëta ngönte aan omnarö kat wiak kön wiipnaat.”

*Yutas pi Yesuun kup mowiipënëak sum wa
(Maak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Pël niaan ten ru 12 pöröakaan namp, yapinte Yutas Keriot kakaanëp, pi kiri ar yaaö kaöaröa naë së ¹⁵ epël ök mëä. “Ne Yesu arim moresi niulëën

pöt ar mon tolël äak nampön?” Pël maan pit mon siluwa 30 pöt mena. ¹⁶Pël ëen akun pötak ngës rëak Yesuun kup mowiipënëak kan ap weseima.

*Yesu pi pim ruuröaring Anutuu mait kaömpöt na
(Maak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Son 13:21-30)*

¹⁷ Kaömp peret yis namëenöt yena akun ngëëngkët temanöm sëen Yesuu ruurö ten pim naë së epël mëak pëel mëëaut. “Ka taltak Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nempenaat ar äak kopëta wasënëak kent kön yawiin?” ¹⁸ Pël maan epël niaut. “Ar Yerusalem kak së oröak omën nem yeniak pöp koirak epël man. ‘Rë yanuulaupök epël yenia. “Nem akun newiaut temanöm yes. Pötaanök Anutuu mait elmëa akunetak nem ruuröaring kaömp ngawi numaat.” ’ ” ¹⁹ Pël niaan ten pim ök niaa pöl äak së Anutuu mait elmëa akunetak kaömp nënaat ar äak kopëta wesaut.

²⁰ Koö olaan Yesu ten pim ruuröaring kakaati së kaömp yenautak wel aisëak wëa. ²¹ Pël äak Yesuuk tenën epël niaut. “Ne yaap niamaan. Arim naëaan nampök nemëen kup mowiipnaat.” ²² Pël niaan ten ya këlangön pan ëen pöppöp piin epël mëak pëel mëëaut. “Aköp, nook ma?” “Aköp, nook ma?” pël maö saut. ²³ Pël ëen puuk epël niaut. “Neering kaömpöt iistak wariak yen epöpök nemëen kup mowiipnaat. ²⁴ Omën Këep ne ngönëntak nemëen ëa kan pöök së wel wiimaap. Ën nemëen kup mowiipna pöp, elei, kangut kësang pan öpnaap. Pim ëlëpök nawilën ëanëen ompyaö ëan tapön.” ²⁵ Pël maan kup mowiipnaap, Yutas Keriot kakaanëp, puukta tapël epël mëak pëel

yema. “Aköp, nook ma?” Maan, “Ni tapöp,” pël yema.

Yesuuk ruurö kë mena

(Maak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Pël mëak ten kaömp yenem Yesuuk kaömp nent wak Anutuun yowe mëak pel ninak epël yenia. “Epët nem mësöpëtak wa neë.” ²⁷⁻²⁸ Pël niak wain kelön nent wak Anutuun yowe mëak ten ninak epël yenia. “Epët nem iit. Il yoolaan Anutuuk omën selap pitëm saunat won yewasem pim sulöp ngolöpët taë yewas. Pötaanök ar pourö wak neë. ²⁹ Ne niamaan kat wieë. Yangerak eprek wain iit peene nën pet yair. Arring kaalak nanën wë ënëmak akun kaöaöök nem Pepapë naë wain i maim nent nëmpenen ëa.”

³⁰ Ten kaömp na pet irak ngönën tan nent mëak kakaan oröak Olip tomökël saut.

Yesuuk Pitaë piin yak mowasëpnaaten ök mëëa

(Maak 14:27-31; Luk 22:31-35; Son 13:36-38)

³¹ Kan kourak yesem Yesuuk tenën epël niiaut. “Röök eptak ar pourö ne söp neuesak kas sënëët. Arim pël ëënë pöt ngönëntak ngön nent epël wia. ‘Ne sëpsöp ngarangkëp mëngkën sëpsöpörö repak sëpnaat.’ ³² Ne yaap wel wiin weletekaan wal ë neulëen wet réak Kalili yangerak së wëen ar ënëm waisënëët.” ³³ Pël niaan Pitaak epël yema. “Eporö söp niwesak kas sëpën koröp. Ne pöt, pël naëngan pan.” ³⁴ Pël maan Yesuuk epël yema. “Ne yaap niamaan kat wi. Ni röök eptak kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent yak newasumëët.” ³⁵ Pël maan Pitaak kaalak epël yema. “Nimënt yanimëngkem ne nempënëak yaan pöteta

yak naniwasën eëmaap.” Pël yemaan ten pourö tapël mëäut.

Yesu pi Kesemani ngësöök së Anutuun kimang mëäa

(Maak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Pörekaan yesem yang lup nenta yapinte Kesemani pörek së oröak Yesuuk tenën epël yenia. “Ar eprek wëën ne ëngkrek së Anutuun kimang memaan.” ³⁷ Pël niak Pitaare Sepeti pim ruuar koirak saut. Yesem ngës rëak ya këlangön kön wiak ya ngës pan ëa. ³⁸ Pël yeem epël mëäa. “Ne ya këlangön panë yeem wel wiima yangap yaë. Pötaanök kosang newesak neering itiit öpa.” ³⁹ Pël mëak kot nent ëngkël së ë kosaö yangerak wesirak wë Anutuun kimang ngöntak epël mëäa. “Pep, ni kön wiin pangk eën pöt këlangön nem naë orööpënëak yaë epot mop wasum. Nem könöök won, nim könöökë wiaul eëm.” ⁴⁰ Pël më pet irak pim ru naar namp pöröa naë së itaangkën ka uraan Pitaan epël ök mëäa. “Ar neering kot nent itiit naongan ma? ⁴¹ Moröktak wiap sënganëen lup itiit wë Anutuun kimang maë. Arim lupöt kengkën yeëetak koröpöt könöm yaalni.” ⁴² Pël mëak kaalak së Anutuun kimang mëak epël mëäa. “Pep, këlangön epot ilap neriipënëak kön wiin pangk naën eën pöt yok pangk kat wiimaat. Nim könöökë wiaul eëm.” ⁴³ Pël më pet irak kaalak pim ru naar namp pöröa naë së itaangkën pitëm itöt könöm yaëen ka ureim wëen itena. ⁴⁴ Pël ëak kaalak së kimang maan akun nentepar nent ëa. Ngön wet rëak kimang ngöntak ök mëäa tapët kaalak mëäa. ⁴⁵ Kimang më pet irak ru naar namp

pöröa naë së epël mëëa. “Ar om ka könkön ureim wë ma? Peene epët nemëën kup mowiipna akunet temanöm yes. Omën Këëp nemëën kup mowiak omën utpetaröa moresi neulëëpnaat. ⁴⁶ Wal ëën sëpa. Omën nemëën kup mowiipnaap e yaarö.”

*Yutasök Yesu kööre toköröa moresi ulmëa
(Maak 14:43-50; Luk 22:47-53; Son 18:3-12)*

⁴⁷ Yesu pi pël yamëem wëën ten pim ru 12 pöröakaan namp yapinte Yutas pöpring omën kësang pan kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak maan inre tang wak wais oröaut. ⁴⁸ Yutas Yesu kup mowiipna pöp wet rëak pitën epël mëëa. “Ar ëwat sënëën tot numaatak pël yaëën tapöp wesak wali ön.” ⁴⁹ Pël mëak pi teëntom Yesuu naë wais, “Aköp, ni e wëën ma?” pël mëak tot yen. ⁵⁰ Pël ëën Yesuuk epël yema. “Ngöntöp nim ëëmëak waisan pöl ë.” Pël maan pit wais yeö. ⁵¹ Pël yaëën ten Yesuring wëauröakaan nampök pim öpwer yepatuukaan tëak kiri ar yaaö wotöököpë inëën ru namp möak pim katëëp per yoola. ⁵² Pël ëën Yesuuk piin epël yema. “Ni öpwer yepatuuk më. Omën öpwerring nga yaë pörö naröak kangiir öp möön wel wiipnaarö. ⁵³ Ne nem Pepapön kimang maan pi teëntom ensel kësang pan rongan 12 pöt wes mëën wais kaamök elnëëpna pöt ni köpël ma? ⁵⁴ Pël ëëmaatep ngönëntak utpet nem naë orööpënëak ëa epot tol ëak orööpën?”

⁵⁵ Pël niak pi öpënëak waisauröen epël yema. “Ar neen ngaap wesak wali neönëak inre tang wak yewais ma? Ne kët ël epotë ngönën tup kaöetak arring wëaup. Pël ëën ar akun pötë neneön yaaurö. ⁵⁶ Pël ëaap omën epot yaaröön tektek ngön yaaö

omnaröa ngaanëer retëng ëa pöt kë yaarö.” Pël yemaan ten pim ruurö sëp mowesak kas saut.

Yesu ngön yaatak moulmëa

(Maak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Son 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit kiri ar yaaö wotöököp, Kaiapas pim kaatak wa top ëak wëen omën Yesu wali wa pörö pi pörek mësak së moulmëa. ⁵⁸ Pël ëën Pita pi ënëmënëm sa. Pël ëak pi kiri ar yaaö wotöököpë kaatak oröak ëmööké kakaati së ilëak pit Yesu tol yaalmë pöt itaampënëak ngai omnaröa tekrak wel aisëa. ⁵⁹ Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere kansol pourö Yesu mëmpnaan omën naröak kaar rëak pim utpet ëautön mapënëak ap wesa. ⁶⁰ Pël yeem pimëën ngön kaar kësang pan koiraap pöt könöm naën ëën om ap weseim wëen ënëmak omën naar pitëm naë së ⁶¹ epël mëëa. “Omën epmor epël ëaumor. ‘Ne Anutuu ngëëngk tup epët tööl olëak kaalak kët nentepar nent ök remaap,’ pël yaan kat wiaumor.” ⁶² Pël maan kiri ar yaaö wotöököpök wal ëak Yesuun epël ök mëëa. “Pitëm nimëën ngön ya epëten tol yewasën? Ni kangiiir nent naëngan ma?” ⁶³ Pël maan Yesu ngön nemaan wëen kiri ar yaaö wotöököpök kaalak epël ök mëëa. “Ne Anutu wëwëetaringëp pim ëöetak pëël niamaan kosang wesak am. Ni Anutuu Yaö Niiaup, Kristo, Anutuu Ru tapöp ma?” ⁶⁴ Pël maan Yesuuk kangiiir epël mëëa. “Nimté yaan pi tapët. Pötaanök ne niamaan kat wieë. Ënëmak Omën Këëp ne Anutu weëre kosangëp pim yaapkéel wel aisëak kutöm kepilötë rangk yewaisën it nengempun sa.” ⁶⁵ Pël maan

kiri ar yaaö wotöököp ya utpet pan een pimtë ulpëenëp keli olëak pim omnaröen epël ök mëea. “Pi Anutu il yemowasem utpet wesak ya. Tol een omën munt narö piin ngön mapnaaröen kaalak ap weseim öpen? Ar pim Anutuun utpet wesak ya pöt yok kat wia. ⁶⁶ Ar tol yak?” Pël maan epël mëea. “Pi utpet yaarek wel wiip.” ⁶⁷ Pël mëak pim këere wot kantak wasöp ngës menak momöa. Ën naröak kerëmteparë mor kaë yemomöem ⁶⁸ utpet wesak epël mëea. “Kristo, omën ni yanimö pöpë yapinte ök a.”

Pitaak Yesuun yak mowesa

(Maak 14:66-72; Luk 22:56-62; Son 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita pi ka tomök ëmöökë kakaati wel aisëaan inëen koont nampök pim naë së piin epël mëea. “Namp ni, Yesu Kalili yangerakaanëp piiring wëaup.” ⁷⁰ Pël maan pi omnaröa ëöetak yak wesak epël mëea. “Ne nim yaan pipten ëngk ma e yewas.” ⁷¹ Pël mëak ëm kanrak orööpënëak yaëen inëen koont munt nampök itenak omën naë wëauröen epël mëea. “Omën epop Yesu Nasaret kakaanëpring wëaakë yaaup.” ⁷² Pël yemaan Pita pi yak weseë kosang wesak epël mëea. “Anutuu ëöetak ne piin köpël.” ⁷³ Pël maan wë ngöpngöp yaëen omën pim naë wëauröak së piin epël mëea. “Ten nim ngön köngkömöön kat yawi. Ni yaap pim toktakaanëp.” ⁷⁴ Pël yemaan Pita pi kosang panë wesak ngön köntak epël mëea. “Ne Anutuu ëöetak omën pöpön köpëlëp.” Pël maöataring kokor ngön ëa. ⁷⁵ Pël een Pita pi Yesuu epël mëea pöt kön wia. “Ni kokor ngön naën wiaan akun nentepar nent

yak newasumëep,” pël mëëa pöten kön wiak yaköm pan ëën së ing kaö ëa.

27

*Om narö Yesu Pailatë naë wak sa
(Maak 15:1; Luk 23:1-2; Son 18:28-32)*

¹ Ëlpam walën kiri ar yaaö kaöaröere ngarangk pourö wa top ëak Yesu mëngkën wel wiipnaata ngönte kosang wesa. ² Pël ëak maan wii tëak mësak së Rom yang ngarangk Pailat pöpë naë moulmëa.

*Yutas wel wia
(Ngön 1:18-19)*

³ Wel wiipënëak kosang wesa pöt Yutas kup mowiaup kat wiak tol ëënak ëan pël kön wiak ya utpet ëën siluwa mon 30 ëak mena pöt wak së kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö kaip ti menak epël mëëa. ⁴ “Ne utpet ëak saun wonöpön kup niwiin mëmpunëak yeë.” Maan pit epël mëëa. “Tol ëën tenën yeniaan? Pipët nimtëëtep.” ⁵ Pël maan monat Anutuu ngönën tup kaöetak moolëak së kaö töa. ⁶ Pël ëën kiri ar yaaö kaöaröere ngarangkörö siluwa mon pöt wa rongan ëak epël mëëa. “Mon epot kup niwiak waut. Pötaanök ke epëlöt ngönënëën yawiautak wiipenaataan nga wia.” ⁷ Pël mëak pit ngön ë kopëta wesak omën kamaatëaanörö yang kel weerëpënëak omën yang kaap ket yaaupë yang lup nent sum ëa. ⁸ Pël ëa pötaanök yang lup pöta yapinte omën iita yanget pël ya. ⁹ Pël ëën tektek ngön yaaö namp Seremaia pim ngaanëer ngön ëa pöt kë oröa. Ngön pöt epët. “Israel omën naröak siluwa mon 30 pöt omën sum ëëpënëak kosang wiak mena pöt pit kaalak wa.

10 Pël èen aköpë ök neea pöl pit sum pötring omën yang kaap ket yaaupë yang lup nent sum ëa.”

Pailatök Yesuun pëel mëëa

(Maak 15:2-5; Luk 23:3-5; Son 18:33-38)

11 Yesu pi Rom yang ngarangkëpë ëöetak tauaan epël mëak pëel mëëa. “Ni Yuta omnaröa omën omp aköp ma?” Maan, “Yok yaan pi tapët,” pël mëëa.

12 Pël maan kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak pimëen ngön ya yamëngkën pi kangiir nemaan ëa.

13 Pël yaëen Pailatök epël mëëa. “Omnaröa ngön yaatak nimëen ngön ke nentere nent ya pöt kat nawiin ma?” 14 Pël maan Yesu pi ngön kangut nemaan pan yaëen yang ngarangkëp pi yaan sa.

Pailatök Yesu këra yetaprak mööpënëak mëëa

(Maak 15:6-15; Luk 23:13-25; Son 18:39-19:16)

15 Krismakiatë akun kësang pötak yang ngarangkëp pi omnaröak omën namp wii kaatakaan wes mëöpënëak maan pöt wes më pël yeëa. 16 Akun pötak omën namp yapinte Parapas pöp wii kaatak wë pöt omën pourö ewat wëa.

17 Pötaanök omnarö wa top ëak wëen Pailatök epël mëëa. “Talëp wes nimëëmëak aim? Parapas ma Yesu yapin nent Kristo yemak pöp?” 18 Yuta omën kaöarö Yesuun om pas kaaö kön wieë wii kaatak moulmëa pöt pi ewat wëak pël mëëa.

19 Yang ngarangkëp pi ngön pöt më pet irak pim ngön ë pet yaira urtak wel aisëaan pim öngöpök ngön nent epël wes mëa. “Ni omën wotpil puopë ngönte pet irngan. Ne peene wangarëtak piin itenak ya këlangön pan kön yawi.” 20 Pël yaëen kiri ar yaaö kaöaröere ngarangköröak omnaröen Parapas wes mëak Yesu mëmpnaan mapënëak këk mëëa.

21 Pël èen yang ngarangkëp pi kaalak epël mëak pëël mëëa. “Epaarëkaan talëp wes nimëëmëak aim?” Maan pitök, “Parapas,” pël mëëa. 22 Pël maan epël mëëa. “Ën Yesu, yapin nent Kristo pël yemak epop tol èëm?” Maan epël mëëa. “Pi këra yetaparak möön wel wiip.” 23 Pël maan pi kaalak epël mëëa. “Omën epop utpet oröp nent ëa?” Maan ngön ë olëak epël mëëa. “Këra yetaparak möön wel wiip.”

24 Pël maan Pailat pi wiap yemowasem itaangkën pim ngönte kat nemowiin yeem ngön kaëp kësang yaan pi maan iit kol mangkën Yesu mëmpna saunet pim naë won pöt pet elmëëpënëak pim moresiar i yairem epël mëëa. “Omën wotpil epopë mëmpnaata saunet nemëën nasën, arimëën yes.” 25 Maan pit këm top ëak epël mëëa. “Pim mëmpnaata saunet tenre tenim ëaröaan wiaap.” 26 Pël maan Parapas pëël elmëak Yesu pol koröp wapötringöök momöak këra yetaparak mööpënëak ngaaröa ngësë wes momëa.

*Nga omnarö Yesuun ökre was elmëa
(Maak 15:16-20; Son 19:2-3)*

27 Yang ngarangkëpë nga naröak Yesu mësak së ngarangkëpë kaatak ulmëak maan nga omën pourö pim naë wa rongan ëa. 28 Pël ëak pim ulpëënëp përe moolëak ngaaröa ulpëën köp möa namp momëa. 29 Pël ëak wii këmampön ulte ket ë mowaëak kalaö naö mangkën mor yaapkëësi sungkör ëak taueëa. Pël èen pim naë së ököök elmëak rar rë wesirak epël mëëa. “Yowe, Yuta omnaröa omp aköp.” 30 Pël mëak waasöp ngës menak sungköröa wa ëp ëak kepönöök momëa.

³¹ Ngaaröak ököökre waswas pël elmëak ngaë ulpëenëp përeäk kaalak pimtëep më moulmëak këra yetaparak mööpënëak mësak sa.

Yesu këra yetaparak möa

(Maak 15:21-32; Luk 23:26-43; Son 19:17-27)

³² Pit kan yesem kamtaöök omën namp Sairini kakaanëp, pim yapinte Saimon, pöp koirak Yesuu këra yetapër wak sëpënëak kék maan wak sa. ³³ Pël ääk pit yang lup nenta yapinte Kolkota, tiarim ngöntak Kepön Kos pël yamëëa pötak së oröa. ³⁴ Pël ääk pit wain iitaring kakam yaaut irikor ääk mangkën na pet ääk kaaö äa. ³⁵ Pël ëën pit pi këra yetaparak möak pim ulpëenre poë koröpöt wak ngasamtak wiak talëpök öpën pöten itena. ³⁶ Pël ääk pörek wel aisëak piin ngarangk äa. ³⁷ Pël ääk “Omën epop Yesu, Yuta omnaröa omën omp aköp,” ngön yaatak pimëën ngön pël äa pöt këra welingweri retëng ääk kepön löötak mö ulmëa. ³⁸ Pël ääk pit ngaare kékain omën naar, namp yaapkëël, namp katnëël mö ulmëa. ³⁹ Pël ëën omnarö sak waisak yeem piin sömre ëlakëer kepön keke elmëak ⁴⁰ epël mëëa. “Ni, ‘Anutuu ngëengki tupët tööl olëak kaalak akun nentepar nent ök remaap,’ pël äauppe nimtë koröpö kaamök ë. Ni yaap Anutuu Ruup pöt këra yetaprakaan ent ääk ira.” ⁴¹ Pël yemaan kiri ar yaaö kaöaröere ngön kosangötë ngarangköröere kaöarö pit tapël ökre was elmëak epël mëëa. ⁴² “Pi omën muntarö kaamök yaaupök pimtëën poprak yaë. Pi yaap Israel omnarö tiarim omën omp aköp pöt peene këra yetaprakaan ent ääk irap. Pël ëën tiar itenak piin kön wi kosang wasëpenaan. ⁴³ Pi Anutuun kön wi kosang yewasem, ‘Ne Anutuu

Ruup' pël yaaup. Pötaanök Anutuuk kent yaalmëa pöt ent ë moulmëëpnep." ⁴⁴ Pël yemaan ngaare këkain omën pöaarökta tapël utpet wesak mëëa.

Yesu wel wia

(Maak 15:33-41; Luk 23:44-49; Son 19:28-30)

⁴⁵ Këtëp luptak 12 kilok pötak wëën yanget koö olëak wiaan së wiap kan 3 kilok oröa. ⁴⁶ Pël ëën 3 kilok këtëp tingk wesak yengmaan Yesu pi ngön ëak epël mëëa. "Eli, eli, lama sapaktani?" Pöt tiarim ngöntak epël. "Nem Anutu, nem Anutu, ni tol ëënak sëp yenewasën?" ⁴⁷ Pël yemaan omën pörek taueëaurö pit pöten kat wiak epël mëëa. "Kat wieë. Omën epop Eliaan merëk yema." ⁴⁸ Pël yemaan pitëkaan namp pöömpö së i kaö kelwer wak wain i som yaautak wariak këkalëp kautak wa tëak Yesu nëmpënëak mena. ⁴⁹ Pël yaëën naröak epël mëëa. "Kora, Elia pi wais kaamök elmëëpën ma won pöten itempa." ⁵⁰ Pël yemaan Yesu pi kaalak merëk kaö ëak pim könöp wes mëak wel wia.

⁵¹ Wel yawiin ngönën tup kaöetak poë koröp kësang ngeröök uteëaumpel oorekaan luptak ke-liak nempelnempel ëa. Pël yaëën yanger moup yamöön kël kësangöt luptak weling wera. ⁵² Pël yaëën omën yangatta këm nga ëën Anutuu omën ngaan wel wia narö selap weletakaan wal ëa. ⁵³ Pël ëën Yesu wet rëak weletakaan wal ëënak pit omën yangat sëp wasak ka ngëengk Yerusalem pöök së oröak wëën omën narö selap pitën itena.

⁵⁴ Nga omën wotöököpre omën piiring Yesu ngarangk wëa pörö yanger moup yamöön omnant oröa pötön itenak kas kësang pan ëak epël mëëa. "Yaap, epop Anutuu Ruup."

⁵⁵ Yesu yamöön öng Kalili yangerakaan pim enëm yewaisem kaömpre omnant kaamök elmë ima pörö kamaarek wë iteneëa. ⁵⁶ Öng pël ëa pöröakaan narö eporö. Maria Matala kakaanëpre Maria muntap Semsre Yosep pöaarë ëlëpre, Sepeti pim ruaarë ëlëp piporö.

Yesu yang kel weera

(Maak 15:42-47; Luk 23:50-55; Son 19:38-42)

⁵⁷ Wiap kanök Arimatia kakaan omën uröm kësang wieëa namp yapinte Yosep pöp sa. Pi Yesuu ru namp. ⁵⁸ Puuk Pailatë naë së Yesuu sokuren ök mëëa. Pël maan Pailatök pim omnaröen sokur mampënëak ök mëëa. ⁵⁹ Pël ëën Yosep pi sokur wak poë koröp kölam ompyaö naöök kör koëak ⁶⁰ wak së pimtëen wesak kël öngöp ngolöp tëa naöök wiak kël kaö naö kur kaip tiak kanrak il wari ulmëak sa. ⁶¹ Pël ëën Maria Matala kakaanëpre Maria muntap piarip naë wel aisëak ngarangk wëa.

Ngaarö yangaöök ngarangk wakaima

⁶² Kë yesa akun ngëëngktakëen omnant kön yaëen ëlpam walën ngëëngk akun pöt oröön kiri ar yaaö kaöaröere Parisi ngönën omnarö wa top ëak Pailatë naë së epël mëëa. ⁶³ “Kaöap, kaar omnamp pim öp wë epël ëaö pöten ten kön yawi. ‘Ne wel wiak kët nentepar nent won yesën kaalak wal ëëmaap.’ ⁶⁴ Pötaanök pim ruurök së sokur këkain wak së ëlëëp wiak kaar ‘Wal ëa’ epanok ni maan nga omnarö pit yangaöök së ngarangk wëen kët nentepar nent won sëp. Pim ngaan kaar, ‘Ne Kristo,’ ëa pöt wiaan kaalak ‘Weletakaan wal ëëmaap,’ ëa epët rangk sëen kaö sëpan. Pötaanök yeniak.” ⁶⁵ Pël maan Pailatök epël mëëa. “Ar nga

omnarö mēsak sē moulmēēn kēēkē ngarangk ēēp.”
 66 Pēl maan pit ngaarōaring sē kēlōōkē rangk kē il
 mowiak ngaarō ngarangk ōpēnēak moulmēa.

28

Yesu wal ēa

(Maak 16:1-10; Luk 24:1-12; Son 20:1-10)

¹ Kē yesa akunet pet irēn Sante wangam kan
 ēlpam walēpēnēak yaēēn Maria Matala kakaanēpre
 Maria muntap piarip itaampēnēak yangaōōkē sa.
² Yesēn moup kēsangpel möōn Akōpē ensel namp
 kutōmwēriaan irēak kēlō wa pēlēēr wiak rangk wel
 aisēēēa. ³ Pim möōnre korōpō kent tangarōtē ōkōp,
 ēn ulpēēnēp kōlam panē tēaup. ⁴ Pēl ēēn ngarangk
 wēaurō pit itenak kas kēsang ēak reirēē urak it
 kōpkōp tiak sē ngentiak wieēa. ⁵ Pēl ēēn ōngaar sē
 orōōn enselēpōk epēl mēēa. “Arip kas ēēngan. Ne
 ēwat wē. Arip Yesu kēra yetaparak mōaupōn itaam-
 punēak waisan. ⁶ Pēl ēanēp eprek won wiaap. Pim
 ngaan ōk niia pōl ēak wal ēa. Wais, ur koseten
 iteneē. ⁷ Pēl ēak sē pim ruurōen epēl ōk maē.
 ‘Yesu pi weletakaan wal ēa. Pēl ēak wet rēak Kalili
 yangerak sē wēēn ar ēnēm sē itaampunēēt.’ Ngōn
 kot pi tapēt ōk yēniak.” ⁸ Pēl maan piarip teēntom
 yangaōōkaan kaip tiak ērēpsawi kaō ē ruurōen ōk
 mapēnēak sa. ⁹ Yesēn Yesu kan kourak koirak,
 “Yowe” mēēa. Pēl ēēn piarip pim naē sē tok oriak
 ingesiarē morōak yaya mēēa. ¹⁰ Pēl ēēn Yesuuk
 piaripōn epēl mēēa. “Kas ēēngan. Arip sē nem
 karurōen Kalili yangerak wais neen itaampnaan
 ōk man.”

Yangaōōk ngarangk wakaimaurōa ngōnte

¹¹ Öng pöaar yesën nga omën yangaöök ngarangk wakaimauröakaan narö kak sê kiri ar yaaö kaöaröen omnant yangaöök oröön itena pötön ök mëëa. ¹² Pël ëën pit ngarangkörö wa top è ulmëak ngön è kopëta wesak nga omnarö sum kësang menak ¹³ epël mëëa. “Ar omnaröen epël man. ‘Rö kan ten ka uraan pim ruurö wais sokur këkain wak ëlëëp wia.’ ¹⁴ Ngön pöt yang ngarangkëp kat wiak nga yaalniin pöt tenök wiap mowasën nga sêp wasëpnaat.” ¹⁵ Pël maan ngaarö pit mon pöt wak sê pitëm mëëa pöl ëa. Pël ëën ngön kaar pöt Yutia yangerak kaö wesak om aim wë.

Yesu pim ruuröen ya ngön mëëa

(Maak 16:14-18; Luk 24:36-39; Son 20:19-20)

¹⁶ Ten ru 11 pörö Kalili yangerak sê Yesuuk ngaan rosir naö pi koirënëak ök niaa pöökël saut. ¹⁷ Sê piin itenak narö yaya yemaan narö kön selap äaut. ¹⁸ Pël yaëën Yesu tenim naë wais epël yenia. “Kutömweriire yangerakë weëre kosang pout Anutuuk ne nen pet iraut. ¹⁹ Pötaanök ar yang ël epotë yesem omën ke nampre namp pourö nem ingre mor sêpnaan ngönën ök maim ön. Pël yeem Pepere Ruupre Ngëëngk Pulö tenim yapintak i momëën. ²⁰ Pël ëak nem ngön ök niaöre rè niulö pël elnieim pöt rè moulön ënëm ëëp. Ne niamaan kat wieë. Ne kët ël epotë arring wëën akun kaöaö temanöm sêpën sa.”

CXX

NGÖNËN PEPEWER
The New Testament in the Weri Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Weri long Niugini

copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Weri

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ec1ac06d-1c8c-5be3-8326-dcf0ceacd4c2